DÍLO JANA NERUDY

—

DIVADELNÍ STUDIE A REFERÁTY

IV

K
H

DÍLO

JANA NERUDY

XXIII

DÍLO JANA NERUDY

XXIII

DIVADELNÍ STUDIE A REFERÁTY

IV

V „PROZATÍMNÍM“

III

(ZA MEZIVLÁDÍ, PO DRUHÉ ZA THOMÉA A ZA PRUSKÉ OKUPACE)

1865—1866

Nakladatele

Kvasnička a Hampl v Praze

1925

LITERÁRNÍ LISTY

Z ROKU 1865

(OD POČATKU ČERVENCE)

VDĚČNE A NEVDĚČNE ÚLOHY

Jisté úlohy nesou divadelní kletbu svou po desítiletí a vlekou ji z jeviště na jeviště. Některý kus dáván poprvé na jevišti, na kterém nevládla veskrz svědomitá režie, nebo na kterém nebylo pro úlohu tu či onu svědomitého herce; traditionelně obsadí se již na divadle druhém úloha nešťastná, která ani potlesku nevynesla, silou vedlejší, nejchudší jen routinou pracující, a úloha platí za nevděčnou, pokud vůbec celý kus platnost jakous má. Nikdo nestará se o její povznešení, nikdo sobě popelky nevšimne, kletba její stává se historickou a máme tu první druh úloh nevděčných: historicky „nevděčné" úlohy. Podle těch rozbují i v kusech nejnovějších úlohy „nevděčné" a pojem té nevděčnosti zakládá se v tom, že úloha nevynáší buď vůbec aplausu, buď že by na aplaus stačilo jen velké, opravdové namáhání, za kteréž úloha prý „nestojí". Vděčnou úlohou nazývají tedy naopak tu, která získala již hercům oslavu a tedy své renomé má, nebo tu, při které herec bez velkého namáhání má potleskový svůj výdělеček. Dle toho vidíme pak v kuse pět neb šest dobrých figur, kdežto vše ostatní jen ledabylo se odbývá, vidíme vedle vynikajícího věci až urážlivě nedbalé, vedle lesklého bohatství protivnou duševní chudobu, písek vedle palmy. Mnohá zcela dobrá hra vypadá jako koberec sešitý z aksamitu a hadrů a vedle lesklých kostumů vyznačuje se šatem ošumělým nebo *bezvýznamným* obyčejně i herec „nevděčné" úlohy, jakoby se obecenstvu naznačiti chtělo, čeho netřeba dbáti. Tu pak se ovšem divíme často dobrému spisovateli, ano nepochopujem ho, že vedle postav genialně kreslených nakupil takovou duševní nicotu!

Definice *vděčné* úlohy je velmi jednoduchá. Aesthetika praví, že „úloha, která má v organismu kusu závažné a potřebné místo, není vlastně nikdy nevděčnou"; vždyť dramatická hra není pouhým monologem a za každý

v divadle strávený večer chcem vidět *celistvý* obraz rozmanitého života. Byť ale byla i mnohá úloha jen episodní, která by bez značné újmy zcela z kusu se odstraniti mohla, byť tedy byla jen okrasou a nikoli organickou, životní částí, zůstane vždy *vděčnou*, jakmile poskytuje umělci příležitost, aby předvedl nám osobnost celistvou, individualitu rozhodnou.

Dobří spisovatelé, Shakespeare a Schiller na př., nemají vlastně skorem žádných „nevděčných" úloh. Také jich nemívají ani spisovatelé ti, kteří znajíce efekt divadelní pracují jen k tomuto; uváděť na jeviště jen osoby takové které jsou vodítkem neb světlem děje a hlavních osob nebo vypočítají i episodu každou, aby měla osobní váhu svou. Tím ovšem nemá být řečeno, že nevděčných úloh vůbec není. Jakož v životě samém jsou jisté existence, jež lze naznačit co zbytečné nebo alespoň co nevděčné, takž se také přihodí spisovateli, že podobným figurovým tmelem musí budovu svou obmyslit. Avšak nevděčných úloh je nepoměrně méně, než by se dle hry herců, a to hlavně herců českých mysleti mohlo.

Honba za výsledkem okamžitým a lehce dobytým maří úctu k umění. Každé umění žádá šetrnost nejvyšší, každé dílo umělecké má šetrnost tu jeviti i v nejdrobnější své části. Jakož ve čtverozpěvu nesmí sobě počínat jednotlivý hlas dle libovůle své, aby souzvuk pravý byl docílen, jako socha nesmí mít hlavu Venuše a tělo oněch tuctových andělů, které vídáme po hřbitovech plakati nad tělesním svým mrzáctvím, aby celá socha nepůsobila komikou protivnou, takž také musí při hře dramatické vše být šetrně podáváno, vše do podrobna vypracováno, aby vytvořilo souzvuk a celek v pravdě umělecký. Chvalitebná je snaha jednotlivcova, aby vyniknul, snahu tu musí mít ale *každý* spolupůsobící, sic neuvidíme skoro nikdy hry veskrz umělecké. Herec musí vše na úlohu svou vynaložit, musí se ale dovest také umělecky umírnit a celku podřídit; tak

když mu nekyne se strany obecenstva odměna, má mu dostačit vědomí, že přispěl k celku veskrz zdárnému. Takové sebevědomí je první charakteristikou pravého umělce.

„Lear“ může být ovšem pro sebe „Learem“, „Posa“ může i o sobě většími scenami svými dojíti platnosti; avšak tu se obdivujem jen umění *jednotlivcovu* a neodcházíme uspokojeni *celkem*, nasytili jsme se uměním *hercovým*, nepoznali jsme ale krásy *dramatické básně*. Opakujem ještě jednou, že žádáme od herce především vědomí, že pracuje k uměleckému celku, že úlohou jeho jest, aby pomohl nám k plasticky živému názoru básnických krás. Při tom ani nepřipomínáme četných případů a příkladů umělců skutečně velkých, kteří ujavše se úlohy „nevděčné“ přivedli ji náhle k platnosti netušené.

Vymýtění nepravého pojmu o úlohách nevděčných, redukováni těchto na počet jich přirozený závisí ale nejen od herců, nýbrž i od režie, která nejen že zkoušky řídí, ale i úlohy rozdává. Doufáme v pokrok našeho divadla, v rozkvět umění slovanského a české poesie dramatické. Kdybychom se toho domohli, kdyby nezakotvil se pravý náhled o významu dramatického umění, jak často by mohla nastoupiti omrzelost u talentů produktivních a zmařit se talent nadějný, kdyby plody dramatické měřily se dle toho, mnoho-li laciného pot esku vynesou! Pro doklady nemusili bychom sáhnout o mnoho let nazpět!

Jan Neruda.

[Č. 13. z 1. července.
Str. 298.—299.]

JAKÝ VÝZNAM MÁ PRO NÁS REPERTOIR NÁRODNÍ

Jediné stálé divadlo naše má jiný význam a jiný účel než divadla jiná.

Pražské divadlo naše, vzhledem repertoiru, neliší se skoro praničím od divadel jiných; kdyby se v něm to, co se provozuje, provozovalo německým jazykem, ani nikoho nenapadne, že máme divadlo před sebou, které vyrostlo jinak než kterékoliv divadlo německé, a že z něho a jím má se podati nepoměrně více národu českému, než podává na př. divadlo vratislavské nebo pražské německé národu německému. České divadlo má v poměru k sterým divadlům německým práci obrovskou, jíž dostačí jen tenkráte, když správci jeho spojí s opravdovým *nadšením* pro věc naši také opravdové *studium* věci naší. Kdežto se každému řediteli německému odpustí bez dalších řečí všechna samočinnost, postará-li se jen o to, aby seznamoval obecenstvo rychle s novinkami a jinými plody samočinnosti lidí jiných, je samočinnost *jedinému* českému divadlu přirozeně první povinností. Sta německých divadel dovedou i při velké nedbalosti přece nějaký, třeba by jen zdánlivý a pouhou *změnou* oslňující pokrok; kdybychom však my chtěli se postaviti na totéž nečinné a jen odjinud vše přebírající stanovisko, bude divadlo české v řadě jiných divadel jen tím, čím je literatura pouze překladatelská v řadě literatur původních.

Každé německé divadlo nové obdrží hned do počátku hospodářství svého bohatou dramatickou literaturu *národní*, přeložený již výbor dramatických her francouzských a anglických a prospívají mu také herecké vzory, vyšlé ze školy národní, německé. My na to vše máme jen jistý, dosti mezer ještě objevující výbor her cizích. Domácí dramatická literatura naše honosí se ovšem také již mnohými

kusy, které vřaděny mohou být v repertoir stálý, jiné ale závady nenechávají nás v nich se pokochat. Zaprvé nenenašla posud divadelní správa naše pravý poměr, v jakém se mají pěstovati hry domácí k hrám cizím, za druhé nejsou naši herci dalekou většinou dost českými, aby původnímu, českému životu odpovídajícímu kusu mohli dodati ráz také v provedení původní. Co však nepředstupuje před nás v plné síle původnosti, individualnosti, přichází vždy napolo cize a nezasáhnouc hloub nelitováno zase odchází. Obecenstvu je pak zcela lhostejno, vidí-li kus původní nebo kus přeložený, a že jiné literatury měly mnohem více příležitosti, vyvinouti se z bohatšího života svého národa, obdrží jiné literatury u nás více vrchu než potřebí.

Víme, že divadelní správa nových kusů nevykouzlí a nepíšou-li je spisovatelé, že jich nemůže podávat, a nedovedou-li vůbec herci český kus *česky* zahrat, že jim to nemůže vnutit. Avšak na herce může vždy působit rozumným poučováním, rozumí-li sama vůbec něčemu, a především tím, ukazuje-li sama pietu k literatuře národní. A na literaturu a na spisovatele působí opět pietou tou, řádným provedením her původních, starostí, aby dobrý kus neklesl v zbytečné zapomenutí, a laskavostí při zacházení s plodem novým. V poslednějším musí ji kritika co nejrozhodněji podporovati.

Piety, laskavosti je potřebí, aby zaujala česká literatura v našem repertoiru ono místo, které jí přirozeně patří, aby obecenstvo samo toho žádalo. Obecenstvo chce být s jeviště dojato *plným* životem, při hře české tedy *plným životem českým*. Co bylo v ohledu tom posud obecenstvu uděláno, aby sobě rozhodně přálo her původních? A může za to literatura? Jak mnohý velký talent dramatický nerozvinul se nám jen proto, že nebylo *vůbec* národního života, který by se byl na živoucí ideal povznesti mohl! Co mohl posud podati spisovatel český? Z moderních

kusů byly to hry většinou studentské a etudiant je, jak známo, po celém světě stejným socialním faktorem a má jen málo kdy něco typického pro sebe, kteréž se také ostatně dvěma či třemi figurami již vyčerpá. Spisovateli zbyl tedy jen „obraz“ ze života pracovnické či rolnické třídy, života to do nedávna velmi chudého a zhněteného, tak že skoro bolno o něm psát, a zbyl mu kus historický. Avšak co učiněno se strany exekutivní? Nebyla-li herci v „obraze“ úloha připsána, jak se říká, „dle těla“, nestaral se ani sám o vyhledání typů spisovateli odpovídajících a kruh figur byl tedy již zase obmezen; a co do kusů historických neučiněno se strany divadla skoro pranic. Herec se „povznesl“ na stanovisko nejvšeobecnější, na kterém je Žižka a Wetter von Strahl stejnou zcela osobou, a režie neměla buď ani prostředků, buď nedbala jich zhola, tak že často ani dekorativní ani kostumní část neodpovídala hře historické. Nynější ruch veřejný a s ním spojená volnost společenská vzbudí u nás konečně nový zase život, který znenáhla rozvine se na život individualní, jenž poslouží předměty a zjevy svými především zase spisovateli dramatickému, na jeviště uvádí právě jen fotografii života, ovšem že s idealním retouchem svým.

Snad není ani potřebí podotknouti, že nikdo neočekává, aby samostatnost českého dramatu rozvinovala se jaksi již z vejce. Na to jsme pokročili již příliš daleko a styk s ostatním světem literarním a uměleckým je také příliš velký. Cokoliv jinde již překonáno, musí i nám co překonané platiti, v dramatu i v literatuře ostatní. Vše, co jinde již na čistou myšlénkovou výš povzneseno, celé to bohatství názorů ostatního vzdělaného světa musíme považovati za své; avšak všeobecnost tu třeba navléknout na zvláštnosti a osobnosti *naše*, tak aby česká literatura byla tolikéž co český život: rovnajíc se výši svou výši ostatního světa, aby měla přece barvitost svou zvláštní. Byť zplodil národ náš i genia některého velkého, *počtem* těch geniů

s těží budeme se rovnat národům desetkrát četnějším, a těžký by byl zápas o uznání, kdyby literatura naše zaujala stanovisko *pouze* světoobčanské; dovedem-li ale mocně a silně podat *nejvlastnější svůj ráz u styku jeho se všeobecností*, budem v řadě k stejnému cíli jdoucích vždy přece platnou, samostatnou „jedničkou". Shakespearovy osoby, i nejvšeobecněji držené, mají vždy anglický vzduch kolem sebe, Goethův „Faust", dílo nejvšeobecnější a čistě abstraktní, má ráz ducha německého a tolikéž nesou i klassická dramata starověká i moderní hra francouzská zcela ráz doby a národa svého.

Jakož ale na př. dramatický spisovatel francouzský nebéře svých vzorů odjinud, takž jich také nebéře francouzský herec. Má-li dostoupit herec výše skutečně umělecké, nedostoupí jí zajisté pouhým následováním; vždyť je již sama *osobnost* hercova momentem veleplatným. Následováním dosáhne se jen routina, kterouž lze jako obchodní zboží měřit; *umění* ale dosáhne se jen studiemi, plynoucími z nadšení. Dosáhne-li herec pilným cvikem úplné nadvlády nade všemi svými prostředky hmotnými, zbývá mu pak ještě velké studium *života*, aby sama sebe dovedl přetvořit na nejrozmanitější individualnosti, jež představovati má. Co je ale bližšího herci než život jeho domácí? Čemu se již v rodině a u souseda učil, dovede nejlíp a původně podat. Ten domácí vzduch má něco zvláštního do sebe! „Angličan hraje nejlíp „Macbethy" a Francouz figury salonní."

České umění dramatické, má-li být uměním, musí povznest se na *původnost*, a proto také musí divadlo naše moudře pěstovati literaturu původní, bdíti nad spisovatelem i hercem, tak že opravdovým snažením vzbudí a udrží se nadšení u obou. Oběma prospěje pěstováním dramat jinoslovanských, nám poesií i obsahem svým tak rychle přístupných a milých. Avšak v tom se má právě jevit rozum upřímně smýšlející správy, aby nevyčkávala náhod a

příhod, nýbrž sama se starala o to, co je na slovanských divadlech dobrého. Její povinností je, aby to znala a sama sobě opatřovala. Od ní samé musí tatáž hlavní iniciativa vycházeti i vzhledem k repertoirům neslovanským, tak aby divadlo naše bylo obrazem naší domácnosti i světa vůbec. Spisovatel potřebuje rozmanitých vzorů, herec musí se okoušet v nejrozmanitějším, obecenstvo žádá sobě seznat také život jiný a cizí: repertoir českého divadla musí stejně národu našemu jako národům jiným býti práv!

Nepraví se, že to vše má býti dnes či zítra, je tu vytknu jen konečný *cíl*. Podle toho ale, kráčí-li se skutečně k cíl tomu, měříme upřímnost a schopnost divadelní naší správy

Jan Neruda.

[Č. 23. z 9. září. Str. 546.—548.]

NÁRODNÍ LISTY

Z ROKU 1865

(OD 1. ČERVENCE)

(Král. zemské divadlo v pátek 14. července.)

[**Katinka Heilbronská**, aneb: Zkoušení ohněm. (Kleist.) Ve prospěch sl. Otilie Malé.]

„Katynka heilbronská“ k benefici první naší tragické milovnice provozována, přenesla nás náhle v bývalé doby divadelních našich počátků a první mladosti našeho obecenstva. V dobách těch, kdy obecenstvo skutečně tomu ještě věřilo, že „Katynce“ v posledním jednání něco bodavého „padlo do oka“, líbila se činohra ta ovšem velmi; nyní však již musíme namahavě pátrat po příčině, pro kterou se zastaralá hra dostala opět na jeviště. Byl-li důvod, aby slečna Malá v nedostatku novinek měla k benefici své hru dávno již neviděnou, dostála činohra ta ovšem svému účeli; rovněž dobře volila slečna, chtěla-li se obecenstvu uvésti v úloze druhu řidčího. „Katynka“ je jaksi pramáti všech oněch německých dívek, jaké němečtí spisovatelé líčí ve plodech svých, třeba by v životě se nenalezaly; samý tu cit, sensitivnost, motýlový pel, somnambulismus, atd. Základní tón něžnosti a naivnosti, jaký úloha ta vyžaduje, nalezla slečna Malá zcela šťastně, ano ve mnohých okamžicích dovedla i obecenstvo unést, třeba by na útraty klidně tvořícího umělectví, dostávajíc se sama do opravdového afektu. V ostatních úlohách byla důležitější změna jen v tom, že slečna Slavinská přebrala úlohu po slečně Lipšové, tato po paní Kolárové a pan Kysela po panu Lapilovi; hrálo se vesměs dosti pečlivě. Pan Šimanovský připomenul nám co „Strahl“ plně zase dobu, kdy skvěl se ještě v oboru mladistvých hrdin. Návštěva byla při benefici i při předvčerejším opakování dosti četna.

J. N.

[Č. 135. z 18. července. Rubr. Liter. a umění.]

(Divadlo na Žofíně v pondělí 17. července.)

[**Mnoho povyku pro nic za nic.** (Shakespeare.)]

„Mnoho povyku pro nic za nic“ je komedie tak již sehraná, že nevadí více ani nějaká změna v obsazení. Je ovšem těžko, žádat v rozkližujícím tom vedru souhru zcela dokonalou a protož jsme již spokojeni s výsledkem, jaký byl předvčerejší. Nebylo by snad od místa promluvit zde vůbec o spůsobě, jak se skoro všude, nejcitelněji ale u nás provozují veselohry starého Shakespeara. Klasicita jmena spisovatelova budí u pro[vo]zujících jistou pietu, kterou myslejí že nejlíp vyjádřejí tónem pathetickým, veselohře málo kdy odpovídajícím. Mnohé z figur Shakespearových již zvětšily, herec by musil hodně hluboko sáhnout do života, musí řádně individualisovat, aby nám je sblížil. Pathos jim ovšem přidává ráz starobylosti ještě zvýšené. To však je řečeno všeobecně a nehledíme-li k přísnému požadavku zde vyslovenému, musíme přiznat, že v celku se Shakespearovy veselohry hrají u nás svědomitě, a výrok ten platí také o spoluúčinkujících v „Mnoho povyku“ silách. Nejcelistvější, vždy působivou figuru podává zde, jak známo, pan Kaška co „konšel“. — Čtem právě repertoir příštích čtrnácte dní. Dostojí-li se slibenému, měli jsme ondy zcela pravdu, pravíce, že musily dříve repertoir náš dusiti poměry nám zhola neznámé. S navrženým nyní repertoirem jsme spokojeni úplně.

J. N.

[**Č. 136. z 19. července. Rubr. Liter. a umění.**]

(Divadlo na Žofíně ve středu 19. července.)

[Don Carlos, infant španělský (Schiller). První divadelní pokus pana Blanického.]

Nevíme, zdaž platí posud pražským divadlům intendantské pravidlo, že nesmí vystoupit na jevišti pražském, kdo vystoupil dříve již jinde. Na českém jevišti nehledělo se pravidla toho ostatně nikdy, nemohlo se ho ani hleděti dle poměrů našich. Že se i na divadle německém činily s rozhodnými talenty výminky, toho příklad v činohře slečna Heincova, v opeře mnozí jiní. Jsme také nadál pro předvádění mladých počátečnických sil, jen když se dříve režie a intendance přesvědčí, že alespoň nějaké naděje vzbuzují. V „Carlosu" předvedli nám mladého p. Blanického v úloze titulní a nemůžem jinak než schváliti ce kem pokus ten. „Carlos" je ve většině svých scén úlohou jen deklamační, na niž vystačí již jakýs ušlechtilejší vzlet a dobré porozumění hojným, v dialogu obsaženým myšlénkám, v tom ohledu je nadanému počátečníku přístupna; avšak zároveň žádá „Carlos" vybranou již routinu, především ale eleganci a zaokrouhlenost pohybů, která se ze života na jeviště tak snadno přenesti nenechá, a v tom je překážka počátečníku skoro nepřekonatelná. Opominem dolíčení zápasu, v jakém byl p. Blanický s pohybem svým, zápas ten bývá vzdor rozdílným individualitám skoro u všech stejný; co se však deklamace samé týče, objevil p. Blanický již pro poprve porozumění vzdělancovo. Jeho deklamace je jasna, myšlénka obdržuje pravý důraz svůj a pronáší se tedy přirozeně; myslíme tedy, že by pan Blanický sáhl časem svým i na obor těžší. Orgán počátečníků je ale slabostí a zemdleností svou na překážku. Nejen zvuk, i *síla* schází tomu mladému předc hlasu a radili bychom panu Blanickému, aby hleděl dříve dietetickými a řečnickými prostředky hlasu svému přispěti, než se

spustí v plný proud namáhavého divadelního života. Nepochybujem, že budem pak pokrok za pokrokem zaznamenávati. — V ostatním je „Carlos“ u nás v dobré paměti. Filip, Eližběta — Posa dobyli sobě uměleckou oprávněnost, „Eboli“ paní Peškové representuje se na novo velmi pěkně. Návštěva byla vzdor dusícímu vedru hojna.

J. N.

[Č. 138. z 21. července. Rubr. Liter. a umění.]

(Kral. zemske divadlo v pátek 21. července.)

[**Profesor a general**, aneb: Tak to bylo před sto lety. Obraz z minulého století ve 4 jednáních od A. Raupacha. Pro české divadlo vzdělal J. K. Tyl. Novým uvedením v scénu. — Na to poprvé: **Pan Herkules.** Fraška v 1 jednání od J. Belly-ho, přeložil V. Benýšek. Ve prosp. regisseura p. Fr. Kolara.]

„Profesor a general“, kus Tylem dle Raupacha spracovaný, se nejspíše proto jen od roku 1849 nedával, že nebylo žádné rozumné příčiny ku křísení jeho. Censuře byly as ty kousky starého Desavského úplně lhostejny! Obsah hry je zcela prostičký. General kníže desavské má zvláštní zálusky na verbování studentů, jež mu však universita vždy zase z rukou vytrhne. Poštěstí se mu podloudně naverbovat mladého magistra, ženicha neteře rektorovy, hněvajícího se s nevěstou svou k vůli — hebrejštině. Rektor magistra zase vybaví. Aby se mu pomstil, navede general jednoho z vojáků svých, uprchlého Francouze, aby sobě namluvil služku rektorovu a v domě téhož se uprchlík lapit nechal. To „vše“ se také stane, aniž by jedno z druhého nutně vyplývalo, tak že již v třetím aktu se tážem, jakž možno z chudobného předmětu ještě nějaké další scény vypříst. Vystupující osoby jsou vesměs velmi dobrácké, při tom ale práce tak fabričné, že by zastupitelé hlavnějších úloh musili mnoho užit výtečného detailu, aby úlohy své k vyšší platnosti přivedli. A vzdor tomu bylo by přece málo jen vyhlídky na udržení kusu. Šťastnější jsou as dvě episodky v kuse, z nichž jedna vynikla podrobným individualisováním páně Mošnovým, druhá pak ušlechtilým přednesem pana Šimanovského. Pan Kolar vylíčil generala pevnými rysy a podobně se dařilo panu Chramostovi s úlohou rektora, jen že připravila tomuto slabá paměť leckteré krušné okamžiky. — Následující na to jednoaktový žert „Monsieur Hercules“

je vypočten pro vypracovanou komiku, na níž pouhý, okamžikem se rodící rozmar jen málo kde dosáhne. Ostatně nemá ani tato hříčka jakés ceny.

J. N.

[Č. 140. z 23. července.
Rubr. Liter. a umění.]

(Divadlo na Žofíně v sobotu 22. července.)

[**Pokuta ženy.** (Le supplice d'une femme.) Drama ve třech jednáních od E. Girardin-a. Přeložil J. Počátecký. Poprvé. Ponejprv provozována v Paříži na divadle „theatre français" dne 1. května 1865.]

LE SUPPLICE D'UNE FEMME

△ Nemravný Francouz je nyní v oboru písemnictví jediným mravním velikánem. On jediný má smělost sáhnout do plného života, do nějakého kusu jeho zahledět se jako do zrcadla a podívat se, jak vlastně sám vypadá. Zrcadlo je nebezpečná věc; truchlivý obraz, který z něho na nás se dívá, stává se až k zblázněni strašným, zkusíme-li naň se usmívat, i vážně musíme se do něho zahledět, pak možno že jeho nepříjemnosti poněkud alespoň zlepšíme. V následujícím podává nám Girardin kousek zrcadla našeho společenského života, naší slabé lidskosti a velké té lži, jaké se dopouštíme denně, abychom se alespoň *zdáli* mravně velkými. Čtěte místo Paříž jen Praha a substituujte osobám Girardinovým osoby vám ze života známé.

Matilda, žena plná hlubokého citu a jasné soudnosti, miluje upřímně Henry Dumonta, muže svého. Dumontovi, jenž byl upadl před lety do peněžních nesnází, přispěl velkými penězi Jean Alvarez, Španěl. Z vděčnosti — jiného motivu neslyšíme a nechcem prozatím uvést — podává se Alvarezovi Matilda zcela; to trvá po celých sedm let, bezdětný dříve a ničeho netušící Henry považuje dcerku Alvarezovu za svou. Již však počíná „zlý" svět, jejž Girardin personifikuje osobou pani Lareeyové, na základě řečí propuštěné Matildou komorné Zoë o poměru tom rozpráveti. Matilda sice o pověstech těch určitě vystupujících neví ničeho, je ale již syta libůstek Alvarezových a tyranisující

nadvlády jeho. Aby se mu vyhnula pro dobu delší, přemluví radostně svolujícího Henryho k cestě do Italie. Náruživý Alvarez, zvěděv o tom, vynutí na ní slib, že nepojede předc zase.

Náhle zví Matilda od Lareeyové, že poměr její k Alvarezovi je prozrazen. V tomtéž okamžiku obdrží v listu Alvarezovu stvrzení řeči Lareeyové a vyzvání, aby s ním v týž den i s dcerkou Jeanne z Francie prchla. V nejtužším zápasu jejího zoufalství se strachem před samovraždou překvapí ji Henry; v naději, „že ji zabije," podá ona mu list Alvarezův. Henry čte a předce nevěří; vlastní obžaloba Matildina však nenechává ho nadál v pochybnosti.

„A jak dlouho tomu již, co mne podvádíš?" táže se.

„Sedm let."

„A Jeanne?" vyhrkne v zoufalství.

Matilda mlčí.

Henry je brzy odhodlán: svět se musí zklamat. Alvareza přinutí, aby mu vypověděl všechny kapitály, čímž Henry přijde sice na mizinu, čímž však světu se namluví, že milující Alvarez mstí se proto, že Matildou byl oslyšen. V souboji se s ním setkati nechce: „Kdybych zastřelil tebe, byla by v tom pro tebe pokuta? Kdybys ty zastřelil mne, kde by byla spravedlivost?" Oba vinníky trestá tím, že světu zjeviti se musí co nanejvýš nevděční. Proto také obdrží Matilda věno své zpět a musí k rodičům svým se vrátit, jako by manžela nyní chudobného sama opouštěla. Malou Jeanne podrží Henry u sebe: „Já jediný z vás jsem dosti poctiv, abych ji vychoval na počestnou ženu," praví. Matilda vyslyší plačíc a mlčky soud svůj; ještě jednou obejme dcerku svou, která tázána odpovídá, že chce zůstat u toho, který sice nyní zcela schudnul, kterého ale považuje za otce svého. Také Alvarez chce dcerku svou obejmout, Matilda mu ji ale odtrhne a podá Henrymu. Alvarez i Matilda odcházejí.

„A neuvidím již nikdy matinku?" táže se Jeanne.

„*Snad!*“ odpovídá Henry. — —

Velká to tragedie lidskosti, mocná v ní bouř bolu a zoufalství; avšak bouř ta rozpěnuje vodu pod povrchem, jen velké ty kruhy nad tmavou hladinou naznačují, co se uvnitř děje, jako by spisovatel tím říci chtěl, že nepíše výsledky *náruživosti*, nýbrž jen lidských *slabostí*. Matildě můžete ovšem říci, že když po sedm let hřešila, nestálo by ji as velkého přemáhání hřešit dále; kdyby ji Alvarez netyranisoval, že by to také nejspíš dále činila: jistou mravní, ano značnou sílu neupřete Matildě předc. — Matilda nenáleží ani k onomu druhu filosofických ženštin, které slýcháme v životě tvrdit, že zachovají-li manželi svému „lásku“, učinily již vše možné, jinak že věrnosti nerozumějí. Ona miluje svého manžela, ona i cítí temnost svého činu; nevymyká se ale činu z téže slabosti, která ji přivedla k pádu. Proč Matilda klesla? Slyšíme, že z vděčnosti k Alvarezovi, nevěříme tomu ale. Či snad k vůli lesklým vlastnostem Alvarezovým. Španěl ten má ovšem sílu náruživosti do sebe, s níž se hluboký klidný cit Henryho rovnati nemůže. Henry je povaha ideální, veskrz dobrá, při největší urážce nejkrásnějšího odpuštění schopná, povaha z oněch mučednických, kterým skoro přáváme, aby se jim dělo hodně mnoho nespravedlnosti, jen aby nám na zábavu předváděly hrdinství, jež sice tuze rádi obdivujem, jehož ale sami schopni nejsme. Avšak té pološábelské reflexe nemůžem hledat u Matildy, její čin zrodil se ze slabého okamžiku, její dítě je plodem *slabosti*. „I nejlepší člověk má okamžiky slabé“, říká se a přikyvuje v životě; koho se ale týká výsledek slabosti té, předce neodpouští. V okamžiku lehkomyslnosti zapomíná se na vše ostatní, zapomíná se na bolest nesmírnou, v žádném poměru k lehkomyslné rozkoši nestojící, na tu bolest, kterou můžem spůsobit jiným. Podívejme se do života a na onu propast, která zeje mezi malou jen lehkomyslností s jedné a bezúzdnou hned žárlivostí s druhé strany! Nechť se to stane mezi man-

žely nebo mezi milenci, zůstává v základech svých stejno; jen společenské poměry činí pak jiný a tragický výsledek.

Jistý spisovatel tvrdil kdys, že mají vlastně všichni lidé stejné vlohy ku špatnostem, n. př. ku krádeži. Jedni se jí nedopouštějí pro náboženství, druzí pro vlastní své *přesvědčení*; tito že jsou vždy pevnější, vždy jistější vítězové. Přemáhání tu ovšem jiné, tolik ale je jisto, že jakmile nebude *ctnost* jen náboženstvím, nýbrž *přesvědčením*, bude slabost každá ustupovat vždy víc a více — toť je ta výška, ku které lidstvo kráčí. Matylda podlehla slabosti, proti níž neměla přesvědčení! To je as reflexe, která vyplývá z kusu Girardinova, to je pokynutí k rozřešení velké, nebezpečné otázky společenské. Otázka ženitby nebo neženitby zůstává pak zcela vedlejší i pro mysle ouzkostlivé, na něž Girardinovo dle života kreslící a velmi přirozeně a pravdivě líčící péro musí ovšem míti dojem velký.

Girardin léčí bolestně. Sundal kus choulostivě střežené kůže a obnažené nervy chvějí se pod neobvyklým svobodně táhnoucím vzduchem. Byly jinde a budou také u nás hlasy, které odeprou oprávněnost k takovému činu. Připouštíme-li dramatické líčení všech jiných slabostí lidských, proč ne slabosti nejlidštější! Ostatně počíná sobě Girardin s delikatesou, jakou při naučené a nucené choulostivosti naší společnosti uznati musíme. Vždyť se přihodilo, že z divadla vycházející nevinné dušičky se tázaly: „A co udělala přec ta Matilda?“

„Le supplice d'une femme“ má krásnou, mistrně jednoduchou stavbu. Žádná tu zbytečná osoba, žádná zbytečná situace a žádné také povrchní, protože snad nepotřebné slovo. Jen to překvapuje, že rozervanost Matildina vystupuje hned s prvního počátku hry příliš uzralá, než abychom pochybovati neměli, že by manžel každého bolu své ženy tak bdělý nebyl ji dříve již pozoroval. Také v konci je příliš mnoho stlačeno vzdor tomu, že nás Henry ubezpečuje, v jistých případech že se nesmírně rychle

myslí. Za dvě hodiny Henry přemohl všechen ten obrovský nával bolu, vykreslil pevně plán svého jednání, srovnal se se sebou i s ostatními a jeho síla je tak velká, že sám odvírá i perspektivu na příští smíření. Bylo by dostačilo poznat velkost šlechetnosti Henryho, ano zakončující „snad“ má zaznít pouze v prsou obecenstva.

[Č. 141. z 24. července.
Feuilleton.]

Girardinova hra „Le supplice d'une femme“ došla na českém jevišti krásného, z části zcela mistrného provedení. Velkou zásluhu o výsledek ten má pan Šimanovský, u něhož jsme seznali tolik ušlechtilé a umělecké míry, že provždy již odpadnouti může pochybnost o jeho povolání pro kus salonní. S ním závodila slečna Malá a za dokonalé musíme vyznačit její scény v aktu druhém a posledním. Paní Pešková a pan Šamberk doplnili šťastný čtverlist pěkného večera. Abychom však ani nejmenší, třeba jen okamžikem citelné věci neopomenuli, podotýkáme, že nesrovnáváme se s dušeným tónem, jakého „Henry“ i „Alvarez“ hned v první scéně kusu, tu ještě neodůvodněné, užívají. Malá „Jeanne“ byla vzhledem k tomu, jaké obtíže provedení dětských úloh klade, dosti dobře zastoupena. — Návštěva ne příliš valná.

[Č. 141. z 24. července.
Rubr. Literat. a umění.
Anonymně.]

(Král. zemské divadlo v pátek 28. a Divadlo na Žofíne v sobotu 29. července.)

[**Život a smrt krále Richarda III.** (Shakespeare.)] — [**Sklenice čaje.** Ves. v 1 jedn. dle francouzského od A. Thibousta volně vzdělal F. Roll. Poprvé. Na to: **Ďáblův podíl.**]

Nemůžem sobě pomoci: pokud nemůže se hra tak velká jako „Richard III.“, ženoucí se tak valným proudem a spojená s tak mocnými tradicemi, provozovati úplně dobře (ovšem že úplnost tu přece poměrná!), volíme raděj, aby se neprovozovala. Uznáváme všechnu píli, jakou vynaložil n. př. pan Šimanovský na svého „Glostra“, neupíráme také, že jednou a později přivede úlohu tu k jisté dokonalosti, prozatím ale vadí mu tatáž překážka, kterouž vůbec tragoedům svým vytýkáme. Pravíme-li, že měl jednotlivé uznáníhodné scény, ve kterých dovoleno držet se jediného tónu základního (dobrá scéna před kostelem v aktu třetím) nebo kde velký afekt scénu celou opanuje a tedy zase stejný skoro proud základního tónu vyžaduje (scény další), naznačili jsme již jasně překážku tu častěji zmíněnou. Naši herci mají pro tragoedii portament hlasu zajisté vycvičený, ale jen pro vrcholící se afekt, kde hlas pracuje jaksi do větších rozměrů; jakmile mají se pohybovat v poloze střední, přirozené či konversační, ztrácejí se výhody uměleckého portamentu skoro zcela. Tón jim vybíhá hned do výše, hned do hloubi, jako by záleželo víc na dutém vlnění hlasu, než na pronešené myšlénce, myšlénka vůbec nemá patřičné své váhy, věta pozbývá své přirozenosti a výsledek je unavující, neumělecká jednozvučnost. To neplatí snad jen o panu Šimanovském a jen neradi to právě u něho rozbíráme příležitostně ostřeji. Avšak není-li dobře konversačního odstupňování, co má n. př. býti z celé první polovice úlohy Glostrovy? Dialog se odpřádá bez vlastní opravdovosti, jizlivost v povaze le-

žící nevychází na povrch a kde se tato přece maně objeví, nemá onu uměleckou, pouze na obecenstvo působící průzračnost, nýbrž je jednoduchostí svou až příliš průzračna i v poměru k osobám spoluúčinkujícím (n. př. na konci druhého jednání). Deklamace *v středním hlase* se pohybující musí se u nás cvičit ještě nejen pro truchlohru, nýbrž i pro komoedii. Že ostatně i v afektu mohou se u nás dít poklesky, toho je svědectvím jinak zajisté moudře rozpočítávající slečna Lipšova, která v přílišném užívání portamentu přechází až do samého nejistého tremola. Co se týká massy v „Richardu" spoluúčinkujících, nebudem zde se šířiti. Pěkná n. př. byla pohřební scéna prvního aktu se slečnou Malou a vytknuli bychom zde jen poněkud příliš rychlé proudění dialogu. Zastupiteli „Clarence" připomínáme, že vypravování snu Clarencova náleží mimo sen Valdštýnův k nejrenomovanějším téhož druhu scénám literatury dramatické; zvýšená *smyslnost* musí scénu tu k platnosti přivest. Tyto dny jsme viděli také novinku, jednoaktovou hru „Sklenice čaje". Je to zase jedna z oněch „novinek", které byly na pražském jevišti německém již před desíti léty zcela slušně — stary. Český vzdělávatel francouzské té hříčky změnil lascivní původně konec na konec nevinný a našim moralistům nezávadný.

J. N.

[C. 148. z 31. července. Rubr. Liter. a umění.]

(Divadlo na Žofíně ve čtvrtek 27., v pondělí 31. července a ve středu 2. srpna.)

[**Ďáblův podíl.** Obraz komický se zpěvy ve 3 jedn. dle francouzského od A. S. Ve prosp. sl. Ledererovy.] — [**Nehody pana Pilulky,** aneb Holič co myslivec. Fraška ve 2. jedn. se zpěvy od B. Kaisera. Na to **Pan Herkules.**] — [**Roderigo a Isabella.** Tragedie ve 4 jednáních od Josefa Korzeniowského. Z polštiny přel. od Fr. Fišera.]

„Ďáblův podíl“ a „Smůla“ se svou prázdností, „Pan Herkules“ se svou všechno umění persiflující komikou a ještě ta či ona hra odpolední nepodávají nám žádné příležitosti, abychom úřad svůj referentský vedli do hloubky či do šířky. Nevíme věru, nač šířit slov při hrách, které herci posuzují sami již tím, že se ani slova neučí, a nač mluvit o výkonech herců, obmezí-li se celá práce jejich na upravení ježaté paruky nebo co možná nejohyzdnějšího nosu. Kořeňovského „Roderigo a Izabela“ byl poměrně pravou oasou. Hrálo se alespoň tak, že obecenstvo zůstalo až po konec napnuto. Že kus ten objevil se na jevišti, je nám znamením, že circulus antického našeho repertoiru truchloherního začíná nejspíš zase od počátku. Teď snad přijde „Panna Orleanská“ co novinka truchloherní, po ní „Deborah“, po „Deboře“ „Romeo a Julie“ atd.

[Č. 153. z 5. srpna.
Rubrika Divadlo.
Anonymní.]

(Divadlo na Žofíně v úterý 8. srpna.)

[**Sirotek Lowoodský.** Činohra ve 2 odděl. a 4 jedn. s volným použitím románu Currery Belly od Birch-Pfeiffrové, pro české div. přel. od J. V. Lomnického. Vystoupení sl. Dvorské.]

„Sirotek Lowoodský“ dožil se na českém jevišti mnohých slušných repris, ku kterým také připočítáváme reprisi předvčerejší. Podotknem-li tedy, že slečna Malá přikročila k titulní úloze své opět s onou opravdovostí, která její snažení umělecké tak příjemně vyznačuje, že slečna Lipšova a paní Hynková byly v charakteristice své šťastny jako jindy a že bychom totéž řekli o panu Šimanovském, kdyby akt poslední nebyl jevil jakous snad z umdlenosti pocházející povrchnost, byli bychom zkrátka hotovi. Jen to zde musíme ještě přidati, že v úloze „Georginy“ zkusila se tentokráte začátečnice slečna Dvorská. Úloha ta je celkem chudobna a neposkytuje dostatečné příležitosti k ocenění ani sil začátečnických. „Georgina“ vyžaduje salonní, elegantní pohyb a poněkud ostrou, určitou řeč. Co se týče prvnějšího, má slečna Dvorská jistou nenucenost pohybů zcela pro sebe, při čemž jí opravdový vkus toiletní a pěkná postava dobře prospívaly, co se týče ale přednesu, byla slečna poněkud ouzkostliva, ač vše přednešené svědčilo o dostatečném porozumění. Jak se dovídáme, bude slečna zastávat obor salonních dám na jevišti plzeňském.

J. N.

[Č. 158. z 10. srpna.
Rubr. Lit. a umění.]

(Divadlo na Žofíně v pondělí 14. srpna.)

[Okovy. Veselohra v 5 jedn. od E. Scribeho. Přeložil J. Mr. — Ponejprv.]

„Okovy“ Scribovy potřebovaly několik desítiletí, než se dostaly k nám, čímž ovšem neviníme ani kus ani mladé divadlo. Kus je na všechen způsob dobrý. Co do charakteristiky náleží arci k ostatním moderní školy francouzské, která berouc osoby z broušeného, individualní ráz osob nivelujícího života salonního předvádí nám povahy povrchu skorem stejného, jež pak co osoby zvláštní vyniknou jen lehkým, avšak duchaplným pointováním. Je to hra rozhodně situační a v ohledu tom domáhá se samého vrchu. Předmět její je k tomu velevhodný. Mladík, geniální skladatel, má se oženit se sličným a bohatým mladým děvčetem; milují se vroucně, otec dal své svolení, mladíkovi ale vadí poměr, jaký byl měl dříve s mladistvou, od muže opuštěnou paní, která ho protekcí svou byla povznesla na první stupně slávy. Kdo někdy v životě poznal, jak mocně víže a překáží podobný poměr při rozlušťování jeho, přizná, že se z něho může vyvest pravé bohatství dramatických spletek. A Scribe dovedl v „Okovech“ až plýtvat bohatstvím tím. Obraz je každý okamžik jiný, okamžikem je celá historie utěšeně jasna, aby již v okamžiku následujícím byla ještě zamotanější a zoufalejší než kdy dříve. Naivnost nevěstina, nezkušenost a mladická chevalerie ženichova, přímost otcova, náruživá láska hraběnčina, přímost a rozhodnost ničeho netušícího hraběte, protektora to ženichova — a konečně vybraná svévolnost spisovatelova vytvoří v minutě více, než bychom zde na sloupci vypravovat mohli, uzel se uzlí za uzlem a jen odměřený čas spůsobuje, nezačne-li tato veselohra zmatků na novo — po svém zakončení. Souhra byla až na některé, snad jen inspicientem zaviněné maličkosti dobrá; přáli bychom,

aby se však přece nepřistoupilo k opakování bez některých ještě zkoušek. Při „Okovech“ může divadlo naše dokázat, jaké výše dostouplo co do sehranosti. Rovněž doufáme ještě od dalšího studia, že také hra jednotlivců se ještě vybrousí, neboť se nám zdálo, že ten či onen odbyl důležitou úlohu svou jenom nejvšednější routinou. Paní Pešková byla již napoprvé velmi dobra a zvláště ve tklivějších momentech zcela šťastna, kdežto v momentech ostřejší a chladnější výraz žádajících nastoupí stejná výš zajisté ještě po plnějším opanování úlohy. Slečna Čermákova měla jasný den a provedla pěknou úlohu svou důsledně a působivě. Z pánů by byl mimo p. Kolára nejlíp p. Grund na svém místě býval, kdyby nás v pěkném někdy proudu živé jeho deklamace nebyly — až strach hojné chyby gramatikální vždy zase upomínaly, že musíme být v požadavcích svých skromni a že nesmíme od deklamatora žádat, aby zcela *správně* mluvit uměl. Či nechává se snad situací a obsahem mluveného unášet tak jako někdy zpěvák, který z přílišného dojmu falešně zpívá? Dramatický umělec musí tvořit chladně, aby dovedl předvesti nám obraz ohnivý. Pan Chramosta přemohl jen málo kde nemoc svou obyčejnou, uspávající totiž monotonii a pan Šamberk se v pojmutí úlohy zmýlil tentokráte naprosto. Scribův „Bellandard“ je povaha rozhodně opravdová, „Bellandard“ je muž genialní co advokát, dobrý co člověk a jen poněkud nezkušený; *komickým* se nám stává jen tenkráte, když *situace* je komická. Pan Šamberk učinil z něho povahu komiky *uvědomělé*. Vždyť se musí i Schillerův „Kalb“ popadnout ze stránky zcela opravdové, aby neuvědomělá komika jeho tím více působila! Arci že v ohledu tom vadil p. Šamberkovi také velmi návyk jeho zlý, že slova až příliš hustě opakuje a každý okamžik nějaké „v skutku“, „věřte mi“ nebo „příteli“ vplete. — Návštěva byla obyčejná.

[Č. 164. ze 16. srpna. Rubr. Divadlo.] *J. N.*

(Divadlo na Žofíně ve čtvrtek 17. srpna.)

[**Tajnosti šedivého domu.** Fraška se zpěvy ve čtyrech jedn. od Nestroje. Ve prospěch pana Jindřicha Mošny.]

Předevčírem co v předvečer narozenin císaře pána mělo jeviště české slavnostní zcela ráz. Když se za hry trub a kotlů opona vznesla, spatřilo obecenstvo v pozadí jeviště velké poprsí císaře a císařovny, kolem nichž pěkné stromky a keře vkusně sestaveny byly. Členové českého divadla, v sváteční šat oděni, stáli po obou stranách jeviště a zpívali v průvodu plného orchestru národní hymnu. — Na to následovalo provedení Nestroyovy frašky „Tajnosti šedivého domu“. Nemůže se právě říci, že by kusem tím byl repertoir český valně obohacen. Mimo to bychom ale rozhodně již žádali, aby také fraškám věnovalo se trochu ohledu a vymítilo se z nich vše, co hrubostí svou vyznačuje zároveň svou zbytečnost. Páně Mošnovy novější kuplety a některé jeho „vtipné výrazy“ nevyjímáme ze žádosti té. Návštěva byla velmi hojna.

[Č. 167. z 19. srpna.
Rubr. Lit. a umění.
Anonymně.]

(Divadlo na Žofíně v úterý 22. srpna.)

[**Jidáš od roku 1741,** aneb Francouzové v Praze. Obraz ze života se zpěvem ve 3 jedn. a s dohrou, dle Langra od J. Sl. Haštalského. Ve prospěch slč. Anny Červenkovy.]

Naše divadlo je jako „moudrý“ hospodář, který pořád myslí na budoucnost, — někdy ale v přítomnosti hlady zmírá. V zimě schovává se dobrý repertoir na léto, v letě na zimu, za panování Liegertova na panování bůhví koho, za nynějšího panování bůhví koho na panování Thoméovo, atd. Poněvadž je naděje tak pěkná věc, doufáme tedy nyní v Thoméa. Prozatím ale toneme v strašidelném repertoiru „Ďáblových copů“, „Ďáblových podílů“, „Šedivých domů“, atd., o kterémž k vůli bojácným dětem ani jednat nemožno. Plný proud věčných benefic nedovoluje také něčemu řádnějšímu na povrch. Poslední večer přinesl velmi starou a velmi vyprubovanou hru „Jidáš ve fraku“, kteráž se dost špatně hrála a dle toho také málo líbila. Beneficiantka slečna Červinkova převzala v den ten lokální partii. V jiných úlohách bývá šťastnější.

J. N.

[Č. 172. z 24. srpna.
Rubr. Lit. a umění.]

(Divadlo na Žofíně v neděli 27. srpna.)

[**Preciosa,** spanilé děvče cikánské. Romantická činohra ve 4 jedn. od P. A. Wolfa, přeložená od J. K. Tyla. Hudba od K. M. z Webrů. Ve prosp. p. J. Kašky.]

Dobře, že naše provisorium již doklepává! Ač sobě dalo jednou repertoir svůj velmi vychválit, je týž přece tak mizerný, že mizernějšího lze se jen nejbujnější fantasií domyslit. Nekladem to nynějšímu artistickému řediteli za vinu, neboť někteří z prvních členů jsou právě nyní na kontraktně ještě od Liegerta vyminěné dovolené a jiní dohánějí kontraktně vyminěné benefice. Dvě, tři letní benefice v témdni při letně prázných domech, — leda že velkým namaháním a zvaním obecenstva se sežene, kterému se však podá zábava tak „umělecká", že více nepřijde Jde všechno samo sebou již bohu díky ku sklonku svému a protož by bylo směšno, abychom demoralisující, avšak již vysychající proud chtěli zlepšovat. Ze všech benefičních her poslední doby lze uvést jedinou melodramatickou „Preciosu", jejíž hudba (od Webra) alespoň nějakou zábavu poskytuje. Slečna Malá měla krásným přednesem míst melodramatických největší zásluhu o dobrý výsledek.

J. N.

[Č. 177. z 29. srpna.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo v sobotu 2. září.)

[**Jen žádnou od divadla!** Veselohra ve 3 jednáních od F. F. Jedličky. Ponejprv. Ve prospěch pohořelých ve Švihově.]

Pan Thomé nastoupil v sobotu stolec ředitelský, přejem jeho panování, aby povzneslo se daleko nad dobu předešlou. První večer zahájen jest Šeborovou jásací ouverturou, kterou skladatel sám řídil a obecenstvo vřele a vděčně přijalo. Na to následovala původní novinka dramatická, tříaktová veselohra „Jen žádnou od divadla“, pocházející z pera jisté české dámy (pseudonym Jedlička). Nechcem ani zde být galantními nebo negalantními, nýbrž pouze objektivními, a přiznáváme přec, že jsme šli mnohem uspokojenější tentokráte z divadla než po mnohých jiných původních veselohrách. Co práci novou především vyznačuje, je velká v ní se jevící znalost divadelních efektů, dále pak rovněž velká znalost nynějších našich hereckých sil, ano i zvláštností, kterými tyto vynikají. Hra naší spisovatelky má ovšem leckterou zbytečnou délku v scéně, leckterou i zbytečnou scénu samu; avšak prvější je buď schválně tak držena, aby poskytla příležitost herečce či herci ku rozvinu hereckých předností, a poslednější učiněno zas k vůli efektu konec aktu zvyšujícímu. Čeho tedy hlavně „do hospodářství“ na našem jevišti třeba, má spisovatelka úplně a netřeba se jí více za opatrný pseudonym skrývat; očekáváme od routiny její řadu her, které alespoň vždy slušně čas svůj vyplní. Vybírat známé, třeba by dobré scény, a známé, třeba by vděčné charaktery není ovšem všechno a netrvá nadlouho. Kruh úloh, které můžem připsat hercům jednotlivým jak se říká „dle těla“, obmezuje se sám sebou a chablony, byť i nejlepší, předce se konečně otrou. K tomu také ještě přichází, že vůbec se nám nezdá, že by byla spisovatelka bohatou na invenci *původní:* bájka její hry je již známa („gefaehrliche tante“ a m. j.) a dialog

také neoplývá původními nápady, ano nepovznáší se místy nad pouhou všednost. Místo jakési anthologie z kusů dobrých mohla by tedy spisovatelka zajisté sáhnout mnohem spíše ku spracování dějů divadelně ještě nespracovaných, ku př. třeba k dramatisování národní pověsti, dobrého románu atd., jak Birchpfeifferová s velkým štěstím činí. V tom ohledu možno že spisovatelka nám velmi poslouží, neboť i v repertoiru takovém, většině obecenstva příjemném, máme nouzi. — Provedení hry „Jen žádnou od divadla" bylo až na to věčné, nesmyslné a negramatikalní přeříkávání se, pro které již nevíme léku, když se herci sami za to nehanbí, velmi dobré. Paní Pešková, pp. Kolár, Kaška a Šamberk provedli připsané jim úlohy zcela v intencích spisovatelčiných, z vedlejších úloh přišly zvlášť všeobecně držané úložky „spisovatele" a „recensenta" (pp. Seifert a Polák) k platnosti. — Nepříliš četné obecenstvo jevilo spokojenost svou častým potleskem a volalo pseudonym spisovatelčin již mezi akty.

J. N.

[Č. 183. ze 4. září.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo ve čtvrtek 12. října a v úterý 10. října.)

[**Skrocení zlé ženy.** (Shakespeare.) Na to: **Píseň pana Fortunia.** Komická operetka v 1 jedn. od H. Cremieuxa a C. Halévyho. Přel. Jindř. Böhm. Hudba od J. Offenbacha.] — [**Carevič Alexej.** (V. Hálek.)]

Proud našeho repertoiru vyzývá málo k výtkám, vybízí ale rovněž málo ku chvále. Proudivý život, jiskra tomu schází a to je ovšem již jistá chybička tam, kde mladý ústav a mladé obecenstvo potřebují mnoho ještě popudu, aby zmužněly. „Výroční trh v Miloticích", „Zaklený princ" a p. jsou ovšem o sobě kusy dosti dobré, jen že se nám, čtoucím jejich titule v „novém" repertoiru zdá, jako bychom se dívali na novorozeňátko, které se zrodilo s obstárlou, přežilou tváří. Což není možno vypravit každý týden nějakou novinku třeba by menší? Zaznamenáváme v ohledu tom jedinou pieçu, Offenbachovu to operetu „Píseň Fortuniova". Ani novinka ta nemá pro Prahu význam plné novinky; na německém jevišti byla již do umdlení sehrána a nepřivábí tedy českému divadlu zvláštního obecenstva. Od dob „Fortuniových" napsal nebo spáchal Offenbach již mnohé skladby, které i na soukromá jeviště pražská již se dostaly. Opakujem nevíme již po kolikáté, že jen takové měly by se kusy do repertoiru přibírat, které jsou novinkami i naproti zdejšímu německému, Čechy až přes příliš navštěvovanému divadlu. Mimo to nehonosí se také „Píseň Fortuniova" žádnými zvláštními krásami. Lehká, plynná je sice jako všechny skladby Offenbachovy, melodie její nevynikají ale původností. Hlavní přednost spočívá zde opět v pěkné instrumentaci. Provedení bylo celkem velmi slušné a byli bychom sobě jen přáli, aby hra slečny Jandovy vyrovnala se již alespoň zpěvu jejímu, by nebylo více čeho vytknouti. Obsazení malých úložek

ukázalo, že máme pro lehkou operetu dostatek dámských sil, jimž neschází ani jistý stupeň routiny více. — Avšak starším kusům není také příliš volno. Viděli jsme při Hálkovu „Alexeji", že i pilností svou vzorní členové nemohou stačit více na tragoedii velkou. Připisujem to kalamitám našim operním, za něž ovšem divadelní správa v nynějším okamžiku nemůže, jež ale v činohře vyvolávají chvat a kolísání. Myslíme však, že se zdaří regenerace operních poměrů a bude pak jen na obecenstvu záležet, aby dodalo ředitelstvu chuti k opatřování divadelních novinek vůbec.

J. N.

[Č. 222. ze 14. října.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo v pátek 13., v sobotu 14. a v pondělí 16. října.)

[**Výroční trh v Miloticích.** Ves. ve 4 jedn. od Karla Bluma, zčeštil J. V. Lomnický.] — [**Krejčí co lékař.** Fraška se zpěvy ve 2 jedn. od Kaisera, přel. J. J. A.] — [**Dalibor Čermák.** Ves. v 5 jedn. dle Benedixe, svobodně vzdělal F. V.]

Fraška „Krejčí co lékař" je ovšem posud na jevištích vídeňských, Blumův „Trh v Miloticích" je rovněž posud na jevištích německých a objeví se tam jednou za čas zvláště tenkráte, když toho pohostinská hra vyžaduje; u nás však není příčiny, pro kterou měly by se na novo z archivu vyndavat, když tam již dosti dlouho práchnivěly. Že vynikající hrou paní Peškové a pana Šamberka stal se i „Trh v Miloticích" dobrým představením, není také žádnou omluvou; neboť tytéž síly, tytéž zkoušky atd. mohly nám přinest něco zcela nového. Je věru čas, aby trochu novosti a života přišlo do našeho repertoiru, prázné místnosti divadelní měly by na místě rozhodném vzbudit přece již nějaké opravdovější přemýšlení a zapevnit přesvědčení, že *občasným* jen a takřka *nahodilým* předvedením opravdové (pro Prahu) novinky není již vše učiněno. Již n. př. předevčírem opakovaného „Dalibora Čermáka" lze snést zcela dobře; kus není sice pro Pražany také nový, živým lokalisováním ale a přenešením na naše obecné poměry stal se časovým a tedy také včasným. Také v kuse tom byl opět pan Šamberk hlavní pákou a obecenstvo vyznamenávalo jeho i ostatní spoluúčinkující potleskem hojným.

[Č. 226. z 18. října.
Rubr. Lit. a umění.
Anonymně.]

⁂ **Dawison †.** Slavný veterán umění hereckého Bogumil Dawison zemřel neočekávaně a nenadále. Jak se z Berlína telegrafuje, byl Dawison dne 20. t. m. na jevišti divadla Woltersdorfského raněn mrtvicí a *zemřel* brzo na to, skonav takto v povolání svém. Smutná zvěst tato spůsobí zajisté ve veškerém vzdělaném světě hluboký dojem. Dawison narodil se ve Varšavě dne 15. května roku 1818, z chudé rodiny polské. Podáme jindy obšírnější zprávu o životě a působení velikého mimika tohoto.

[Č. 230. z 22. října.
Rubr. Lit. a umění.
Anonymně.]

⁂ **Zpráva o úmrtí Davisonově,** kterou jsme dle telegrafické zprávy „N. Fmbl.“ též uveřejnili, okázala se býti mylnou. Na telegrafický dotaz odpověděl Davison sám, že jest úplně zdráv.

[Č. 232. z 24. října.
Rubr. Lit. a umění.
Anonymně.]

(Král. zemské divadlo v pondělí 23. října.)

[**Román chudého mladíka.** Činohra ve třech jednáních od O. Feuillet-a. Zčeštil Jan Oktáv.]

Kdyby se systematicky pracovalo na vyhánění obecenstva, nemohlo by se jinak pokračovat než nyní, — a přece by se udržel zároveň jakýs zevnější nádech slušnosti. Kus od spisovatele Feuilleta, dobře akreditovaného u nás svým „Montjoye“, toť zní konečně dosti pěkně při *novince*. Škoda jen, že novinka ta spisovatelským plodem, za kterýž původce jeho nyní již zajisté se stydí, že je to prvotina slabá, pravá školská práce, na jakouž pokročilý spisovatel později jen nerád upomínán bývá. Je ovšem pravda, že po provedení „Montjoye“ naléhaly některé časopisecké hlasy na divadelní správu, aby také proveden byl dříve již přeložený Feuilletův „Román chudého mladíka“, a že by tedy správa ta mohla hledat jakous omluvu. Avšak v tom je právě síla *dobré* správy, že podobných omluv nepotřebuje, že po nějakém upozornění, ana vše sama znát nemůže, přenechá se jejímu vytříbenému soudu již vše další. Kdyby se naše divadelní správa samočinně o repertoir a o budoucnost divadla starala, kdyby sama dobré kusy objednávala a nečekajíc nahodilých přírůstků materiál svůj si sama svážela, byla by důvěra v její vkus povznešena nade všechnu omluvu. Hospodaření bez plánu ovšem přivádí pak k tomu, že se správa podrobit musí i přání někdy nepodstatnému, jen aby se *zdálo*, že sobě skutečně něčeho všímá. O samočinnosti není u nás ani zdání. Když se potřebuje za dlouhý čas zase nějakého nového kusu, sáhne se do houfu toho, co překladatelé o své újmě byli podali, a vybere se to, co nejdél leží nebo nejnalehavěji žádáno bylo od lidí, kteří věc samu náhodou neznají, dobrou firmou se ale svésti nechávají. Škoda zkoušek, škoda dobré chuti našeho obecenstva, které, ač

valně řídne, předce je ještě dosti četné a rozumné, aby „Román chudého mladíka“ rozhodně vysyčelo. Dramatické to Feuilletovo pensum nemá jiné dobré vlastnosti, než že se původce spokojil třemi akty, ač mohl při přesile vládnoucích v kuse náhod třeba deset aktů vypřist. Zchudlý šlechtic stane se působením bývalého svého intendanta správcem v domě bohatého občana, jenž zbohatl z peněz děda šlechtice toho. Mladík se zamiluje do dcery domácí, nevyjádří se jí ale, aby se nezdál chtivým peněz; děvče mu u vědomí bohatství svého nevěří a podkládá mu nízké, urážlivé zámysly. Pomocí jiného ženicha a dvou ženských, v domě tom žijících parasitů pokračuje děj po drobtech dál, aniž by hlavní osoby nad pasivnost se rozhodně povznášely. Mladý šlechtic, hrdina kusu, vyvádí mezi tím nejheterogennější věci, hned kreslí po celý akt nějakou krajinářskou idylu, hned skáče s věži do propasti. Při tom je tak „šlechetný“, že ze samé šlechetnosti, aby milované jím děvče nezchudlo, spálí jakous listinu a činem tím nejen o jmění opětně sebe, nýbrž i svou sestru připraví. Ovšem z listiny té má bývalý intendant opis, vystoupí v pravý čas a zchudlá nyní zcela „Marguerita“ vezme sobě sbohatlého „Maxima“ nyní velmi ochotně. Jsouli charaktéry kusu nicovité, je stavba scén ještě slabší. Lidé přicházejí a odcházejí, aniž by se vědělo proč, scéna jde za scénou zcela zbytečně. Úlohy neposkytují herci nic zvláštního a kus sám ho také nevyzývá, aby do nich něčeho vkládal. Proto také, oceňujíce dosti dobrou souhru, o jednotlivých spoluočinkujících pomlčíme zcela. Jen to ještě podotýkáme, že nedbalé obsazení menších úloh rušilo velmi (měl hrát místo p. Nikolaje p. Kysela, místo tohoto p. Mošna, místo sl. Slavínské paní Pešková).

J. N.

[Č. 233. z 25. října.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo ve čtvrtek 26. a v sobotu 28. října.)

[**Ženský boj.** Ves. ve 3 jedn. dle Scribe-a a Legouvé, zčeštil St. Kodým.] — [**Staří mládenci.** Ves. v 5 jedn. z francouzského Viktora Sardoua, přel. Josef Frič.]

Reprise starších již her, jež byly tyto dny na řadě, neposkytují zvláštní příležitosti k poznámkám. Byly to „Ženský boj“ a „Staří mládenci“. V prvějším opanovala již slečna Čermákova pole *větších* úloh rázu naivního. Slečna má zajisté pro obor ten mnoho pěkných, přirozených předností, především mladistvost postavy i hlasu, pak rozhodný dramatický talent vůbec. Pěstováním poslednějšího přijde i prvotní vlastnost k plné platnosti, slečna musí činit opravdová studia a do úloh vniknout mnohem opravdověji než posud, aby hlas její vyzrál na deklamaci rozmanitější. Její deklamace nabývá jisté všeobecné manýry, která ovšem k jednotlivým úlohám zcela dobře se náhodou hodí; k jiným úlohám naivního oboru ale je zase potřebí jiných, jaksi lokálnějších barev, dle toho právě, jak spisovatel sám již individualisoval. Paní Pešková byla a jest posud v oboru tom vzorem, dle něhož možno se říditi. — „Staré mládence“ zná obecenstvo již nazpamět a nahodilé chyby, které s jeviště slyší, vadí mu tedy tím více. Co do hry vyznamenali se v obou jmenovaných kusech hlavně pánové Kolár a Šamberk. — Návštěva byla po obakráte *slaba.*

J. N.

[Č. 238. z 30. října.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo v pondělí 30. října.)

[**Faust.** (Goethe. Překlad J. J. Kolára.) Ve prospěch pana [Fr.] Kolara.]

Dle sil, dle doby, dle okolností vůbec se řídí repertoir, a kdo opravdu stará se o užití všech prostředků, dovede v každých okolnostech sřídit *poměrně* dobré divadlo, jež dle zvláštních poměrů svých alespoň něčím vyniká, hlavně ale svou samostatností! Není potřebí, aby jedno divadlo německé mělo tytéž *dobré* hry, aby v tomže *druhu* her vynikalo co druhé německé, tím méně je ale potřebí, aby české divadlo sílu svou vyhledávalo v tomtéž, v čem německé divadlo. Jsou zajisté výtečná divadla ve Francii i jinde, aniž by měla na př. „Fausta“ v repertoiru svém, a aniž by záleželo sebe výtečnějšímu herci na tom, by se také co „Mefisto“ okusil. Jednomu sluší jistý oděv líp než druhému a dnes je chuť jiná než zítra; osobnosti a okolnosti rozhodují ve všem. Také české divadlo mělo dobu, kdy Goethův „Faust“ byl vítán v repertoiru, a možno že přijde doba podobná zas; v nynějším okamžiku ale není naprosto rádno k němu se vracet. Také na německých divadlech není „Faust“ hrou častou a objeví se jen při hrách na engagement nebo při hrách pohostinských; tím spíše můžem ho oželit na divadle českém, které vyniklo v posledním čase již zase jiným druhem her. Proud nynějšího dramatického umění českého nesvědčí vůbec velkým německým truchlohrám. Naši Šimanovští a Kolárové mohou rozhodně ano znamenitě vyniknout v úlohách jiných, a nemusí tedy pověst svou co nehotoví „Faustové“ nebo „Mefistové“, k nimž se přikládá traditionelně měřítko nejpřísnější, v šanc vydávat. Nemůžeme ovšem vytknout co rozhodnou vadu, pokusí-li se p. Kolár také o úlohu, na kterou v divadelním světě dozrála posud jediná individualita Dawisonova, ano musíme ušlechtilou snahu jeho klásti v tom

ohledu vysoko; za to však bychom byli mnohem raději o benefici viděli pana Kolára v některé úloze mistrné a ouplně zaokrouhlené, než abychom pozorovali jen velkou píli a nejupřímnější snahu, která se však prozatím nesetkává zcela s výsledkem kýženým. Napřed jsme již věděli, že nemá p. Kolár dosti ostrosti a epigramatické úsečnosti v moci své, aby dostál „Mefistu“, a začátek jeho deklamace nás skutečně překvapil. Byloť v prvních slovech jeho tolik chladnosti, ano ledovitosti, že by tón ten, dodržený až po konec, by[l] mohl co tón základní dodati úloze ráz zcela původní. Avšak brzy roztála ledovitost ta v proudu příliš rychlé mluvy, do které pan Kolár upadl a která stávajíc se jambickou rychlostí svou skoro monotonní nejen rythmus mluveným větám odnímala, nýbrž také myšlénky obsažené k pravé ostrosti nepřipouštěla. V dálším průběhu hry dodal p. Kolár některým scénám již genrovitějšího rázu a učinil je vloženou v ně silou komickou dosti záživné. Scény u „Marty“ a první scéna zahradní staly se tím o sobě dobré. V celku vadila panu Kolárovi také nezvyklost veršů, kterou ostatně skoro všichni členové našeho divadla postonávají. „S metrem má zacházet umělec jako s volným pláštěm, jehož pomocí se pohyb a postava stávají konečně úplně plastické.“ Jen ethický moment rythmu má na nás působit, prvky jeho nemají se nám připomenouti; pronešená myšlénka má na nás působiti plnou tou smyslností, jakou ji básník nadal, aniž bychom slyšeli snad zákon kladení slov a sami svedeni byli místo ku vnímání — ku skandování veršů. Verš se na našem jevišti, nechcem říci že neprávem, nepěstuje, těžko tedy klást vinu na herce. Několik zkoušek na „Fausta“ to spraví tím méně, že jambus německý, podržený v překladu českém, vždy cizeji se poslouchá než trochaeus českému dialogu zcela přirozený. Tou vadou trpěl celkem také „Faust“ pana Šimanovského. Druhá vada je, že beře pan Šimanovský úlohu jmenovanou příliš co part tak zvaný „čistě deklamační“.

Podivný druh těch „čistě deklamačních“ úloh přebrali jsme s jeviště německého; avšak i tu nabývají „Posové“ a t. p. nyní již přídechu věcnějšího a také „Faustovi“ možno ho dodati. Kdežto má při deklamaci působiti na nás smysl, rythmus a pathos zároveň a co slitý celek, obětuje pan Šimanovský zde vše ostatní libovolnému, všeobecnému pathu. Po celý první akt slyšíme v deklamaci jeho velmi pěknou hudbu, ale takřka hudbu beze slov. A přece má i Goethův „Faust“ dosti přirozeného základu, aby k nám mluvil přirozeně. Věda je „Faustovi“ milenkou, pro kterou třeba života pozbývá, myšlénky jeho abstraktní dozrávají až k smyslné barvitosti, pro kterouž jsou analoga v ostatním životě smyslném. Největší potěšení měli jsme z „Markétky“ slečny Malé. To byla živá květina a na ní pravý poetický pel! S počátku ta dojemná nevinnost a snivost, pak ta horoucí panenská láska, touha a sensitivnost, vše obdrželo dojemného výrazu. Jen zde onde, v krátké jednotlivé větě, objevovala se chvějící ouzkostlivost, která teprv tvoříc sama sobě ještě nedůvěřuje. To však mohlo připadnout jen pozorovateli již valně chladnějšímu, obecenstvo v celistvosti své musilo být poesií unešeno! Kdyby mohl „Faust“ začít hned čtvrtým aktem, přáli bychom slečně příležitost, aby nabyla v úloze té již vytříbenosti ouplné. „Marta“ a „Valentin“ (paní Hynková a pan Šamberk) pomohli čtvrtému a pátému aktu taktéž k výsledku rozhodnému. Za to byly scény z lidu, taktéž scéna v Auerbachově sklepě, velmi nedbalé, a ještě hůř dařilo se samotným úložkám menším. Režie se ani nepostarala, aby „žák“ alespoň svých pět slov latinských odříkal bez pěti chyb a „famulus“ rušil svou dobráckou všedností. Je v celku vidět, že na velké hry schází nyní u nás opravdová píle, snad pieta, snad také porozumění. Dobré scény byly hojně shromážděným obecenstvem hlučně vyznamenány.

Č. 240. z 1. listopadu. Rubr. Lit. a um.] *J. N.*

(Král. zemské divadlo v sobotu 4. listopadu.)

[**Dívčí ústav.** Komická zpěvohra ve 2 obrazích dle C. K. svobodně vzdělal Jindřich Böhm. Hudba od Fr. v. Suppé-ho. Ponejprv. — Před tím: **Politika v lese.** (Putlitz.)]

Naše divadelní správa pěstuje již po nějaký čas menší operetu. Může se říci, že se štěstím rozhodným. Lehké ty a příjemné plody najdou vždy hojnost příznivců a třeba by obecenstvo naše posud se valně k nim nehrnulo, vzmůže se obliba k nim zajisté brzy a vynaložený nyní peníz vyplatí se dobře. Hlavně doufáme, že se brzy domůžem v oboru tom plodů původních. Lehký veseloherní předmět brzy se najde a také hudba může se zde, zakládajíc se s počátku na písně národní, vyvinout na operetní hudbu čistě českou. Co se předvádění plodů cizích, jichž texty teprv se předkládají, týče, musíme při operetách odporučiti týž princip, pro který mluvíme vždy při činohře. Třeba totiž pilně skoumati v pokladech cizích, aby se ze starších prací dobrých volily vždy takové, které nejsou na německém zdejším divadle již obehrány a v Praze za skutečné novinky platiti mohou, při dílech nových ale platí pravidlo totéž, které řídí předvádění novějších veseloherních plodů [paři]žských na jevišti českém, pravidlo totiž rychlosti. Kdyby se bylo pravidlem tím již i při operetce pokračovalo, oblíbenost její by již byla nepoměrně větší. Lehká opereta u nás spíš sdomácní, než vlastní vaudeville, žádající síly v recitu i zpěvu stejně dobré. Ovšem že třeba i při operetě hledět k jistému rozmnožení hereckých sil, hlavně sil mužských, má-li se řádně pěstovat. V operním sboru ženském máme síly velmi pěkné, které k samostatným úložkám přikročují s patrnou chutí a poměrným již štěstím. To jsme opět pozorovali při předvčerejším provedení Suppého „Dívčího ústavu“. Slečny Pisařovicova a Ledererova ovšem platí již za síly zdatné, také slečna Hegratova stala

se již úlohami svými v „Orfeu“, „Svatbě při svítilnách“, atd. oblíbenou; tentokrále byla ale sola také přidělena zejmena slečně Buřínské, Rennerové a Kolaříkové, které vesměs dobře obstály. Rovněž krásně byly secvičeny sbory v operetce Suppéově velmi důležité. Opereta ta vyznamenává se především lehkostí a zpěvností svou, melodie její plynou hojně a hladce, třeba by místy nečinily nároků na zvláštní původnost. Rozhodně dobrá je sborová modlitba hned na počátku hry, která také došla skvělého provedení. Pan Kysela byl v úloze doktora „Hájka“ rozkošný a působil nejen routinovanou hrou, nýbrž i překvapujíc pěkným provedením zpěvné části. Také pan Mošna byl by dosáhl plného úspěchu, kdyby mimo obyčej, jehož se uznání hodným spůsobem v novější době drží, nebyl se tentokráte oddal barvám příliš křiklavým. — Operetce předcházela Puttlizova veselohra „Politika v lese“, která má co do provedení u nás pověst výbornou. Dámy Čermákova a Pešková a pánové Kaška, Kolár a Šamberk vynikli opět rozhodně.

J. N.

[Č. 245. z 6. listopadu.
Rubr. Liter. a umění.]

(Novoměstské divadlo v neděli 5. listopadu.)

[**Medea.** Tragédie en 3 actes de E. Legouvé, traduite en italienne pour Ad. Ristori par Jos. Montanelli. — Představení vlaské dramatické společnosti, spoluúčinkováním paní Adelaidy Ristori a vedením Signora Corticelli.]

HRY RISTORČINY

Praha již viděla velkou řadu světoslavných umělců dramatických, jen velká italská tragedka Ristori posud nám nebyla zde známa. Včera vystoupila poprvé v divadle Novoměstském co „Medea". Dojem, jaký na skrovně shromážděné obecenstvo učinila, odpovídal její slávě: potlesk nebyl bouřlivý, nýbrž svědčící o oné pietě, jakou na nás působí umění nejvyšší a odpovídající samé pietě umělcově. Absolutní chválu dodat dramatickému umělci je věc vždy neplodná; dostačiť říci, že mluvil z básníkovy duše, že do podrobna podal nám smyslný obraz toho, co básník v idei své byl stvořil, že umělec po básníku nově povahu velkou stvořiv nově a v dvojnásobné ceně nám ji opět daruje. Dovedl-li básník myšlénce své dodat úplně přiměřeného slova, je zase na herci, aby dodal vznešenému slovu přiměřené tělo; uvádíme-li přednosti umělcovy, jaké při představování té nebo oné povahy objevil, pravíme jen, že nám smyslně znázornil všechny přednosti, jakými vyniká plod básníkův. Legouvé vykreslil v „Medei" své ženskou povahu nejohnivější náruživosti, která ze sluneční jasnosti nejjemnějšího citu hned v ničící bouř přechází, a demonovitosti lásky své, ač se na okamžiky sama před ní chvěje jako děcko, předce zase vždy na novo podléhá a v ní náhle na obrovskou velikost vyrůstá, — a takovou „Medeou" je Ristori. Umělecký veškeren aparát je u Ristori v nepodmínečné služebnosti, umělecká uvědomělost ovládá i sebe menší moment, spo-

jujíc vše v harmonický, úplně plastický a tedy uměleckou pravdivostí zachvacující celek.

Je zde nejpodrobnější vypracovanost vedle celistvé litiny[,] sebe menší zášleh náruživosti nebo úsměv něžnosti zazrcadlí se v tváři i v pohybu těla, zachvěje se v proneseném slově a vedle toho nese nás celistvý a neoddolatelný proud rozhodné tragiky v plné síle své vždy dál a dál, až k rozhodnému činu, který na nás v pov[a]ze té činí skoro dojem nutnosti. Žebrá[-li] „Medea“, je v tom majestát, táže-li se Kreusy, s jakým právem ona o Jasonu mluví, je v tom nepochybnost lásky, která pro vlastní sílu svou nikdy úplně v nelásku nevěří, mstí-li se, mstí jen lásku svou, a i co vražednice dětí svých vykonala jen jaksi povinnost, kterou jí ukládá nevěrnost Jasonova a Jason je zde vlastním vrahem. Některé jednotlivosti má Ristori v „Medei“ tak vypracované, že skoro až příliš plasticky ze všeobecného rámce vystupovat se zdají, na př. vypravování její o bratrovraždě, spáchané s Jasonem. Jak ale praveno, Ristori je v Legouvéově hře úplně „Medeou“ a jsme věru žádostivi na heterogennější úlohy v slíbeném repertoiru, které neodpovídají tak úplně jižní individualitě a k nimž umělkyně celkovitě tedy jinak přistoupí. Na všechen způsob podává se nám nyní požitek v Novoměstském divadle, jakého by nikdo omeškati neměl. Slabou návštěvu při prvním představení omlouváme méně neznalostí italštiny v pražském obecenstvu, než strachem před letně stavěnou divadelní budovou. Avšak strach ten byl zbytečný, neboť temperatura rozsáhlých ovšem místností byla zcela příjemna. — O ostatních s Ristorkou spoluúčinkujících silách uměleckých nelze, jako vždy při společnostech podobných, jiné říci, než že ovšem prostřednost je již ono jisté summum, kterého žádati smíme.

J. N.

[Č. 245. z 6. listopadu.
Rubr. Liter. a umění.]

*** **Divadelní zprávu naši** upozorňujem na nový Sardouův kus „La Famille Benoiton“, který v překladu Fričovu za čtrnácte již dní do Prahy se dostane. Dnešní feuilleton náš sděluje o kuse tom obšírnější správu.

[Č. 246. ze 7. listopadu.
Rubrika Liter. a umění.
Anonymně.]

(Král. zemské divadlo v pondělí 6. listopadu.)

[**Jak si motýl křídla spálí.** Veselohra ve třech jednáních od Sardou-a. Zčeštil A. Počátecký. Poprvé. Ve prospěch paní Elišky Peškové.]

Kdyby bylo divadlo školou v plném slova smyslu a nejnovější plody francouzských dramatiků byly by se nám podávaly skutečně jen proto, abychom seznávali nynější život Pařížanův a literarní jeho zrcadla, mohli bychom říci, že jsme viděli prozatím již dost, že nastati má doba, ve které se nebere všechno, co nese firmu Meilhac, Feuillet, Augier, Sardou, nýbrž jen ty plody jejich, které jsou skutečně *umělecky* provedeny. S pýchou praví nynější francouzští dramatikové, že jsou vesměs a samými Voltairy, připravující[mi] revoluci — „my reorganisujem manželství". *Jak* je reorganisují, známe již dostatkem a nově předvedený, starší však již plod Sardouův „Le papillon", po česku „Jak si motýl křídla spálí", nenaučí nás ničemu novému, aniž bychom byli za to seznali plod *umělecký.* Také pan „Champignac" — slabší odlesk povahy pana „Vanillaca" z neprovozovaných u nás „Les diables noirs" — stůně čistě pařížsky formulovaným náhledem, že je „to hanba být zamilován do vlastní ženy", že je v manželství holá prosa, v záletnictví ale tím více poesie, čím je bezohlednější. Mladá, krásná jeho žena „Konstance" těžce nese zanedbávání a aby vyhojila muže svého snad počasným vzdálením se od něho, odstěhuje se uprostřed zimy na statek svůj, kam Champignac nebyl ještě nikdy zavítal. „Kamila", bohatá vdova a tetka Konstančina (Sardou potřebuje samé bohaté lidi, aby jimi mohl vyvest věci nejodvážnější), vyjede k ní na návštěvu a Champignac, jenž jí nezná, má ji za komornou jakés bohaté Italky a jede za ní. Dostane se tím do vlastního domu, aniž by věděl, kde se nalezá. Aby ho vytrestaly, usnesou se obě dámy dle

návrhu Kamiliina, že tato co komorná dále hráti bude a Champignaca k italce, jíž ostatně zde ani není, uvede. Champignac nechá sobě páskou oči zavázat, Kamila ho vodí ve vlastním jeho domě sem a tam, nechává ho přes sedadla a pohovky kráčet se záminkou, že jdou po schodech (!), shýbat se před stropy, jichž tu není, atd. Při tom srazí se Champignac s Riverolem, ženichem Kamiliiným, který byl ze žárlivosti také za Kamilou z Paříže vyjel a do domu Champignacova se vedral. Champignac má Riverola za muže oné Italky a Riverol zas Champignaca za svůdce své Kamily, z čehož povstávají opravdové srážky. Champignac utíká, skočí s balkonu a Riverol za ním. Po mnohých nesnázích přiběhne konečně Champignac zas do svého domu a celé třetí jednání Sardouovy hry je nyní věnováno již jen pouhému vysvětlování a dorozumívání. Champignac není vyhojen ctnostmi své ženy, nýbrž hladem, strachem, ourazem atd. Povahy osob v „Le papillon" nejsou ani nový ani vyhloubány, situace jsou co možná fraškovity a připomínají ve mnohém „Les pommes du voisin", jen že jim schází týž vrcholící humor, jakož také zdánlivé alespoň motivování širším rozvedením. Dialog jest opět velmi plynný, obsahuje však málo opravdově vtipných pointů. Snad by bylo mnohé prospěšněji vystouplo, kdyby souhra nebyla trpěla jakous hvězdou nešťastnou, tak že třetí akt, činící ovšem nároky velké, skoro fádně působil. Paní Pešková (Kamila) byla výtečna, humor její opravdový a unášející i ji samu, takže místy až přechvatně působila co do proudu deklamačního. Rovněž vládl pan Šamberk (Champignac) plným, rozkošným humorem a nevěděli bychom při fraškovité úloze té výtky jiné, leč že hojně v dialogu obsažené skluzkosti nechával příliš naze vystupovat, místo aby byl skutečnou všednost jejich přednesem mírnil. Sardouovi není třeba teprv napomáhat, aby byl mužský parter polehtán. Slečna Malá (Konstance) měla úlohu jen pasivní, pan Šimanovský (Ri-

verol) jen všední episodní chargi. Hojně shromážděné obecenstvo vyznamenávalo pana Šamberka a beneficiantku paní Peškovou dle zásluh častým potleskem, tuto pak při první scéně také krásnými věnci.

J. N.

[Č. 247. z 8. listopadu.
Rubr. Liter. a umění.]

(Novoměstské divadlo v úterý 7. listopadu.)

[**Maria Stuarda.** Tragédia in 5 acti di Federico Schiller. Tradotta in versi italiani da Andre Maffei. 2. představení vlaské dramatické společnosti, spoluúčinkováním paní Adelaidy Ristori.]

HRY RISTORČINY

Z německé dramatické literatury hodí se málo která povaha pro italskou individualitu Ristorčinu, žádná ale ne *celistvě*, zvlášť máme-li ohled na *nynější* osobní vlastnosti umělkyně té. Také Schillerova „Maria Stuart" nebyla zcela onou Stuartkou, kterou sobě Schiller myslil, tklivě lyrickými momenty nadal a jak ji u nás traditionelně provozovati vídáme; avšak mohútnou, královskou ženštinou byla předce, a po odpočtu lyriky oné musíme říci, že všechny ostatní stránky povahy obdržely italskou interpretkou nejvyšší umělecký výraz svůj. Přes lyrická místa přešla Ristori velmi opatrně, ano vyhnula se jim místy zcela, jakož na př. krátce odpadla celá scéna s Mortimerem v aktu třetím, a to zajisté k dosti velkému pohoršení všech těch, kterým každé německy psané slovo má hodnost biblickou. Ti ale vůbec oprou se i proti veškeré hře Ristorčině co *neněmecké* a u nám známých divadelních veličin netraditionelní. Ristori je repraesentantkou školy italské, která má totéž oprávnění uměleckou svou výší jako kterákoliv škola jiná. Italské divadelní umění nevyvolává povlovnou reflexi, nýbrž zachvátí diváka dojmem okamžitým. Lidem, kteří se bojí každého mocnějšího afektu a blednou, nemohou-li dojem svůj ihned obšírně rozebrati a promysliti, bude Ristori avšem cenou svou *pod* Damböckovými, Seebachovými atd.; ovšak předce neodeprou, že od německých těch umělkyň přijímáme dojmy, které třeba dlouho poesií svou působí a nás sprovází, které ale konečně předce zcela vyblednou, kdežto „Medea" Ristorčina neb i její „Marie" zůstanou za-

jisté plamennou svou tragikou v paměti naší povždy a to vždy se silou stejnou. Vedle německé hloubky myšlének má zajisté italská výše citu svou oprávněnost. Německá škola přikročuje k zjevům životním s velkou reservou a nenechává nás ani na okamžik zapomenout, že se nám podává něco abstrahovaného; italská škola uvádí nás v život sám a působí jako život sám. Damböckové třeba milerádi věříme, že by „Stuartka“ tak mohla být, jak ona ji hraje, Ristori nás ale neodolatelně přesvědčí, že „Stuartka“ tak byla, vlastně *jest.* Pro české herce dobrý to lék, aby nenechali se příliš daleko nést onou od života naprosto svou abstrakcí vzdálenou školou německou, kterou na př. Devrient v rozkvětu svém zastupoval, jíž ale už Dawison dal zase směr zvratný, realistický. Rozdíly mezi oběma školami jsou značny, jeví se nápadně i v podrobnostech svých a italská škola odmítá na př. od sebe i v pohybech veškerou onu akademičnost, která při německých hercích obyčejně připomínává pilné studování modelů přesných — mrtvých. Tolik jsme chtěli říci ve prospěch domácích svých sil, které valně se řídí posud vlivem sousedů a nyní při Ristori dle plného opaku soudit mohou, jak as by samostatněji sobě počínati mohly. Že ostatně pravé umění, třeba by v nezvyklejší formě předstupovalo, vždy působí, viděli jsme opět při „Stuartce“ Ristorčině. Ristori je umělkyní rozhodně tragických postav a dle toho uspůsobila také druhou úlohu svoji. Ještě nikdy jsme neviděli, aby majestátnost, pýcha a veškerá síla v povaze „Stuardy“ ležící byla dostala téhož mocného, ano obrovského výrazu. Scéna s „Alžbětou“ byla vrcholem dramatické síly a vzbudila v obecenstvu až přímé nadšení. Bohužel, že bylo obecenstva opět jen poskrovnu.

J. N.

[Č. 248. z 9. listopadu.
Rubr. Liter. a umění.]

(Novoměstské divadlo ve čtvrtek 9. listopadu.)

[**Debora.** Drama in 4 acti del Dott. Mosenthal, tradotto in italiano da Gaetano Cerri. 3. představení vlaské dramatické společnosti, spoluúčinkováním paní Adelaidy Ristori.]

HRY RISTORČINY

Kdyby nebylo třetího aktu a hlavně klatebního výjevu na hřbitově, mohlo by se nepodmínečně říci, že učinila Ristori, zvolivši „Deboru", zbytečnou koncesi německému obecenstvu pražskému a že jí nebylo dobře razeno. A byla by ji učinila, aniž by byli vděčni, komuž učiněna. Je pravda, že jediný výjev ten nahradil by nám třeba deset aktů v pouhé hladkosti a bez zvláštního výsledku sehraných. Již k vůli velkoleposti, v jaké pak Ristori co „Deborah" zoufající a klnoucí před nás vystoupí, k vůli tomu zachvacujícímu, mistrnému obrazu nejvyšší náruživosti, který nás takměř silou životní skutečnosti zdrcuje, aniž bychom přece pro jemně naznačený rámec umělecký jen na okamžik zapomněli, že máme pouhou symboliku před sebou — zkrátka k vůli tomu, že opět jednou cítíme pravou moc umění a plně tomu porozumíme, co je dramatičnost, můžem milerádi v nádavek vzíti výjevy ostatní, jimž Ristori ani nesmí dodat většího zevnějšího úspěchu, chceli zůstat věrna sama sobě. Pravili se, že verše dle ceny jejich nejlíp se poznají, napíšem a čtem-li je jako prozu, může se zase říci, že nedramatičnost novějších plodů německých nejlíp se pozná, přikročíli k nim na př. umělkyně chablonám nepřející a samu přirozenost na umění vrcholící. Pak se vidí, že taková Auerbacho-Mosenthaliada je pouhou lží, nikoli poetickou pravdou. Ristori není německou umělkyní, které hned v prvním výstupu naznačují, že v posledním tragicky zhynou, které sobě utvoří všeobecný základní tón, z něhož pak přijde po kousku všude, i tam,

kam Italka praničeho neklade, protože buď pronášená myšlénka je tu hlucha buď situace nad pouhou všednost se nepovznáší. Důsledně nedodává Ristori ani konci druhého aktu v Mosenthalově „Deboře“ běžného u nás výrazu; její „Deborah“ je tu jen zdrcena návalem nejprotivnějších dojmů, aniž by mohla celé své ponížení, celou ztrátu svou rozvážiti a tedy na zoufalost dozráti. Za to je pak v aktu následujícím již zcela hotova v demonické velikosti své, je uvědoměla, že život je zmařen a v ledovitém tom vědomí strhuje i všechen život ostatní s sebou do propasti. Přirozenost je základním tonem Ristorčiným a liché je tedy všechno tvrzení, že hra umělkyně té trpí nesprostředkovanými přechody. Rovněž lichý je výrok, že ani pohyby Italky té nejsou zaokrouhleny. Německá škola podává v ohledu tom velmi pěkné — sochy pro náhrobky, italská tvoří řadu živých, malebností svou překvapujících obrazů. Že také co „Deborah“ nemohla „Ristori“ působiti poesií mladistvosti, je přirozeno. Zbytečno také podotýkati, že se vyhýbá v zevnějšku svém i vší mladistvosti hledané, která by byla celkovitému požitku jen na újmu. Za to působí její krásná postava, její hlas, který všem odstínům myšlénkovým dodává plnou, pravou totiž jejich sílu. Ristori dokončila co „Deborah“ krátkou řadu svých bohužel slabě navštívených her a obdržela za to věnec se slovanskou trikolorou; toť její jediná odměna. Neboť ani uznání nedošla u pražských německých kritiků; u jednoho působil strach o slávu německé školy, jejíž docílené krásy zajisté beztoho každý uzná, u druhého, který je jen tak z „náhledu“ Němcem, působila vůbec hluchost přesvědčení. Nám je Ristori umělkyní velkou, truchloherní herečkou geniální, interpretkou umělecké pravdy. K její hře nemusíme přijít se zvláštním rozpoložením, i bez něho jsme zachváceni a unešeni pravdou.

J. N.

[Č. 250. z 11. listopadu. Rubr. Lit. a umění.]

Mellesville †. Známý spolupracovník na veselohrách slavného Scribea zemřel tyto dny v Paříži. Pravé jeho jmeno je Duveyrier. Melle-villeovy kusy, jichž jest asi 300, došly vesměs značného a některé nadobyčejného úspěchu.

[Č. 252. z 13. listop.
Rubr. Lit. a umění.
Anonymně.]

(Král. zemské divadlo v pondělí 13. a v úterý 14. listopadu.)

[**Ďáblovy námluvy.** Kouzelná fraška se zpěvy ve 3 jedn. dle K. Elmara, přeložil Zbraslavský. Ve prosp. p. Jos. Kysely.] — [**Blázinec v Dijonu.** Čin. ve 3 jedn. Z franc. od M. Karlové. Zčeštil J. Štěpánek.]

Kdybychom měli při každém představení říci, co jednak dobré bylo a co zas nemístné, byli bychom tentokráte v rozpacích stran posledních dvou večerů činoherních. V pondělí měl pan Kysela, jehož máme vždy rádi, kdykoli nevolí hry benefiční, benefici svou a zvolil k ní Elmarovu frašku „Ďáblovy námluvy". Panu Kyselovi se nedivíme, že z ohledu na „drahotu" novinek volil právě „Ďáblovy námluvy"; režii ale zajisté bylo neskonale líto zkoušek ve dne a provozování u večer. O kuse a jeho křiklavé slátanině nejvybranějšího nesmyslu nebudem se šířit; zbývá nám jen kratičké podotknutí, že pan Kysela spolu s panem Mošnou učinili nesmysl ten alespoň rozmarem svým snesitelnější. O večer později provozován „Blázinec v Dijonu". Kus ten byl hrán v neděli odpůldne (odpolední divadelní hry vymknuly se nám svým výborem a svou hodnotou již vůbec z oboru referentského) a nevíme, komu se tak líbil, že ho i abonentům popřál. Pracován je kus ten ovšem co do divadelního efektu zcela obratně, poesie jeho ale je přímo poesií prostor karthouzských, na jakéž strašidelné věci je mladší i starší literatura francouzská přebohata. Bylo nám však příjemno, že jsme málo zaměstnaného pana Poláka viděli alespoň jednou zase ve větší a svědčící mu úloze („Duflos"). Návštěva byla ceně kusu přiměřena, totiž skoro žádná.

J. N.

[Č. 255. z 16. listop. Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo v pondělí 20. listopadu.)

[**Návrat z hrobu.** Činohra v 1 jednání od paní Girardinové. Zčeštil E. Špindler. Poprvé. — Na to: **Brute, pusť Caesara.** — K závěrku poprvé: **U klavíru.** Veselohra v 1 dějství dle T. Barrière-a a J. Lórin-a od E. Vávry. Ve prospěch slečny Ottilie Malé.]

Benefice slečny Malé shromáždila četné obecenstvo, které oblíbenou beneficiantku poctilo věnci a kytkami. Provozovaly se tři delší hry jednoaktové. První z nich, Girardinův „Návrat z hrobu", je hra larmoyantní, zakládající se na nervosnosti součinných osob a na obehrané již události, že vrací se náhle z ciziny syn a ženich, o kterém se soudilo, že byl v dálce zavražděn. Beneficiantka sama měla malou jen úlohu v kuse tom, za to byla slečně Lipšově a panu Kolárovi dána plná příležitost, aby vynikli, prvější svou citupluou hrou, druhý svou propracovanou chargí. Následující na to provedení „Brute, pusť Caesara" musíme zaznamenat co *velmi* záslužné. Veselohra ta bývala u nás vždy oblíbenou, došlať vždy pěkného provedení; myslíme ale, že teprv obsazením nynějším dostala se u nás na vrchol svůj. Přísná, pěkná charakteristika, jakou vložil pan Šimanovský do svého „železného republikána", pak všem jemnostem nejtrefnějšího výrazu dodávající hra paní Peškové utvořily u spojení s pilným provedením páně Grundovým celek věru rozkošný, z něhož se obecenstvo nejspíš často ještě potěší. Na veselohře „Brute, pusť Caesara" viděli jsme jasně a mohli i vidět ti, jichž se blíže týká než nás, že při provedení veselohry vůbec především záleží na pilnosti. Pak teprv vyniknou plně všechny přednosti, jaké spisovatel do plodu svého vložiti dovedl, a každý dramatický plod vystoupí pak v své individualnosti a nemusíme litovat, že v nejrozmanitějších kusech vidíme — tytéž vždy figury. Na konec večera ponechána jednoaktová veselohra „Při klavíru", uhlazeně

pracovaná, pro Prahu ale ovšem také již ne nová. Situace jsou tu živé, místy až kypící; předmět celkem jednoduchý: mladá bohatá vdova, beroucí sobě za muže chudého umělce, dávnou, napolo ale již zapomenutou lásku svou. Pěkný a hbitý dialog poskytoval hojné příležitosti, aby pan Šamberk zastkvěl se zase humorem svým, slečna Malá elegantní hrou a slečna Čermákova podřikáváním se. Píseň slečnou Malou zpívaná došla potlesku. — Při posouzení *celkovitého* provedení veselohry poslednější musili bychom obšírné slovo promluviti o tom, že veselohernímu dialogu vadí na českém jevišti hlavně ještě spůsob, jakým se pronášejí tak zvané „les aparts“, což sobě ponecháváme na místo jiné.

J. N.

[Č. 261. z 22. listopadu.
Rubr. Literat. a umění.]

(Král. zemské divadlo ve středu 22. listopadu.)

[**Vše s matkou.** Veselohra ve 2 jedn. dle A. Bergena od Pechánka. Poprvé. Na to: **Dívčí ústav.**]

„Vše s matkou“ vystouplo na české divadelní ceduli skoro zároveň s opakováním originálu „Nur mutter“ na divadle zdejším německém. Bergenova ta dvouaktová hra je divadelně dobře pracována, aniž by se povznášela právě nad prostřednost a oplývá dosti lehkým dialogem, třeba by vtipy právě nepřeplněným. Myšlénka její zakládá se v psychologickém úkazu, že starší ženy musí velkou zásobu mateřské lásky své stůj co stůj některé osobě věnovat, třeba by ji tím mořily. V Bergenově hře vidí se zeť nucena, přestěhovat se do jiného bytu, aby mohl s chotí svou být alespoň na chvíli samoten bez tchýně. Avšak i v novém bytu neschází mnoho, aby se v něm tchýně zase znovu neusadila. Co deus ex machina vystoupí tu tříletý kluk, „netušený“ tchýnin vnuk, jímž ji náhle obdaruje syn Konrád, poručík husarský; na dítě to sveze se náhle veškerá láska tchynina a mladomanželé jsou osvobozeni. Patrno, že tu užito motivu veseloher francouzských s tím jedině rozdílem, že německý spisovatel postavil věc tu příliš naze a neohrabaněji do popředí. Provedení bylo kloudné. Slečna Lipšova byla co láskou a pláčem oplývající matka velmi dobrá, rovněž pěkně ji podporovali slečna Čermákova, pánové Šimanovský, Kolár, Šamberk a Kysela. Po veselohře „Vše s matkou“ opakována Supéova operetka „Dívčí ústav“, o níž jsme se již jindy zmínili.

J. N.

[C. 264. z 25. listopadu.
Rubr. Literat. a umění.]

(Král. zemské divadlo v pondělí 27. listopadu.)

[**Zrzavé vlasy**, aneb Divotvorná paruka. Fraška se zpěvy ve 3 jedn. dle J. Nestroje, přeložena od J. K. Zbraslavského.]

Po delší době spatřili jsme zase jednou ve všední čas frašku, ovšem že valně starou. Ostatně by i „Zrzavé vlasy" mohly vždy ještě dojíti dosti dobrého úspěchu, celkovitě totiž ještě lepšího než předevčírem, kdyby obsazování menších ženských úloh nedělo se z nedostatku sil novější doby trochu nedostatečně. Slečna Písařovicova, určená pro úlohy subretní, v nichž ale zpěvná část má rozhodnou převahu, musí přijímat větší úlohy výhradně recitativní, a slečna Slavinská musí postupovat v před až na úlohy druhé třídy. Tím větší je zásluha paní Hynkové, slečny Ledererovy a pana Mošny, že se obecenstvo očividně bavilo. Slečna Ledererova měla velmi pěknou míru ve hře své a zpěv její ač rázu serieusního došel zaslouženého potlesku. Pan Mošna měl několik nových kupletních slok a také v ostatním působil rozmarem svým co nejlíp. Obecenstva bylo málo.

J. N.

[Č. 268. z 29. listop.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo ve středu 29. listopadu.)

[**Kieselack a jeho neť**. Fraška se zpěvy ve 4 odděl. a 9 obrazích od A. Weiraucha. Hudba od A. Conradiho. Zčeštil E. Züngel. Poprvé. Ve prosp. pí Majdaleny Hynkové.]

„Kiselack und seine nichte“ dávalo se před více než desíti léty velmi pilně v německé aréně za koňskou branou, nyní dostalo se i na jeviště české co pramálo lokalisované, ano skoro pouze přeložené „Kyselák a jeho neť“. Proč? To náleží k nevyzpytatelným zjevům a hlubokým zámyslům českého divadelního genia, jimž nechce a nemůže porozumět přímá česká divadelní kritika, která dle tvrzení všech těch, kterým je nepohodlná, „kazí návštěvu českého divadla“, čímž se povznáší na jedinou svého spůsobu kritiku ve světě. Aby se podobná urážka vmetla takhle jinému obecenstvu do očí! Tentokráte ale převzalo naše obecenstvo kritiku samo a vysyčelo kus dle všech pravidel divadelního sykotu. Weyrauchova fraška má jedinou drastickou scénu a ta je teprv na počátku třetího aktu. Dialog její mohl své doby Berlíňanům se líbit, pro nás je hluchý a prázdný. Provedení bylo zajisté cenou svou daleko nad cenou kusu. Paní Hynková a slečna Čermákova, pak pánové Kolár, Mošna a Kysela spůsobili, že se obecenstvo alespoň na chvilky rozesmálo. Jen menší úlohy, z nichž některé byly až nápadně obsazeny opakujícími se osobami, takže na př. p. Křtín, majitel velmi nápadného orgánu, také dvě rozličné úlohy hráti musil, vadily místy. Návštěva byla hojná.

J. N.

[Č. 271. z 2. prosince. Rubr. Liter. a umění.]

(Král. zemské divadlo v sobotu 2. prosince.)

[**Pokuta muže.** (Le supplice d'un homme.) Fraška ve 3 jednáních od E. Grangéa a L. Thibousta, z francouzského přeložil J. Počátecký. Poprvé.]

Od tragiky krok je jen ku komice a „Pokuta ženy" vyvolala frašku „Pokuta muže". Prvější kus nalezl u nás vděčné své obecenstvo a pokud jsme hned při prvním představení viděli, najde je i kus druhý. Při všech posavadních novinkách dramatických, které nám z Paříže zaslány byly, hleděli jsme vždy abstrahovat ethickou myšlénku jejich, aby obecenstvo české nastouplo na pravé stanovisko naproti životu pařížskému, jenž s takovou oblibou dívá se na vlastní nahotu do zrcadla. Pravíme, že *s oblibou,* jíž je i vada na vlastní osobě milá, nikoli *s hrdinskostí;* neboť Pařížan, odcházející z mravokárného kusu, řekne leda s úsměvem: „Nu tak ohyzdný *snad* přece nejsem," a herečka, kázající na jevišti o přednostech laciného muselinu, káže zahalena v nejdražší skvost a démanty. Naproti frašce máme ovšem úkol jiný, vlastně žádný jiný, než nechat se bavit. A tu musíme se přiznat, že se podařilo pánům Grangéovi a Thiboustovi, aby obecenstvo po celé dvě hodiny dobře se bavilo. Jejich „Pokuta muže" je parodie v jistém ohledu i duchaplná, že totiž, vyjímaje závěrek prvního aktu, přímo k závěrku prvního aktu Girardinova přilehající, ve všech ostatních částech paroduje jen jaksi z povzdálí, že jdouc cestou svou a tropíc bezohledné své žerty, jen lehýnkým dotýkáním upozorňuje na opravdového protinožce svého a nepřesvědčujíc diváka svého vlastně ničím, jen ho pobaví a také ničím nekazí dobrý dojem, bylli divák takového z „Pokuty ženy" podržel. Vyslovme se tedy již jen krátce o aesthetické ceně nového kusu. S původností nevzali sobě pánové Grangé a Thiboust právě velkou práci, vybírají odjinud nejkomič-

tější situace a nejkudrnatější dialog, jak toho kde potřebují; avšak s vypůjčeným zbožím zacházejí s humorem rozkošným a snaha jejich, parodisticky vše přehnat třeba až k extrému, je podporována velkou znalostí divadla a nemine se tedy s dobrým výsledkem. Jsme vždy proti obšírnému vypravování dějinné tresti, obsažené v kusu dramatickém. Tím méně můžeme se spustit do vypravování takového při francouzské frašce, v níž se situace již byla dvakráte změnila než tři věty o ní zde položíme. V celku je v „Pokutě muže“ týž obsah, který v dávno známé veselohře „Musí na venek“. Obchodník Baudrillard (p. Šamberk) je co manžel a zeť velmi sláb a stojí zcela pod komandem paní Truquetové, pravzoru to všech komandujících tchyň a vedle toho až strašné znatelky občanského zákonníku. Monflanquin (p. Šimanovský), námořník náruživě plavby milovný, rozvedený od své ženy a vždy „ostrý hoch“ je přítelem jeho k velkému pohoršení ženštin Baudrillardových. Tento byl se náhodou se ženou Monflanquinovou (p. Pešková), jež vystupuje co madame Turlet, seznámil u paštikáře, kdež za ni zaplatil dvacet centimů. Později byl s ní také při večeři v Bois de Boulogne, a od toho okamžiku nemá od ní pokoje a přijímá dvacet psaníček za den, vesměs podepsaných „dvacet centimů“. Že musí psaníčka zatajit před ženou a tchyní, toť jsou jeho „strašná muka“, jeho „pokuta“. Turletová nemajíc ani zdání, že Baudrillard je ženat, přinutí ho, aby s ní večeřel u ní doma, ano později ho i sama navštíví na letohrádku jeho a žádá, aby s ní ujel do Italie. To vše činí madame Turlet jen „ze zoufalství“, že ji muž opustil. Zde na letohrádku, kamž byl náhodou také Monflanquin návštěvou přibyl, přijde tchyně Turletové na stopu. Turletová je schována ve vedlejším pokoji a Monflanquin, aby příteli pomohl, vydá schovanou za svou choť. Překvapen spatří pak skutečně ženu svou a musí se s ní již smířit, — *druhá* „pokuta muže“. Co nám frašku tu milou činí, jest mimo zrcadlící se v ní

soubor zvláštností pařížských také vyšší společenská sféra, v níž se pohybuje, a dialog prostý všech oněch sprostností, jakýmž jsme byli z frašek německých navykli. Provedení bylo velmi dobré. Obtíže souhry, na některých místech valně se hromadící, byly takřka hravě překonány. Ze spoluočinkujících byli hlavně zaměstnáni paní Pešková a pan Šamberk, pak pan Šimanovský. Hráli vesměs s velkou chutí a dobrým tedy výsledkem; bližšího nepravíme, protože úlohy jejich dle naznačeného nebyly právě novy a že v úlohách podobných již často šťastně sobě počínali. Panu Šamberkovi zvláště podařil se konec prvního aktu, kde parodoval zároveň umělkyni, v „Pokutě ženy" úlohu „Matildy" u nás hrající. Téhož úspěchu byl by došel v aktu druhém, kde mu na neštěstí vadila slabá pamět. Obecenstvu odporučujem návštěvu hry „Pokuta muže".

J. N.

[Č. 274. z 5. prosince.
Rubr. Liter. a umění.]

— **Slečna Josefina Čermákova** zvolila sobě ku své beneficí (příští středu, dne 13. prosince) Molièrovu veselohru „Tartuffe“. Myslíme, že kus ten bude u nás v téže oblibě, které se těší „Tartuffův pravzor“ od Gutzkova; neboť hry Molièrovy nalezaly u nás vždy vděčné obecenstvo. Musíme tedy volbu slečny Čermákovy tím spíše vítati, že kusem tím vybočuje dobře z leckterého návyku, který benefice ovládává. Mimo to má talentovaná slečna Čermákova v obecenstvě našem mnoho ctitelův a návštěva v její den benefiční bude zajisté četná.

[Č. 280. z 11. prosince.
Rubr. Denní zprávy.
Anonymně.]

(Král. zemské divadlo v sobotu 9. prosince.)

[**Úklady a láska.** (Schiller.)]

Po delší době dávala se konečně zase jednou truchlohra — „Ouklady a láska". Kus ten je u nás dávno dobře sehrán, jednotlivé úlohy „Louisa", „Ferdinand", „Kalb" těší se i *velmi dobré* pověsti co do obsazení svého a tedy zaznamenáváme i tentokráte zevnější účinek co celkem pěkný. Přes to přese všechno těšilo by nás předce mnohem spíše, kdybychom alespoň ob čas viděli dobrou truchlohru pro Prahu *novou*, buď ze slovanských literatur buď odjinud vzatou. U nás však myslí se, že již vše možné učiněno, obsadili se při věkovitě starém kuse jen dvě úlohy nově, a zapomínají, že jen tam může být podobné počínání *zcela* oprávněno, kde jsou poměry ustáleny, kde také herec má dosti chuti i možnosti, aby z úlohy *pro něho* nové něco skutečně samostatného a velmi zajímavého učinil, zkrátka na ústavě starším, kde má pak význam „créer un role" zvláštní platnost svou. Pro nás může mít truchlohra stará a známá jako „Ouklady a láska" jen tenkráte zajímavost, když se objeví po delší řadě méně starých a známých her. Toť vidí předc ředitelstvo na návštěvě se strany obecenstva, mohlo by vidět i dle jiného, že posavadní cesta repertoirní není tak dobrá, jak se snad ředitelstvo upřímně samo domýšlí, ano mohlo by vidět i dle divadelní naší filialky v Plzni, kamž se zcela repertoir pražský přenáší a kdež se již také hlasy kritické proti němu ozývají. — Pan Šimanovský hrál úlohu „Presidenta". Hrál zajisté s ohněm, avšak s ohněm místy úloze nezcela příslušným, jakož vůbec provedl „Presidenta" svého opět poněkud patheticky. Že při pathu svém nezapomíná ostatně nikdy jisté dobré základní míry, rozumí se při panu Šimanovském samo sebou a došlo také tenkráte uznání. „Lady Milford",

vzdělaná Milford, zápasila i s gramatikou tak roztomile, jako by se dle normy Heinem vyslovené říditi chtěla.

J. N.

[Č. 282. z 13. prosince.
Rubr. Liter. a umění.]

(Král. zemské divadlo ve středu 13. a ve čtvrtek 14. prosince.)

[**Tartuffe.** Veselohra v pateru dějství od Moliéra. Zčeštil E. Z. Poprvé. Ve prosp. sl. Čermákovy.] — [**Jen žádnou od divadla!**]

Znenáhla budem přece míti pomocí divadla alespoň některé ze zahraničných starších spisovatelů úplně převedeny na půdu českou; s Moliérem na př. pokračuje se znenáhla ale důsledně ku předu. Škoda, že literární naše poměry nedovolují, aby vše, co na divadle seznáno co věc dobrá a co překlad její zdařený, také tiskem rozšířilo se hned dále. Ztrácíť tím písemnictví značně mnoho, neboť sil spisovatelských není valně, část jich pak odpadá ještě na divadlo a na jeho literaturu *rukopisnou.* „Tartuffe“ Moliérův konečně dostal se na divadlo české, překlad (od E. Z.) ukázal se býti dobrým a domníváme se, že překladatel neobmezil se pouze na překlad spracování divadelního, nýbrž že podnikl hned práci důkladnější spisovní ceny, že by bylo tedy žádoucno, aby tiskem rozšířila se práce taková. Moliérův „Tartuffe“ má své určité místo v dějepisu evropských literatur, je to jeden ze základních kamenů rozvinu jejich, téže platnosti a téže váhy, jakou má každý slavný mezník časový. Že se nám co do formy své zdá býti již zastaralým, není závadou při posuzování aesthetické ceny jeho; až budou divadelní požadavky naše ještě pokročilejší, kus ten až bude tedy ještě „zastaralejší“ co do budovy své, budem naň pohlížet ještě objektivněji a vyciťovat ještě líp, co je v něm čistě poetického a humanního, nezávislého od choutek okamžitých. Moliére kreslí povahy své ještě s průzračnou prostností, jednoduchými ale pevnými rysy. V „Tartuffu“ je, jak známo, vylíčeno svatouškování a „Tartuffe“ sám je pravzorem svatouška, který pod závojem víry lidi šidí, svádí, okrádá i zrazuje. Staršímu takovému kusu nepřilehne moderní umění dra-

matické hned tak lehko a jakož mnohého dramatického umělce naproti klasicismu v literatuře vždy jímá jakás ostýchavost, jež mu nedovoluje tvořit dle známého mu života, všude ho tísníc a oužíc, tak také zde. Zkušenosti z českého jeviště nabyté činí, že nás něco podobného, protože je to pouhé se opakování, nepřekvapuje zv áště. Předce se však dařívá jednotlivcům, jednou tomu, podruhé onomu, že i v kusech zmíněných vyvedou postavy prochvěné pravdou a skutečností. Tentokráte je zásluha ta při paní Peškové („Elmira"), slečně Čermákově („Dorina") a panu Koláru („Tartuffe"). První působila milou uhlazeností svou, druhá svěžím rozmarem a pan Kolár propracovaností, jakou obmyslil úlohu svou až do nejdelikátnějších podrobností jejich. Již překvapující maska jeho ukazovala na pevné črty v líčení povahy, jakouž pevností ovšem jedině se poslouží a odpoví jasnosti básníkem samým docílené. „Tartuffe" stal se hlavní událostí běžícího divadelního téhodne. Z ostatních večerů zbývá nám jen zaznamenání, že původní veselohra „Jen žádnou od divadla" opakovala se opět s výsledkem dobrým svědčícím, že původní práce ta má alespoň potud oprávněnost svou v repertoiru, pokud hlavní ženská úloha dojde vždy tak pěkného provedení jako nyní.

J. N.

[Č. 285. ze 16. prosince.]

(Král. zemské divadlo ve středu 20. prosince.)

[**Taras Bulba.** Obraz kozáckého života na Ukrajině v 5 odděleních dle románu M. Gogola pro české divadlo vzdělal J. Str. Hynek.]

Viděli jsme zase jednou, že ze staršího, původně českého repertoiru možno ledacos provest, co upoutá obecenstvo v míře plné. Opakovali Fričova „Tarasa Bulbu", hru to spracovanou dle Gogolova známého románu a výsledek byl opět dobrý. Frič nesetřel zajisté žádnou z krás, kterou Gogol do dramatického živlu svého vypravování vložil a některé scény povedly se mu i původně zcela dobře. Hlavně první akty vynikají živostí a pestrostí a souhra tentokráte opět dosti šťastná dala přednosti té vyniknouti. Obsazení bylo taktéž kusu prospěšno. Pan Šimanovský neovládá ovšem posud pevným tónem starších hrdinných otcův, avšak všeobecný tón rázný a hrdinný je úplně v jeho moci, jeho „Taras Bulba" poutal tedy až po konec. Jemu po boku stáli důstojně pan Šamberk („Ondřej") a pěkné pokroky činící pan Seifert („Ostap"). Bude-li pan Seifert podobně pokračovat, jak se mu posud dařilo, hlavně ale nenechá-li se svádět principem u nás běžným, že je „herci především třeba, aby uměl po napovědovi mluviti" (ku kterémuž principu pan Seifert bohužel se taktéž již klonit zdá), můžem míti na něm sílu, od níž v budoucnosti budem moci přísně vyžadovat, aby *nikdy* nepohybovala se v mezech pouhé routiny a prostřednosti. Naproti talentu musí se vždy přísně zakročit, jakmile sama sebe mařit počíná. Dámské úlohy byly slečnou Malou („Maryla"), paní Hynkovou („Paraška") a slečnou Slavínskou („Džina") uspokojivě provedeny. Zvláště výjevy poslední byly prodchnuty chutí a radostí ze hry. Že se obecenstva také na „Tarasa Bulbu" nedostavilo mnoho, litovali jsme. Myslíme, že jim divadlo německé, kamž nyní zase za-

cházet módou, nepodá větší právě pochoutky. Či snad unavenost v tak mnohém se jevící odmítala by od sebe i zábavu?

J. N.

[Č. 291. z 22. prosince.
Rubr. Liter. a umění.]

(Král. zemské divadlo ve středu 27. prosince.)

[**Čarovný závoj.** Romantická směšná báchorka se zpěvy a tanci ve třech jedn. od Fr. Tolda. Hudba od Tittla. K závěrku: **Cesta z Plzně do Prahy.** Dekorace malovaná od p. Romera. — Ve prospěch slečny Hentzovy.]

Po dlouhých a dlouhých letech objevil se k benefici slč. Hentzovy opět jednou čarodějný, všemi možnými spektakuly obmyšlený a obdařený kus „Čarovný závoj". Fraška ta má mnoho ctitelů z dávnějších dob, ctitelů to, na jejichž tehdáž ještě mladistvě vděčnou obrazotvornost musily zpívající víly a tanečnice, střídavé sbory a pohybující se množství spoluúčinkujících, krajiny vzduchové i zajímavé krajiny rozvinujícího se znenáhla panorama skutečně kouzelně působiti. Tehdáž — pamatujem se sami také na to — byla úprava velmi pečliva. Nechcem usouditi, o mnoho-li nové předvedení na navštěvovatele starší slaběji působilo, mnoholi také v seslabení tom má viny obrazotvornost ochablejší nebo úprava nyní nedostatečnější; zcela mladí navštěvovatelé měli nejspíš přece velkou rozkoš svou i z úpravy nynější. Ani jeviště české, ani počet nynějšího baletu našeho nepřeje předvedení takových her jako „Kouzelný závoj". Že některá čísla baletní přece zcela pěkně vypadla, toho zásluhu má ovšem hlavně slečna beneficiantka, platící milou svou elegancí a obratností za balet celý. Pohybující se krajiny (od Romera) uváděly nám cestu z Plzně do Prahy; některé části ryze krajinářské jsou lepší než podávaná vyobrazení měst a jiných budovních částí. Když při konečném objevení se Prahy orchestr národní naše „Kde domov můj" zanotoval, strhl se v unešeném obecenstvu dlouho trvající potlesk. O hře nelze při podobných kusech mnoho říci. Hlavní úlohu měl pan Mošna a provedl ji rozmarně. Jen kdyby při přednášení kupletů, v nichž tak dobře charakterisovat umí, zanechal

řezavého způsobu zpěvu, zvláště ve výšce nepříjemného. Proč slečna Ledererova menším trochu úlohám se obyčejně ani neučí, nechcem uhodnout. — Návštěva byla hojná.

J. N.

[Č. 297. z 29. prosince. Rubr. Liter. a umění.]

KVĚTY

Z ROKU 1865

TAJOMLUVY

Dramaturgický lístek.

Truchlohra, druhdy pýcha, je nyní popelkou českého jeviště. Není tím řečeno, že nezahraje se vůbec nikdy truchlohra dobře, ano musíme i říci, že máme velmi dobré síly, kteréž by *mohly* pomáhat rozvinu truchlohry, bez níž není pro divadlo žádná výše dramatická, a kteréž také někdy, zvlášť při tragoedii *dávno sehrané*, podají něco zcela zdařilého. Avšak truchlohra vůbec u nás nyní se nepěstuje, nového se nepřibírá do repertoiru ničeho, staré hry opakují se jen náhodou a „aby se neřeklo“, že se nedává také někdy truchlohra „velká“. Za to rozkvětla veselohra takřka náhle a povznesla se k výši dříve netušené. To mělo rozmanité příčiny. Za prvé ukázala se v obecenstvu velká záliba ve veselohrách. Za druhé přeneslo se k nám šťastnou *náhodou* několik dobrých novinek veselohernich. Za třetí je náš personál herecký co do počtu skrovný, na veselohru sice lehce, na truchlohru ale často s těží dostačující. A za čtvrté pomohlo časté předvádění veseloher některým silám až k virtuositě a virtuosita taková, na níž možno se režii spolehnout i *bez* pečlivých zkoušek a *bez* učení se úlohám, bývá vítanou podporou divadelním správám, kteréž žijí pohodlně a bez plánů do budoucnosti. Že přece, vzdor nepopiratelným talentům a vzdor té jisté virtuositě jsou na naší veselohře ještě částky nevyrovnané a neuhlazené, přičítáme jen tomu, že v pouhém aperçu běžných divadelních referátů nemožno na podrobnosti se usadit. Tajomluvy na př. pronášejí se u nás skoro vždy ještě neumělecky!

Tajomluvou (u Francouzů a Němců jmenuje se „apart“) nazýváme ony drobty dialogu, jejichž *pomérnou* tajnost sice zdravý cit a bystrozrak umělcův poznati by musil i bez zvláštního připomenutí básníkova, jež ale básník,

hlavně k vůli *čtoucím*, vyznačuje připomenutím „(pro sebe)". Již „*prosební*" výraz ten žádá za zcela zvláštní nakládání. Tajomluva znázorňuje ony blesky myšlénkové, které v životě i při nejrychlejším dialogu šlehají sem a tam stranou, znázorňuje to, co v životě lidem *zamlčujem*, čímž se ale při *činech* svých přece řídíme. Tajomluva je velkou pomůckou tedy pro spisovatele, který jediným slovem takto ozářiti může celý svůj děj dramatický, nebo alespoň vysvětliti právě se rozvinující situaci. Zkažení důležité tajomluvy rovná se tedy snadno zkažení celé situace a ubližuje básníkovi, obecenstvu i herci co *umělci*. U nás nakládá se s tajomluvami právě tak jako s jinými plnovážnými částkami dialogu, ano, dává se jim někdy i přízvuk mnohem ještě těžší, čímž jsou ráz i platnost jejich zcela zničeny. Herec předstoupí až k samému orchestru a zvýšeným hlasem vrhne tajomluvu svou v obecenstvo s takovou silou, že v obecenstvu nemůže povstat ani stín oné illuse, jíž básník v situaci té dosíci chtěl. Leda že herec rukou ústa zastírající naznačiti se snaží, že zde konečně *mělo* by se mluvit něco zastřeného.

Tajomluvu naznačili jsme co myšlénkový blesk, jenž se jen stranou, v dálce zakmitne. Musí se tedy tajomluva také pronesti v dialogu s jistou *rychlostí*, kteráž dialog takřka ani na okamžik nezastaví. Také v tajomluvách je obraz skutečného života, jelikož ale v skutečném životě ty tajné myšlénkové blesky se ukrývají a leda jen tušiti se mohou, takž také musí umělecký jich obraz na jevišti být tajností obestřen a ostatnímu dialogu jen jako by přidechnut. Byť třeba byl v tajomluvě na př. obsažen vtip velmi dobrý, nesmí herec s ním přece nikdy nápadně zakoketovat aniž neuměleckého, hrubého efektu pomocí jeho vymáhat. Stává se také, že někdy sám básník pochybí a tajomluvu přespříliš rozestřev v dialog svůj hrbolatý suk vráží; tu ale jako při všech jiných vadách básníkových má právě umění hercovo neshodu co možná opravit a vyhladit. Také

při chybě básníkově má se objevit, že ani na okamžik nezapomíná herec úkol svůj: postavám myšleným dodat těla, *opravdového* života. Obě umění musí se doplňovat a doplňování chyb musí podat uměleckou positivnost, tedy *opravu chyb.*

Krátce tedy již řečeno: tajomluva musí být pronešena rychle a bez těžkého, zvláště bez pathetického přízvuku, musí být pronešena lehce a volně, přece ale se zvláštním výrazem příšeptu a tajnosti. Že však myšlénkový obsah tajomluvy musí také dojít své plné platnosti, že platnosti té musí se dostati i každé jednotlivé sylabě, — musí se ovšem tajomluva deklamatorem právě tak *vycvičiti* jako cokoli jiného.

J. N.

[Č. 3. ze 14. prosince.
Str. 33.—34.]

NÁRODNÍ LISTY

Z ROKU 1866

(DO 25. ZÁŘÍ)

(Král. zemske divadlo v sobotu 30. prosince 1865.)

[**Ze života vévody Richelieu.** Veselohra v 5 jednáních od A. Dumasa dle Holbeinova vzdělání přeložil E. P. Poprvé.]

Na Skribovi učili se přemnozí z francouzských dramatiků, také Dumas starší je v dramatických svých pracích žákem Scribovým, ovšem šťastným a dobrým, jakož byl šťastným vůbec ve všech skoro pracích svých. Scribe sáhl zpět do velezapletených intrik a rychle střídajících situac veselohry španělské. Dumas ho následoval. Rychle se střídající, překvapně se měnící situace lahodí mysli francouzské, oba měli tedy u pařížského obecenstva výsledek i přízeň. Oba psali také rádi kusy historické; vzali totiž historické *jmeno* a k němu nepřibásnili více než *povahu* a *děj*. Pokud se historie podávala takto co pouze nahodilý pikantní rámec, bylo obecenstvo spokojeno; když ale Dumas pro kusy druhu toho zařídil sobě zvláštní „historické divadlo“, propadlo divadlo i Dumas. Ke kusům těm náleží také „Mademoiselle de Belle-Isle“ čili po česku „Ze života vévody Richelieu“. Pravdou je, že Richelieu byl s počátku člověkem málo rozvážným. Dumas nechává ho v kuse tom usnesti se na sázce, že první dámu, kterou spatří, přivábí až k půlnoční schůzce v samé spací komnatě její. Nastanou srážky s dřívější jeho láskou, se ženichem dámy, o kterou se při sázce jedná, atd. Intrika jde za intrikou, provázena dialogem, který někdy pikantnost svou až v samé nahotě hledá, děj se navrcholí až k napínavé tragičnosti, — pak ovšem nastane šťastnou náhodou obrat, sic by to nemohla být veselohra a o trochu lásce, poctivosti a pak zas třeba trestuhodné lehkomyslnosti u bourání štěstí jiných nepíše Francouz žádných truchloher. Dobře sehrána musí veselohra ta na všechen spůsob dojíti úspěchu. Výjevy opravdovější byly, dík

slečně Malé a panu Šimanovskému, z části pak také panu Šamberkovi, prodchnuty svěžím citem. Vlastní veselo-herní stránka kusu za to poněkud trpěla, ač ve veselohru svou naše divadelní správa příčinu k pýše vkládá; první chuť zašla, nyní má vypomoci nabytá routina, nepodporovaná dalším studiem. Že pan Seifert musil hrát úlohu starší, požadavkem ho přemáhající, není vinou páně Seifertovou, nýbrž vinou těch, kdož náš personál stále řídnout a seslabovat nechávají. — Obecenstvo bylo také tentokráte vděčné podané mu zábavě.

J. N.

[Č. 2. z 2. ledna.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo ve středu 3. ledna 1866.)

[Nevlídník. (Le Misantrop.) Veselohra v 5 dějstvích od Molièra. Z franštiny od Em. Vávry. Poprvé. Před tím: Proslov od Emanuela Züngla přednese slečna Malá. Ve prospěch pana Karla Šimanovského. K oslavě dvoustaleté památky Molièrovy.]

„LE MISANTHROPE" NA ČESKÉM JEVIŠTI

△ Kdyby nebyly české časopisy se namáhaly již, aby pravý význam Molièrův vyslovily obecenstvu českému a kdyby bylo obecenstvo to samo již neseznalo Molièra z kusů „Le Tartufe", „Le Malade imaginaire", „Le Médecin malgré lui" co spisovatele na jevišti sice již poněkud zastaralého, avšak genialními, pevnými rysy kreslícího — z předvčerejšího představení „Misanthropa" bylo by šlo s velmi divným ponětím domů. Komusi se zachtělo slavit jubileum Molièrovo právě „Misanthropem" a slavilo se tedy, — avšak jen tak po domácku, s prostomilou jednoduchostí a nonchalancí.

Když jsme Shakespeara a Dante proslavili *včera*,
nuže slavme *dnesky* Molièra, —

tak asi končil prolog, — a „nuže" se tedy slavilo. Nejgeniálnější co do charakteristiky kus Molièrův byl sehrán asi s tímže výsledkem, s jakým by se setkalo rychlé odříkání Deržavinovy světoznámé ódy. Nejlepší stránkou celého představení bylo, že spoluočinkující byli svých partů věru až překvapujíc mocni. Na učení se úlohám dali sobě zajisté záležet, za to, zdá se, neřeklo se při zkouškách ani tomu ani onomu, jaký význam jeho úloha má; „Misanthrope" odbyt jako každý *jiný* moderním názorům odpovídající kus, ba ani ku *pravému* obsazení úloh nehleděno. „Misanthrope" může a musí být u nás i jinde pouze kusem jubilejním, předvedení jeho musí se považovat co umělecká kuriosita, ku kteréž se přikročuje s největší

šetrností, s láskou, jaká i nejvytříbenější umělecké kruhy přivádí k nadšení takovému, jaké se v obyčeji jen u rozechvujících se diletantů nalezává. Nebudem nikdy *radit,* aby právě „Misanthrope“ byl volen k oslavě Molièrově, — v běžném proudu repertoirním není ani času a bez velkých příprav není ani možnost, aby se tak provedl, by plnou silou svou působil a obecenstvo přesvědčil, že je to kus na těchže přirozených základech zbudovaný, jako nové, reflexivnější kusy. Porozumíme-li historickým postavám minulých věků, proč bychom nemohli s jeviště porozumět také jiným zjevům zašlosti, proč ne salonním postavám doby Molièrovy, jejichž „vzdělanost, duch a tón“ právě v „Misanthropu“ se dokonale líčí! Viděli jsme provozovati již i Sofoklovu tragoedii, která je nám dobou ještě vzdálenější a čistě lidský obsah hry té byl velmi působivý. Ovšem postavy ty musejí být umělecky oživeny, musejí před nás předstoupiti *s celou* svou pravdivostí a přirozeností a nesmějí ve zvetšelém, vybledlém šatě svém pouze se objeviti jako postavy z hrobu vyvolané, jako postavy mlhovitého snu, jež vidíme rty pohybovat a slyšíme mluvit, aniž bychom jim rozuměli. Třeba bychom tedy „Misanthropa“ k ledabylému provozování neodporučili, mohli bychom ho přece co jubilejní hru uvítati, kdyby se vidělo, že je *možnost* dokonale ho provest. Možnosti té ale u nás není pro jednu vadu hlavní a často vytýkanou. Jakmile se jedná totiž o „klasickou“ hru, zmocní se našich umělců jakási neodstranitelná deklamatorní vážnost, která víže tón i pohyb a spoluoučinkujícím nedovoluje, aby postavy klasické pověsti zcela za své přijali, v sobě spracovali a vlastním svým životem vřelým obmyslili. Vidíme tu pak obyčejně pilnost velkou a svědomitost až ouzkostlivou, ale žádnou bezprostřednost, žádný život. Tak bylo také při „Misanthropu“. Kohož se týká, porozumí nám, pravíme-li, že jediný zastupitel služebnické úložky „Dubois“, chopiv se úlohy samostatně, také něco zcela živého a prav-

divého podal. U ostatních nadvládala pilnost a uhlazená slušnost.

„Misanthrope“ klade nepopíratelné obtíže. Situace nikde skoro nepozvedne se nad hladinu salonní formy, stavba kusu je velmi jednoduchá, je to „comédie sans comédie“ ; rozhodující moment naskytne se v kusu skoro nahodile, jemně komické elementy zabíhají mnohdy až na okraj tragičnosti, tak že obyčejný tón veseloherní není tu často na svém místě, a povahy kusu vystupují již s plnou hotovostí hned s počátku s takovou hotovostí, která dozrála již až na nejostřejší reflexí. V tak malém pro život rámci nechává Molière působit největší náruživosti, lásku, žárlivost, závist ženskou, lehkomyslnost ženskou, domýšlivost literární i společenskou, atd. a v mocný proud ten před našima očima plynoucí zašlehuje z ostatního světa život dvorský, nespravedlivost soudní a p. Dialog je hluboký[mi] myšlénkami nasycený, a tak vypracovaný, že většina vět jeho sloužívá spisovatelům k závažným citátům, ano francouzskému lidu darovala i zásobu podnes oblibených přísloví.

Z toho všeho vysvitá, že skutečně je „Misanthrope“ pro divadlo velkým úkolem, že se nemůže k němu jen tak leda bylo přistoupit, ano že je skutečně zde jakés „jubilejní“ snahy potřebí, nemá-li obecenstvo na konec odejít se zcela nepravým nebo snad i pražádným pojmem o kuse, který požívá právem světové slávy a velikány jako Goethe, Voltaira, Boileau a j. k nejduchaplnějším výrokům nadchnul. Že ale u nás nehleděno na „Misanthropa“ jako na kus „jubilejní“, je důkazem okolnost, že opakování kusu toho, ač se k tomu také tedy s divadelním výsledkem naprosto minul, určeno hned zase na včerejšek pro navštěvovatele abonované.

Ku konci krátkou jen ještě poznámku. V „Misanthropu“ líčí Molière především člověka, který vzdor vysoké vzdělanosti neztratil ani špetky přirozeného citu pro právo a

pravdu, který je až trpce upřímným k lidem a tutéž upřímnost i třeba trpkost také od jiných žádá. Třeba by zhynul, neučiní „Alcest“ ani kroku, aby sobě k právu svému pomohl, domnívaje se, že právo *musí* samo sebou vítězit. Přítel jeho „Philint“ obrazí nám naproti tomu obyčejnou rozšafnost, poctivost bez urputnosti, podajnost k slabostem jiných. Jako Goethe největší svou poetickou vidinu rozložil v „Mefista“ a „Fausta“: takž rozložil Molière sama sebe v „Alcesta“ a „Philinta“. Ještě v jiném líčil ale zde Molière sama sebe; v „Celimeně“ totiž vidíme mladistvou a lehkomyslnou manželku jeho, kterou Molière vzdor nejjasnějším důkazům nevěry její přece až šíleně miloval, jíž stále a stále odpouštěl. V „Misanthropu“ jsou všechny momenty lásky a žárlivosti až dojemně probrány, — litujem, že nedošly platnosti své!

[Č. 5. z 5. ledna.
Feuilleton.]

⁂ **Pan Kaška** má ve středu dne 10. ledna benefici svou, ku kteréž zvolil *původní* historickou čtyraktovou veselohru od *E. Herolda* „Petr Vok, poslední z Rožmberkův a jeho veselý dvůr v Třeboni“. — Konečně tedy připuštěno zase něco původního na jeviště, začež nejspíše jen zasloužilému p. beneficiantovi povděčni býti musíme.

⁂ **Ve včerejším referátě divadelním** citován z paměti a s výslovným přídavkem slova „asi“ konec prologu, mluveného před slavnostním provedením Molièrova „Misanthropa“. Spisovatel prologu pan Züngel žádá nás, abychom opravili a sdělili, že konec onen zní doslovně takto:

My neznáme ni rodu, pak ni víry,
kdy slavit máme ducha bohatýry,
a jako Shakespeara neb Dante včera
slavíme dnes velkého Molièra.

[Č. 6. z 6. ledna.
Rubr. Lit. a umění
Anonymně.]

(Král. zemské divadlo ve středu 10. ledna.)

[**Petr Vok, poslední z Rožmberkův, a jeho veselý dvůr v Třeboni.** Historická veselohra ve čtyrech jednáních od E. Herolda. Poprvé. Ve prospěch pana Jana Kašky.]

⁂ *E. Heroldova* veselohra historická „Petr Vok, poslední z Rožmberkův a jeho veselý dvůr v Třeboni“ nesetkala se na jevišti s výsledkem dobrým. Předmět její je sice zcela pěkný a šťastný, spisovatel zvolil zajímavou hlavní osobu a rovněž zajímavou dobu její, avšak zpracování naprosto není dramatické. Také ve svém „Voku“ objevuje se nám pan Herold spíše jen co novelista, vypravuje ještě více než díti se nechává, vtahuje do děje příliš mnoho osob, než aby je prohloubati mohl a třeba by některé povahy vyznačovaly se dostatkem individualnosti, není vlastnost ta kusu přece k jinému prospěchu, než aby vyvedly se nějaké situace spíše fraškovité než veseloherní. Obecenstvo dokazovalo při každé podobné příležitosti potleskem dobrou vůli svou. Také ale p. Herold nemůže sobě naříkat, že by mu byli herci něco pokazili *přílišnou* snad — pilností a svěžestí.

[Č. 11. z 12. ledna.
Rubr. Lit. a umění.
Anonymně.]

⁂ **Pan F. V. Jeřábek** dokončil právě pětiaktovou veselohru pod názvem: „Cesty veřejného mínění“. Doufáme, že nám ji intendance českého divadla brzy předvede.

[Č. 12. z 13. ledna.
Rubr. Lit. a umění.
Anonymně.]

(Král. zemské divadlo ve středu 17. ledna.)

[**Sen v noci Svatojanské.** Čarovná hra ve 4 jedn. od Shakespeara, přeložil F. D. Ve prospěch Marie Lipšové. Novým uvedením v scénu.]

Na konečné opětné předvedení Shakespearova „Snu svatojanské noci" těšili se vzdělanci naši již dávno. Mendelssohnova unášející hudba, Shakespearova nejjemnější poezie a zas téhož nejodvážnější humor musí vždy buď jedno, buď druhé pobavit, kde ale se povede součinnost všech tří těch mocných faktorů, musí nastat pochoutka skutečně zvláštní. Při předvčerejším provedení básnické hry té byla stránka humoristická nejpůsobivější. Vyznáváme, že jsme komedii „athenských řemeslníků" neviděli ještě nikdy tak drasticky provedenu. Hlavní zásluhu má zde p. Kolár, jenž co tkadlec „Klubko" v masce, mimice a deklamaci byl pravzorem dobrého komika. Komedie „řemeslníků", vyňata ze „Snu", v němž má úkol jen episody, byly by o sobě nejvýtečněji provedenou fraškou. Méně mohly uspokojit části ostatní, na něž Shakespeare pel pravé poesie takřka jen vdechl. Zde je potřebí mnoho jemnosti, mnoho deklamatorního outlocitu, aby scény ty o sobě byly působivy. Jinde se jim přispívá důmyslnou mašinerií, dekorativní úpravou, tanci a t. p.; u nás podobnému jevišt[ě] malé nesvědčí. Vše je tu stlačeno a nepřipouští iluse; výjevy lesní na př. byly velmi pěkně upraveny a přece nedošly značnějšího účinku. Méně spokojovala úprava jednání posledního. Hudba Mendelssohnova unáší vždy, byla také tenkráte vděčně přijata a byla by ještě více působila, kdyby některá tempa nebyla se poněkud přenáhlovala. Obecenstvo bylo hojně shromážděno a udrželo se v napnutosti až po konec.

J. N.

[**Č. 18. z 19. ledna. Rubr. Lit. a umění.**]

*** **Sardouova nejnovější hra** „La famille Benoiton“, kteráž v Paříži zavdala mnohonásobné příležitosti k pojednáním, rozmluvám ano i procesům, přechází dnes pod titulem „Spekulant a jeho rod“ na české jeviště.

[Č. 23. z 24. ledna.
Rubr. Lit. a umění.
Anonymně.]

(Král. zemské divadlo ve středu 24. ledna.)

[**Spekulant a jeho rod.** (La famille Benoiton.) Ponejprv provozováno na divadle „Vaudeville“ v Paříži dne 14. listopadu 1865. — Veselohra v 5 jedn. od Viktora Sardou-a, přeložil J. V. Frič. Poprvé.]

Obsah nejnovější hry Sardouovy, pověstné „La famille Benoiton“ (po česku „Spekulant a jeho rod“) byl v listu našem sdělen již zvláštním feuilletonem pařížským. Obsah? Ano kdyby se mohl obsah hry té podat bez zbytečného maření času, kdyby se mohl jen poněkud vypravovat v přehledné *stručnosti!* Feuilleton onen vypočítal již všechny četné *povahy* kusu a vybral z nich obraz nynější francouzské společnosti. Nechcem-li zde opakovat, zbývá nám velmi málo k zvláštnímu podotknutí. Na ději v „la famille Benoiton“ nezáleží, hlavní věcí jsou zde povahy. A nejvýznamnější, nejcharakterističtější osobou v celém kuse je osoba paní Benoitonové, která ostatně v celém kuse ani *nevystoupí,* jež se ku konci jen ohlašuje, abychom ji hned zase v kočáře odjížděti *slyšeli.* Jediným tím mistrným tahem je vykreslena paní Benoitonová a v paní Benoitonové celá pařížská společnost, jen zevnějšímu lesku žijící, tomu domácnost obětující, bohatá, lehkomyslná, neštěstí nedbající a všem možným náhodám v šanc daná. „Pařížanka není *nikdy* doma, Pařížanka je věčně na visitě.“ Mezi tím co je pí. Benoitonová na visitě, dějou se v rodině její následující maličkosti: syn študent je sebrán policií pro nevázanost svou, mladší synek opije se poprvé sice, ale hned důkladně, jedna dcera je bratrovcem unešena, druhá jako veřejná nevěstka zhanobena (obě tyto také mezi tím a bez matčina přičinění prodělají mravní krisis a polepší se), vnučka stůně na smrt, třetí dcera prodělá s chotěm svým „pokutu ženy — nevinné“, zeť se chce několikkrát střílet a několikkrát zastřelit, choť provdává jednu z dcer a pro-

následuje únosce jejího pomocí policie po celou noc, obě svobodné dcery dostanou muže atd. atd. Konečně když je vše již urovnáno, přiběhne synek „Fantánek" a oznamuje: „Maminka právě přijela", a hned na to, že maminka zase odjela, — aniž by o tom všem jen slůvka zvěděla. To jsou poměry, kterým my ovšem rozumíme jako ledačemu cizímu a jen popisovanému, kterých ale bohudíky z vlastního názoru a z vlastního života neznáme. Sardou líčí v „La famille Benoiton" samé hrboly a suky výhradně *francouzského* života, — že líčí věrně, o tom svědčí pařížský úspěch kusu jeho. Líčené a dotýkané jím boláky *musí* ovšem Francouze zajímat, pro nás mají o sobě leda význam ethnografický, nikdy ale poetický, dramatický. A Sardou nechal skutečně boláky ty skoro zcela jen „o sobě" a poetického či dramatického, co by také *nás* zajímati mohlo, nepřičinil. Jak máme my být spokojeni, když nenesem domů nic jiného než tři hlavní *mravná* naučení: zaprvé, že to byly krásné doby, kdy se nosil mousseline, za druhé, že je vždy líp býti milencem ženy než manželem ženy, za třetí, že mají muži méně na výdělek myslit a ženy méně visit odbývat! U nás pěstuje se repertoir výhradně francouzský a beře se vše šmahem, co v Paříži slávu *nápadnosti* dobylo. Proti tomu musíme se rozhodně vyjádřit. Nám prospějí — ač chce-li se pěstovat divadlo přece s uměleckým vzhledem k budoucnosti — jen plody zakládající se na všeobecné lidskosti a provedené básnicky. Takové nám pak budou vždy vítány, nechť pak mají individuelní přídech francouzský, anglický nebo jakýkoli. V „La famille Benoiton" neosvědčil se Sardou co básník, aniž se nejspíš osvědčit *chtěl*. Sardou chtěl jen vylíčit život jedné z rodin spekulantských, kde otec vychovává „syny, aby hodně vydělávali, a dcery, aby hodně utrácely." Potřeboval k tomu rodinu *četnou* a vedle ní k vůli řádnému propletení ještě více osob tím originálních, že v jediné osobě své znázorňují (někdy až přehnaně jako u mladého

Formichela) život i živoucí chyby celé *třídy*. Má rozličných povah a osob příliš mnoho, snaží se každou poněkud prohloubat, na chvíli alespoň do popředí postavit. Tím se stalo, že trvá exposice skoro po tři akty, že plyne mnoho stejně mocných potůčků vedle sebe, místo aby proudil se jediný proud valný, že všechen děj se nahazuje za kulisami a vlastní činohra že je jen v aktu čtvrtém, ustupujíc v aktu posledním již zase znenáhlému, larmoyantnímu rozuzlení. A jaký je obsah krátké činohry té? Marta, dcera Benoitonova, choť Didierova, hrála v mořských lázních ekarté, aby sobě opatřila sumy, jichž manžel odepírá. Prohrála vše, nemohla zaplatit, kavalír Hektor de Champrosé zaplatil za ni. Psala mu o dluhu svém as dva neb tři listy, sešla se s ním jednou v zahradě tuillerijské, kdež mu peníze zaplatila. Věc taková je ovšem jen nahodilá a Marta mohla kavalírovi tam třeba také sdělit recept na omelettu, pro kterou se mohlo také „tant de bruit“ strhnout. Stará panna Adolfina viděla ji v zahradě i v lázních a udá vše Didierovi. Ten má nyní ženu v podezření milkování se Champrosém a domnívá se i, že dcerka jeho je dcerkou Champroséovou. Neuvěří dříve v poměrnou jen bezvinu ženinu, pokud nevidí, že Champrosé při lživé zprávě o smrti dítěte zůstává zcela chladný. — To vše zde bylo stokrát již a provedeno mnohem líp! — Souhra vyžaduje v kuse tom velkou péči; v celku sehráno také vše dosti dobře, až na některé menší poklesky. O menších úlohách, z nichž v jedné viděli jsme opět pana Poláka po dovolené jeho vítaně zaměstnaného, lze vesměs pronest úsudek příznivý. Co „malý Fantan“ hrála poprvé jakás slečinka Vebrova; pěkný zjev a patrná čilost její nechávaly zapomenout, že místy jí vadil ještě strach a neobvyklost. Velenamahavé hlavní úlohy byly v rukou paní Peškové, slečny Malé a pana Šimanovského, kteřiž napnutost obecenstva v polovici hry nově vzbudit a po konec

udržet dovedli. „Marta“ slečny Malé je rovněž promyšlena a podrobně provedena jako její „Matylda“ dobré paměti. — Návštěva byla dosti hojna.

J. N.

[Č. 26. z 27. ledna. Rubr. Lit. a umění.

(Král. zemské divadlo v sobotu 3. února.)

[V předvečer slavnostního dne narozenin a ve prospěch pozůstalé rodiny J. K. Tylovy. Proslov od Emanuela Züngla. — Na to **Strakonický dudák,** aneb: Hody divých žen. Národní pohádka ve 3. jedn. se zpěvy, tanci a skupeními od J. K. Tyla. Hudba od Ballandy.]

Potěšili jsme se krokem divadelní správy své učiněným na počest zesnulému Tylovi. Tyl byl zajisté z těch nadšenců, kteří bez ohledu na přítomnost a těšíce se již praskrovným výsledkům okamžitým, pracují se stejnou pořád pílí pro budoucnost, pro potomstvo. Tyl byl a vždy se uzná tvůrcem národní frašky české, on rozuměl duchu národnímu, fraseologie národní dovedl užit ku každému dialogu dramatickému, on znal i požadavky divadelní a byl sobě úspěchu jist. Jeho věčně svěží „Strakonický dudák“ bude vždy výmluvným dokladem pro výrok náš. Kdyby se ku frašce té přidružila dekorativní, kostumní úprava a baletní bohatší uspořádání, může svým rozmarným i tklivým obsahem působit na sebe vybíravějších divadlech dobře. Avšak naše jeviště nepřeje podobným podnikům a jsme již vděčni, že se vůbec pietně ke dni tomu přistoupilo. Na slavnostní zahájení přednešen příležitostní dramatický proslov od Em. Züngla. Vřelá slova proslovu toho skutečně výborného došla zvláště přednesem paní Peškové („Thalia“) účinku až rozechvívajícího. Když se pozadní opona rozhrnula a slečna Čermáková vavřínový věnec položila k podstavci, na němž se povznášelo poprsí Tylovo, bylo nám věru, jako by se uskutečňoval krásný sen, jako by nám bylo podáno rukojemství, že v budoucnosti dojde veškerá snaha českého národa skvělého zadostiučinění svého! — Následující na to provedení „Strakonického dudáka“ bylo tím významné, že skoro všechny první síly umělecké v něm se účastnily.

Ze staršího obsazení byli opět pánové Šamberk, Kaška a Mošna, pak paní Hynková působivi. — Návštěva byla hojna.

J. N.

[Č. 36. z 6. února.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo ve čtvrtek 8. února.)

[**Žurnalisté.** Veselohra v 5. jedn. od Gustava Freitaga. Zčeštil František Volák.]

Reprisa „Journalistů“ Freitagových nás valně nepotěšila. Souhra nevykazuje se zvlášťnostmi o chuti neb pilnosti svědčícími, komparserie salonní je u nás čím dál tím chudobnější a ošumělejší, vedlejší úlohy, poněvadž je sil *jinde* potřebí, docházejí již provedení přímo urážejícího. Že starší obsazení hlavních úloh, inclusive episodního „Šmoka“ p. Kolárova, bylo nejlepší stránkou celého představení, rozumí se samo sebou. P. Mošna hrál poprvé „Michálka“, avšak s nevalným úspěchem. Přeháněl, a kdykoliv p. Mošna přehání — je tuze nešťasten!

[Č. 40. z 10. února.
Rubr. Lit. a umění.
Anonymně.]

(Král. zemské divadlo v sobotu 17. a v pondělí 19. února.)

[**Deborah,** aneb Křesťan a židovka (Mosenthal).] — [**Orfeus v podsvětí.** (Cremieux—Offenbach.)]

Neměli jsme skutečně příležitosti již poměrně delší čas, abychom psali o představeních činoherních. Nebylo o čem psát, nechtělo-li se nám obmeziti na nejvšednější a nejsušší fráse. Divadlo zajelo se již dávno do takové pohodlnosti, že bychom mohli správcům jeho závidět, kdybychom neměli zcela jiný pocit při takovém pohledu. Tragediím vyhýbají se již úplně, snad proto, abychom nebyli připomínáni na dobu, kdy se vážnému a šušlechťujícímu kothurnu u nás dobře vedlo, kdy ještě nadšení ve všem se zrcadlilo atd. Minulou sobotu dávala se „Deborah", neboť je ta tragoedie dobře nastudována a může se sehrat i kdyby sebe více vrchních a nižších režisérů obdrželo za zimní saisony zajisté velmi včasnou a rozumnou dovolenou do Plzně. Že takto hra tato pouze časová a deklamatorní nemající ani za mák přirozenosti a honosící se tedy pouze myšlenkou bez těla, již zcela se přežila, na tom nezáleží. Rovněž zdá se být kase divadelní lhostejno, je-li dům prázden; sic by zajisté nastoupila se již dávno jiná a obecenstvo lákající cesta. „Orfeus v podsvětí" je (to vyznačuje dosti) nyní jedinou událostí našeho jeviště, a tož alespoň svým kloudným provedením. Pan Šamberk má co „Styx" nové kupletní sloky; „Dianu" zpívá nyní slč. Ledererova, místo paní Hynkové vystupuje nyní co „Juno" slč. Slavínská, kteráž od odchodu obratné a oblíbené Kubíčkovy jakož i jiných ještě sil má dosti zaměstnání. — Jiného nevíme, co bychom o minulých dnech podotkli.

J. N.

[C. 51. z 21. února. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo v pondělí 26. února.)

[**Krakonoš a nevlídník.** Romantická čarodějná směšnohra ve 3 jednáních od Raimunda, přeložil V. Filípek. Hudba od V. Müllera. Ve prospěch pana Hynka Musila.]

České benefice ztratily již dávno bývalou svou slávu. Ano, nač se jindy obecenstvo upřímně těšilo, toho se nyní upřímně bojí a hrozí. *Princip lacinosti* je prvním „aesthetickým“ pravidlem; aby beneficiant měl zásluhu o uvedení dobré dramatické práce, považuje se za zbytečnost. Dle toho se pak také hraje. Že pan Musil zvolil starý Raimundův kus „Krakonoš a nevlídník“, bylo by poměrně ještě činem. Jen že je potřebí při kuse tom jisté mašinerie, totiž asi dvou latí a pěti špagátů a jakmile jedná se o mašinerii, — „ach, to nepůjde“, říkají již napřed ti, kteří mají se o ni starat, a ono to skutečně nejde, na důkaz, že ti páni sami sebe tuze dobře znají. My víme, že ředitel má mít *strojmistra svého* věci znalého, že je k tomu kontraktně zem. výborem zavázán, a tážem se slavného ředitelstva, *máli tedy osobnost takovou či nemáli?!* Prosíme, aby nezůstalo ředitelstvo němo na otázku tu, jak někdy již tázáno činívá! Či by se mělo mašinerii rovněž dít, jak se děje dekoracím u nás, kterým je skutečně potřebí, aby byly na ceduli ohlašovány co „novy“? Na jejich barvotiskové fádnosti by to as nikdo takto nepoznal!

J. N.

[Č. 58. z 28. února.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo v pondělí 5. března.)

[**Na zdar důstojného!** Žert v 1 jedn. od E. Züngla. — **Adam a Eva.** Veselohra v 1 jedn. od E. Skr. — **Ze života Richarda Sheridana.** Veselohra v 1 jedn. od P. Javůrka. — Poprvé. Ve prospěch sl. Frant. Bollardové.]

Je-li veselohra především povolána, aby byla zrcadlem společenského života, aby v ní zabušily především myšlénky, které v životě skutečném nad jiné vynikají, — tož by nejnovější veselohry české byly mnohému dobrým připomenutím. Připomenutím, že nesvědomito zahrávat sobě či s nynějškem nebo budoucností, či s pěstováním herectva nebo obecenstva českého divadla, které je nejdůležitějším faktorem nového našeho života. Tři původní veselohry v jediný večer a ve všech divadlo cum annexis hlavní pakou, základem i cílem! Pro živoucí sílu předmětu toho přijaty jsou všechny tři dosti přívětivě, tak že již i dobrá vůle uznávána. Nejlepši z předvedených nám tří novinek (v benefiční večer slečny Bolardovy) je rozhodně jednoaktový kousek první „Ze života Richarda Sheridana“ od pseudonyma P. Javůrka. Obsahem jeho je známá anekdota ze života básníka Sheridana, který teprv tenkráte svěřuje herečce důležitou úlohu v kuse svém, když tato provedením charakteru v životě samém spůsobilost svou k tomu osvědčí. Aby bylo zauzlení jakés zajímavější, pomáhá herečka šílenou osobu představující (v kuse zcela se omylně uvádí osoba *blbá*) zároveň zamilovanému jednomu párku. Přednost kusu spočívá na skutečně obratném a rychlém střídání se situac. Žádná situace neunaví délkou, scéna jde hbitě za scénou. Veškeré osoby, vyjímaje Sheridana samého, dojdou platnosti, vedlejší z nich jsou jedna druhé dobrou stafaží. Také dialog je plynný a přáli bychom mu jen místy trochu myšlénkovější hloubky. Provedení hry té bylo dobré, spisovatel byl i na činné síly na-

šeho divadla dobře počítal a dosti vděčný úkol jim opatřil. Slečna Malá dávala herečku s tak šťastnou intencí, že několikerý odchod její byl pokaždé potleskem vyznamenán. Uznáváme výsledek hry slečniny tím spíše, že jsou u našeho divadla doby, kdy slečna Malá musí dokázat až sílu nadlidskou. V neděli odpůldne hlavní a namáhavou úlohu v „Hadrníku", na večer — „Fenellu", druhého dne jinou velkou charakterní úlohu. Příležitosti jí zajisté poskytnuto dosti, aby se i na charakterní herečku první třídy povznesla, i aby se tělesně zničila. Pan Mošna vynikl opět humoristickým charakterisováním, pan Kaška, slečny Čermáková a Slavinská přispěly přiměřenou hrou. — Druhý kousek „Na zdar důstojného" od E. Züngla je právě jen hříčkou, — hříčkou *rýmovanou*, aby se alespoň prací spisovatelovou zdála závažnější, což by se *dobrým* rýmům zajisté bylo podařilo. Základní myšlénka klíčí v pravdě nepodobném předpokládání, že může být v Praze ještě nějaká panička, která nezná významu hesla „na zdar důstojného". Má pro heslo to manžela v ledajakém podezření, manžel národovec zas ji nutí, aby heslo to po něm opakovala — viz Benedixův „Eigensinn". Jen že kde Benedix teprv působivě počíná, Züngl tam již zase končí. Konečně dokázal v hříčce té Züngl předce některé dobré vlastnosti, jakými jsou lehký, taktéž ale lacinější jen dialog, pak divadelní zručnost a dobré porozumění tomu, co obecenstvo časově zajímá. Sehrána byla hříčka ta paní Peškovou, slečnou Bolardovou a panem Šimanovským velmi živě. — Třetímu kousku, „Adam a Eva" od J. Skr., bude nejlíp slušet, když s jeviště klidně zase zmizí. Těch hereček a herců, kteří pseudonymně divadelního ředitele o výtečnosti své obligátně a důkladně přesvědčují, obecenstvo ale tím důkladněji nudí, viděli jsme již dost. „Adam a Eva" má jedinou přednost, že totiž nudně začínajíc v nudnosti jeví až po konec důslednost železnou. Kdyby nebylo té figurky „divadelního sluhy", kterou pan Mošna výtečně dle života

portretoval, nebylo by oddechu. Pan Šamberk a paní Pešková zbytečně se s úlohami svými namáhali. — Obecenstvo bylo hojné a animované.

J. N.

[Č. 65. z 7. března. Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo v pondělí 12. března.)

[Krakonoš. Komická zpěvohra v 1 jed. dle Jansena z národních pověstí českých vzdělal Jindřich Böhm. Hudba od Conradiho. Poprvé. — Na to: Pas de Valse a Polský tanec. — Na to poprvé: Vesnický lazebník. Žertovná zpěvohra ve 2 jedn. Hudba od Schenka. Ve prospěch p. Frant. Sáka.]

Za snahu, aby při benefici své obohatil repertoir náš novými lehkými operetami, byl by pan Sák zasloužil větší návštěvu. Opereta dobrá nalezá v českém obecenstvu mnoho přátel a bylo by žádoucno, aby již povstal pro operetu původní a šťastný skladatel domácí. Národních předmětů, báchorek a pověstí, písní a proverbů bylo by dost na texty a písně Kavanovy, Křížkovského, Pivodovy, Tovačovského, atd. svědčí, že máme také skladatele, kteří národní hudby úplně se zmocnivše, dovedli zůstat přece původními, individuelními. První, panem Sákem uvedená jednoaktová Conradiho zpěvohra „Krakonoš" pohybuje se na půdě nám blízké. Jen že musí být text neodkladně zrevidován a opraven, aby místy až neurážel. Český vzdělavatel udal sice, že pracoval „dle Jansena a *národních pověstí českých*", že tedy lokalisoval a nechává přece českého čeledína mluvit o „Koboldech" a užívat celé haldy cizích slov. Hudba Conradiho je plynna a povznáší se leckde, jako při líčení bouře, až na pravou instrumentalní malbu. Také jednotlivé melodie jsou lahodny a sbor prchajících venkovanů je skutečně charakteristický. O solová čísla měli největší zásluhu pánové Polák a Paleček, pak slečna Ledererova, která zde opět dokázala, že pro menší úlohy operních subretek může se stát silou velmi vydatnou. Panu Polákoví sluší rozmarné úlohy dobře a může v nich se sprostit ledakterých pout, jindy pohyb i mimiku jeho vížících. Pan Kysela, ač místy „křiklavě" přeháněl, rozesmál obecenstvo předc. Méně se dařilo panu

Mošnovi, jenž pro usedlejší charge nemá nikdy pravého výrazu. Druhá, dvouaktová veselohra „Vesnický lazebník“ od Schenka, stojí humorem svým nad prací Conradiho, taktéž však hudbou svou. Schenk neměl ovšem zpěvnost skladeb Offenbachových, „Vesnický lazebník“ honosí se ale zvláště živým proudem, hudbou tak rozmarnou, že klásti dlužno ho nad mnohé Offenbachovy skladby novější. Zde byl také pan Mošna co „lazebnický mládenec“ úplně na svém místě a byl by pobavil i bez Trieblerovských reminiscencí, které „Doktor Žvanil“ již na českém jevišti přespřílišně vyčerpal. Beneficiant měl v „pohřební písni“ dobrou příležitost, aby podal charakteristický pendant ku romanci své z „Lazebníka“ Rossiniho. Jemu pomáhali dobře pan Hynek (lazebník), pan Polák (Josef) a slečna Ledererova (Zuzanka). Slečna Hegrátova, které bychom častěji přáli samostatnou úložku, zpívala vdovu „Markytku“. — Mezi operetami tančila slečna Hentzova se slečnou Müllerovou nový valčík. Byla vyvolána.

J. N.

[Č. 72. ze 14. března. Rubr. Lit. a umění.]

*** **Letní saizona českého divadla** má začít při povětrnosti jen poněkud příznivé již velikonočními svátky, rozumí se, že v zabranském divadle. Dovídáme se, že sešlo s zahájení Smetanovou „Prodanou nevěstou“ a pro počátek že určena Glukova „Armida“. Dali prý dekorace v Drážďanech shotovit a tamtéž kostumy spořádat (?) a slibují sobě velký výsledek, v kterémž očekávání se ostatně zajisté nezklamou.

J. N.

[Č. 74. ze 16. března.
Rubr. Liter. a umění.
Anonymně.]

(Král. zemské divadlo v pátek 23. března.)

[**Boucharon.** Veselohra v 1 jednání od Ferd. Frant. Šamberka. Poprvé. — Před tím: **Ženich provdá svou nevěstu.** Veselohra v 1 jednání od Wehla, přel. J. St. — K začátku: **Komandant na útěku.** Veselohra ve 2 jednáních od Lecroya, z francouzského přel. dr. G. — Ve prospěch pana Ferd. Fr. Šamberka.]

Mnohopověstný mořský had českého repertoiru, páně Šamberkův „Boucharon" konečně tedy in figura objevil se na jevišti. Ze zevnějšího, hlučným potleskem se manifestujícího výsledku vybíráme politické naučení, že slovo „boucharon", z něhož chtěli někteří učinit výčitku a nadávku, stalo se v životě českém již názvem rozhodně čestným. Hříčka sama ovšem neví, jak se ku svému názvu dostala; slovo „boucharon" sice se v ní dosti často opakuje, ale jen jakoby náhodou, vyrostlou z každodenního užívání v životě samém. Ostatně nečiní „Boucharon" žádných pretensí a dle toho musíme také naň hledět. Děje tu není vlastního, hlavní váha kusu leží na komické ovšem situaci, již podobnou známe na př. také ve veselohře „Der rechnungsrath". Student Jaroslav chce právě na sokolský výlet, když obdrží telegrafickou zprávu, aby okamžitě odebral se k venkovskému svému strýci, soukromníku Kutílkovi, jenž ho chce k vůli službě představit hospodářskému radovi. Se službou spojuje se možnost obdržet strýcovu dcerku Ludmilu. Avšak sokolský šat je příchozímu překážkou. Na nějakou domluvu bratrovcovu, dceřinu a slečny Eulalie, nevěsty své, nechá se „šosák" strýc přemluvit, aby narychlo půjčil Jaroslavovi frak, cilindr a „co k tomu patří", sám pak aby vlezl prozatímně do šatu sokolského. Jaroslav obdrží službu i nevěstu, strýc upadá v kroji svém na chvíli v rozpaky, obdrží ale také svolení nevěsty své, slečny Eulalie, kteráž byla podivným způsobem se zařekla, že sobě ho dříve nevezme, pokud ho nespatří právě

v kroji sokolském. Vše závisí tedy od komiky, jakou herec strýce představující dovede položit v přestrojení své. Zde učinil pan Kolár vše, seč jest, a dal dobrý příklad, jak pilně zacházeti se má s kusy původními bez ohledu na předběžný úsudek. Spisovatel, jenž byl ku konci dvakráte volán, musí okolnost tu zvláště co herec uznati. Konečně podotýkáme, že scény neunavují délkou a rychle se střídají i odehrávají. Novince dobře přijaté předcházely dva kusy starší, Wehlova jednoaktová hra „Ženich provdá svou nevěstu“ a Lecroyova dvouaktová „Komandant na útěku“, kteráž poslednější bývala dříve v Praze velmi oblíbena. V obou měl beneficiant pan Šamberk dostatečnou příležitost, aby vynikl ve hře salonnější. Jen zakončení obou kusů bylo slabé, paměť hrajících nesáhala až na konec. Panu Seifertovi podotýkáme, že nověji navykaný jeho tón „naivní“ je trochu až příliš naivní, totiž fraškový. — Obecenstva bylo hojně.

J. N.

[Č. 83. z 25. března.
Rubr. Lit. a umění.]

(Novoměstské divadlo v neděli 1. dubna.)

[Sennor **Manuel Donati** z Madridu, učitel Donata (†). (Tance.) — Nato: **Pokuta muže.** (Grangé-Thiboust.)]

Novoměstské divadlo vystrčilo již také letní svá tykadla a začalo tanečníkem Donatim, učitelem pověstného Donata. Donati není jednonožkou, nýbrž má dvě docela zdravé a jak se zdá dosti silné nohy, tak že by bylo líp, kdyby jich řádně užíval a na obou tančil. Nebo při kulhání o berlích, podvázání jedné nohy nazad je právě jen pitvoření, kteréž divákovu mysl proti tanečníku zaujmouti musí, ví-li divák, že má člověka vlastně zdravého před sebou. U Donata zajímalo nás, že dovedl překonat neštěstí své; u Donatiho ani nevíme, jak přijmout zobrazené to mrzáctví. Není pochybnosti, že rovnováha klade zde učiteli větší požadavky; lze to dobře poznat dle toho, že žák tančil skutečně hbitěji a elegantněji. Uznáváme tedy jen, že Donati vyhovuje podivnému úkolu svému se značnou vytrvalostí a obratností. Tance učitelovy jsou tytéž, které jsme u žáka jeho viděli. — K tancům přidána byla fraška „Pokuta muže", u nás dobře obsazená. Sehrála se zcela dobře a chutě, čemuž poslednějšímu jsme se tím spíše těšili, že zastupitelé hlavních úloh byli odpůldne velmi namáhavě zaměstnáni v divadle městském, že z jednoho divadla přijeli přímo do druhého, tak že se představení zábranské značně opozdilo. Byl to příkladeček nastávajícího letního potu, jenž má novou saisonu dramatického umění zalívat. Právě ale že užívá se takto personálu zemského divadla českého, myslíme, že zábranské hry sluší považovat za *české.* V tom ohledu musíme sdělit obecenstvu vzdálenějšímu, že se objevily na rozích zase plakaty česko*německé.* V loni byla pravá journalistická revolta, letos se to ale opakuje zas s tak nevinnou tváří, jako by se nebylo jakživo nic stalo. Inu ovšem, journaly

zůstanou letos zcela jistě klidny, ano budou naproti tomu celému snad až nepříjemně pasivní; journaly nemají právě moci jiné než poradní, a na kom věc vlastně záleží nevšímá sobě podobných „maličkostí“. Letos spojil se také zcela klidně Wirsing s Thomém pro léto k společnému užívání Novoměstského divadla. V tom ohledu jim přejem plna zdaru, neboť víme, že letošní to spojení není žádné „via Straszbourg“, kterým by se dokázat mělo, že spojení obou zemských divadel pod jednou direkcí bylo by vlastně věcí nejrozumnější.

J. N.

[Č. 92. ze 4. dubna.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo ve čtvrtek 5. dubna.)

[**Komedie plná omylů.** Veselohra ve 3 jednáních od W. Shakespeara (dle Holtaiovy úpravy) přeložil dr. J. Čejka. Poprvé. — Na to podruhé: **Milenka na střeše.** Komická operetka v jednom jedn. od E. Nessla. Hudba od Conradina.]

Rozkošná veselohra Shakespearova „Komedie plná omylů“ v Holteiově dobré úpravě a Čejkově výtečném překladu obohatila předevčírem repertoir náš. Ač poprvé dávána, nepřilákala Shakespearova ta hra přece zvláště četného obecenstva. Není však pochybnosti, že hry podobné pečlivě provedené, jak se hra tato provedla, jsou s to na novo vzbuditi, ano i ještě zvýšiti bývalou chuť k tak zvanému „klasickému“ repertoiru. „Komedie plná omylů“ žádá co nejsvědomitější souhru, provedení ráz na ráz; v tom ohledu učiněno požadavkům našim úplně zadost, ano skoro by se byla místy manifestovala vůle už se přechvacující, jejíž nadbytek nechť se ponechá zase hrám jiným. Jen v některých místech činoherních a deklamatorních zjevila se opět „stará naše škola deklamační“, která „klasičnost“ tím odznačuje, že je spokojena vyzdvihováním a snižováním přízvuku bez ohledu na to, aby předce přízvuk *myšlénce* se přispůsobil a tuto k pravé platnosti neb třeba jen k *porozumění* přivedl. V celku ale musíme uznati, že panovala snaha po opravdivém oživení Shakespearových postav a že se snaze té také dařilo. Zvláště musilo se to arci dokázati při obou pověstných dvojčatech, z nichž „Antifolové“ repraesentují moment někdy až přísně činoherní, „Dromiové“ moment fraškový. V poslednějiších zračí se vlastní síla Shakespearova humoru, a tu třeba podotknout, že naši „Dromiové“, pánové Kolár a Frankovský, byli výborni. Pan Kolár ovšem svůj skvostný talent v podobných úlohách již přečasto osvědčil, pan Frankovský byl ale poprvé (alespoň na českém jevišti pražském) v ohni

tom a obstál dobře. Viděli jsme již jednou pana Frankovského v Praze, avšak v úloze mu málo svědčící („Rudolf" v „Mageloně"). Předevčírem seznali jsme v něm akvisici zcela dobrou, již možno užit pro jisté úlohy charakterní a zvlášť pro komiku suší velmi dobře. Jen úlohy čistě deklamační naznačili bychom co obor panu Frankovskému zajisté vzdálený. „Antifoly" zahráli pánové Šimanovský a Seifert živě i elegantně. Poslednější mladý herec úlohou tou napravil leckterou vadu dřívější, ve kterou nechť k vůli vlastnímu prospěchu více neklesá. Oběma pánům byla by vousatější maska neb nějaká kapuce místo baretu dobře posloužila. Ku zdaru celku, k příjemnému vůbec dojmu mnoho přičinilo obsazení úloh vedlejších. Pan Polák hrál „vévodu", p. Chvalovský „Angela", pan Svoboda „kupce syrakusského". K vůli ouplnosti personálu potřebného na hry větší nerádi jsme obou pánů posléz pojmenovaných po celou zimu pohřešili; doufáme, že nám v příští zimní saisoně nezmizí zase, alespoň ne *bez náhrady*. Páně Chramostovu pověstnému již přeříkávání se bylo by se na samém počátku hry zajisté brzy poštěstilo, aby vzbudil nedůvěru ve zdar kusu. Litujem toho, neboť jsou zase úlohy, ve kterých pan Chramosta stal se nám milým. Proč nesnaží se všude stejně? Či nesvědčí právě to o snaze umělecké, když herec přiloží píli i k úlohám tak zvaným „nevděčným", jichž nevděčnost vždy jen na herci visí? Dámy mají v „Komedii plné omylů" taktéž úlohy jen vedlejší. Byly zde platně zaměstnány paní Pešková, pak slečny Lipšova, Čermákova a Slavínská.

J. N.

[Č. 95. ze 7. dubna.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo v pondělí 9. dubna.)

[**Která dříve?** Veselohra v 1 jednání od A. Machatého. Poprvé. — Na to poprvé: **Duch otce.** Veselohra v 1 jednání od V. Mollendy. — K závěrku podruhé: **Boucharon.** Ve prospěch pana Karla Poláka.]

Skoro dvou let bylo potřebí, aby akcesity poctěné veselohry Machatého a Mollendy dostaly se na jeviště. V tom je na všechen způsob jistá vina, třeba by bylo se uznávalo, že jsou obě hry slabší. Byť i byly naprosto propadly, byť i obdržely akcesity své jen *poměrně* k pracím slabším: vypsání cen i udělení akcesitů bylo zájmem veřejným a i soudcové i obecenstvo měli právo na to, aby práce ty byly na českém jevišti širším posuzujícím kruhům předvedeny. Stalo se to konečně nyní k benefici p. Poláka. V obou kusech jeví se jakés zárodky, z nichž snad pro budoucnost české frašky a veselohry může ještě ledacos dobrého vzrůsti; prozatím ovšem stůňou především začátečnictvím. Machatého veselohra „Která dříve" zasluhuje jistou přednost. Je v ní snaha po rozdílné charakteristice, snaha po vděčných úlohách, ano i dialog poměrně plynější. Arciť že prozatím málo víc než snaha. Povahy Machatého známe odjinud, přiznáváme však, že alespoň v jeho „úřadníku Kocourovi" jsou některé momenty samostatné a pikantní. Situace získaly by tím, kdyby nebyl chtěl spisovatel povahy příliš prohloubit. Sujet je krátce as následující. Dvě starší, ba skoro již staré tety hledají sobě záletníky, neboť je mezi nimi sázka, zdaž a „která dřív" se provdá. Záletníci všímají sobě ale chudé, u nich bydlící neteře, která má tedy tetkám ze svého milostného bohatství přenechat. Ouřadník „Kocour", muž obstarožný, kterého za tou příčinou byla neť k sobě objednala, padne do tenat „mladší" ze starých tet. Neť obdrží mladého bohatého kupce, dávnějšího milovníka svého, který jí byl, žárliv (!) na sta-

rého „Kocoura“, na chvíli odcizen. Základ to zajisté velmi jednoduchý, kterému prospělo velmi rozumné obsazení úlohy „Kocoura“ p. Kolárem, jenž ji přispůsobil ve zcela původní a rozkošnou chargi. Rovněž dobře snažily se šablonu úloh svých živou hrou přemoci paní Pešková a paní Hynková. Slečna Slavínská neprospěla kusu, jeť ve všech úlohách stejna. Třeba bychom uznali nepopiratelnou pilnost její, nemůžem přec zamlčeti přání, aby byla podporována jinou ještě a všestrannější silou. — Mollendův „Duch otce“ je chudší co do invence i co do charakteristiky. Mladý vesničan straší co „duch zemřelého otce“ celou rodinu, aby dceru její dostal a vedlé toho i domácí špižírnu obíral. Milenec dcery té vyslechne zámysly jeho a úradu se šibalským ponocným, překvapí ho v komoře tak, že zloděj má jeho za skutečného „ducha otce“ a bídně z kolbiště odstoupí. To je vše. Také dialog je zde slabší a vtip pohybuje se v nejznámějších frasích prostonárodních; frase jako „straší — ale hrnec s kaší“, „poslouchá — ale za dveřmi“ atd. nemůžem přec snad považovat za zvláštní brillanty nejnovějšího českého písemnictví. Také ale musí se s druhé strany přiznat, že herci neučinili mnoho pro kus Mollendův. Ve zvláštní prospěch kusu byl jen p. Kaška co „ponocný“. Slč. Čermákova nechala se úložkou svou unavit a p. Seifert neuměl zas jednou úlohu, což p. Seifertovi velmi často se přihazuje a velmi špatně sluší. — Doufáme, že uvidíme brzy u obou mladých spisovatelů pokrok, který bychom mimo jiné tuze rádi spatřovali v dialogu prohloubenějším, sytějším. — Obecenstvo bylo animováno a vyvolalo herce obou kusů.

J. N.

[Č. 99. z 11. dubna.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo ve čtvrtek 12. dubna.)

[**Břetislav Bezejmenný.** Dramatická báseň v pateru dějství dle Dr. H. Schmida volně vzdělal Josef V. Frič. Novým uvedením v scénu.]

Schmidův „Břetislav Bezejmenný“ ve zpracování Fričově objevil se v oné době, kde Fričovi bylo popřáno rozepnout do opravdy sílu svou básnickou a nastoupiti dráhu, na které by byl básník nejráději a také s výsledkem nejspíš nejlepším dále pokračoval. Stopy mladistvé té síly můžem sledovati i v tomto zpracování „dramatické básně“, ve formě vzletnější, v jednotlivých obrazech skutečně básnických. Mimo to, že „Břetislav Bezejmenný“ hodí se pro mnohý divadelní efekt dobře k občasnému opakování, vykonán „novým uvedením v scénu“ tedy také akt slušné piety. Po tolika letech práchnivění v knihovně divadelní musilo se ovšem přikročit ku zcela novému obsazení a tím asi vyčerpáno již celé to „nové uvedení v scénu“; či snad máme přičítat k tomu také nové, totiž *jiné* dekorace, atd. V tom ohledu musíme přec jednou k tomu poukázati, že uvádění v scénu má býti celistvé, že nemá totiž pouze vyhledati se herec, který úplně dostačí úloze, nýbrž že má se vyhledat i šat, který se hodí k té či oné jisté osobě, i dekorace, která se hodí k celé dramatické situaci co do času i co do místa. Když musí již jednou být kroj i dekorace, nechť obé přísně odpovídá požadavkům hry. V ohledu tom viděli jsme při jmenovaném kuse mnohý poklesek kostumní a naprosté nevyhovění části dekorativní. Posud nejsme v českém kuse nikdy co do části této zcela *doma.* Víme, že zařizování nových dekorac může se díti jen znenáhla, jen se stálým ohledem na repertoir co nejrozmanitější; avšak upomínáme, aby myslelo se alespoň, *kdekoli možno*, na doplňování, jak se již šetrně stalo při „Braniborech“. Co do pro-

vedení „Břetislava“ musíme se zvláště vzhledem k četným úlohám vedlejším obmeziti na úsudek stručný. Slečna Malá hrála „Marii“ s tou svědomitostí, která je vedle přirozeného talentu u ní vlastností nejvíc vynikající. Nemůže být divno, že právě při této úloze, nečinící nároků na repertoirní věčnost a neřadící se tedy k úlohám „parádním“, milou tu přednost konstatujem. Právě v takových úlohách dokazuje slečna Malá, že hledí vžít se v každou úlohu, že nehledí úlohu přispůsobit sobě, nýbrž sebe intencím básníkovým, že pak dle toho dovede opravdu podat něco individuelního a poetického. Tou cestou jedině možno se dostat od herectví k *umění.* Pánové Šimanovský a Šamberk nešetřili sil, aby namáhavým úlohám svým vyhověli. V celku pozorováno opět, že někteří spoluúčinkující nebyli slov úplně mocni. Jaký pojem má takový nedbalý o českém divadle, o divadle vůbec a o obecenstvu, toť netěžko určit, ještě snáz ale možno určit, jaký pojem má o *sobě*, o vlastní své a v domyslu jeho zajisté vysoko stojící osobnosti. Pojem ten ať nechává sobě pro radost doma, my tážem se ve vší opravdivosti, nemá-li regisseur nebo sám ředitel p. Thomé dosti autority, aby odstranili provždy neshodu tak protivnou! — Co do návštěvy řekli bychom, že bylo divadlo již „četně navštíveno“, kdyby nás nezacházela chuť na frasích zcela při pohledu na tak prázdný dům. Není nic platno, obecenstvo musí samo chtít disgusto loňským rokem nabyté nyní přemáhat!

J. N.

**[Č. 102. ze 14. dubna.
Rubr. Liter. a umění.]**

(Král. zemske divadlo v sobotu 14. dubna.)

[**Spanilá Savojanka**, aneb: Mateřské požehnání. Činohra v 5 jednáních a 3 odděleních se zpěvy, z franc. od J. Kajet. Tyla. Pohostinská hra sl. Kaminsky.]

Spanilá Savojanka dostala se na jeviště k vůli slečně Kaminské, která předevčírem poprvé před pražským obecenstvem debutovala. Kus ten drží se pevně na repertoiru českých společností, jeho efekty, jeho směr nalezne vždy obecenstvo mezi těmi, kteří spokojí se již s dojmy stupňovaného života všedního; a proto také hodí se „Spanilá Savojanka“ i v Praze dobře obecenstvu na př. odpolednímu. Pro jiné, ano i pro herecké experimenty pozbývají již všechny kusy druhu toho důležitosti. Titulní úloha nabyla v rukou slečny Malé úplné platnosti, ač nežádají úlohy podobné víc než dobrou routinu, přičiňuje slečna k nim skoro vždy ještě o něco více, tak že se jí stanou opět namáhavější. Paralelní úlohu v kuse tom měl host slečna Kaminská. Slyšíme, že pohostinské vystoupení to směřuje k stálému usídlení se na českém jevišti. Proto také musíme v úsudku svém býti opatrnější, neboť úloha předvčerejší patrně se mnoho nehodí pro slečnu. „Tereza“ žádá bezprostřední, kypící humor, rozpustilou svěžest a předce zaokrouhlenost v každém pohybu, žádá zkrátka vlastností soubretních a těch je u slečny v míře jen skrovnější. Slečna Kaminská přistoupila k úloze své jen s onou routinou, která nečiní víc než právě k všeobecnému naznačení potřebí, charakteristika její byla jen všeobecná, žádného v tom ohledu pokroku neslibujíc, protože nebylo nic individuelního, nýbrž ve všem jen všeobecná hotovost. Slečna patrně ví zcela dobře, jak se vše *dělat* má; avšak dojmu bezprostřednosti nedocílila. Pravíme to proto, poněvadž se nám zdá, že divadelní správa nevolila vhodnou úlohu pro slečnino první vystoupení. Slečna hodí se dobře do našeho

rámce divadelního a sice pro lehkou operetu. Způsob jejího zpěvu svědčí o dosti dobrém cviku, hlas její je v hloubce zvučný a po zeslabených, nevyrovnaných tónech prostředních má i výška dosti síly. Routina slečnina by byla pak dobrou podporou pro dialog operet, jakož by tatáž vlastnost dostačila i na menší a *serieusní* úlohy činoherní. Mimo obratnou slečnu Lédererovou bez toho vídáme v operetě své ovšem také již onu všeobecnou hotovost, jakou jsme slečně Kaminské vytknuli, ba vídáme i nehotovost, aniž by byla zpěvná stránka jakous náhradou. Myslíme tedy, že slečna Kaminská může dobře místo u nás nalezti, avšak v úlohách jiných, než jakou je „Tereza". Z ostatních spoluúčinkujících vynikal opět pan Šamberk pěknou a elegantní mírou, pan Kolár podrobnějším charakterisováním, pan Chramosta dobrým tentokráte tónem základním a pan Mošna živou přirozeností. Další úlohy dámské byly přiděleny vždy pečlivým paní Hynkové a slečně Lipšově. — Divadlo bylo jen slabě navštíveno.

J. N.

[C. 104. z 16. dubna.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo v sobotu 21. dubna.)

[**Cesty veřejného mínění.** Veselohra v 5 jednáních od Fr. V. Jeřábka. Po čtvrté.]

V sobotu opakovali zase Jeřábkovu veselohru „Cesty veřejného mínění". Promluveno v těchto listech s jiné strany již a to dosti obšírně o nepopíratelných technických přednostech a některých ethických vadách kusu toho, promluveno i o provedení divadelním a o silách hereckých, v plodu Jeřábkově zaměstnaných. Nezbývá nám, kterým z osobních příčin nepříslušelo pronesti úsudek hned první, tedy jiného, leč abychom dívali se na novou hru co na faktické rozmnožení divadelního repertoiru a k občasnému jejímu opakování abychom přikročovali s požadavky, které činíme na známé již a dobré kusy. Opakování to může se dít poměrně dosti často, právě tak alespoň jako se děje při dobrých kusech Benedixových, atd.; neboť dobrý původní kus vždy raděj spatříme než cizí. Opominouce známý obsah celé hry, tendenci i charakteristiku, musíme také se své strany vzdát technické stránce Jeřábkova kusu chválu svou. Jeřábek zná divadlo již velmi dobře a veseloherní zárodky, které v první jeho „Veselohře" jevily se jen co zrcadlení dojmů cizejších, rozvinuly se v druhé již, ovšem po několika letech teprv objevující se hře na samu původnost. Architektonika Jeřábkova je nyní lehká a svěží, dobrých efektů dociluje takřka hravě. Scény u něho střídají se nejen rychle, nýbrž střídání jejich je i rozmanité. Rovněž hbitý je i dialog. Prospěšné tajemství krátkých, ostře stylisovaných vět není pro Jeřábka více tajemstvím; i lehčímu nápadu pomůže mrštnou formou. Kde je původní architektonika a plynný dialog, věříme i v plodnost; jsme přesvědčeni, že za nedlouho uvidíme z téhož péra něco nového. Velmi přísné měřítko musíme ale při původních hrách klást na síly

exekutivní, třeba by někteří domácí herci ku domácím plodům velmi podomácku se chovati v obyčeji měli. Od druhého představení Jeřábkovy veselohry nezměnilo se do čtvrtého v ohledu tom mnoho. Jedni snaží se upřímně, jiní spolehají se, že slovo spisovatelovo samo o sobě již dobře pochodí a celek by musil se povznest ještě o některý stupeň, aby i spisovatelovým intencím i nám odpovídal úplně. Obecenstva nesešlo se bohužel k sobotnímu představení víc než nyní obyčejem při představeních činoherních. Jen parter byl čilejším študentstvem dobře navštíven.

J. N.

[Č. 112. z 24. dubna.
Rubr. Lit. a umění.]

(Novoměstské divadlo v sobotu 28. dubna.)

[**Oslí kůže.** Velká kouzelná hra ve 4 jedn. a 16 obrazech s tanci, zpěvy, skupeními a evolucemi. Hudba od kapel. mistra Adolfa Müllera. Poprvé.]

Po jednoročním odpočinku tedy zase tedy jedna féerie, jaksi druhé vydání „Kouzelné nožky", kteráž se tentokráte jen náhodou „Oslí kůže" nazývá. Kdo je „spisovatelem" kusu toho, myslíme, že divadelní cedule ani neoznamuje, ač to věru najisto tvrdit neodvažujem se při množství titulů, jmen a jednotlivostí, jaké pokrývají celá nároží. Tolik je jisto, že by bohatost úpravy a rozmanitost proměn stály již za to, aby byl napsán neb vlastně přepsán text lokálněji a živěji. Obsah hry těžko povídat, upřímně se přiznáváme, že ho dopodrobna sami nevíme — snad právě pro jeho řídkou jednoduchost. Avšak tresť je asi následující: Král obdržel od víly osla; dáli osla hřebelcovat, prší z něho dukáty. Dcerka králova potřebuje ale na šat a šperk až příliš mnoho peněz a místo hřebelcovat dává osla přímo dřít. Dukátové zvíře nesnese to dlouho a scepení. Král upadne za svou slabost k dcerce do kouzelníkova zajetí a dcerka může ho osvobodit jen tím, že samolibost svou „alespoň na rok" zapře, oděna v oslí kůži že mozolně pracuje a se nuzaří. Děj ten, propletený kouzlem a bájí, jen lehce se naznačuje, neboť hlavní věcí jsou tu ovšem skupení a tance, průvody kostumní, mašinerie, atd. Poslednější má arci jisté meze své, z nichž také v Paříži, rodišti to všech podobných féerií, nevystupuje; v „Oslí kůži" je ale dost v ohledu tom překvapujícího a zvláště změny dekorativní, až líp ještě budou navlečeny, diváka zcela uspokojí. Posud nekoná ani mašinerie ani důležité stroje osvětlovací řádně úkol svůj a dobře sestudovaný balet, jakož skutečně také přebohaté kostumy byly pro první představení jedinou ná-

hradou. Co do *kostumu* a dekorac vyniká nová féerie nad předešlou. Balet náš byl přibráním celého baletu zdejšího divadla německého sesílen a učitelkou paní Kiliani dobře vycvičen; — první to „splynutí českého dramatického umění s německým". Souhra poněkud vázla, jakoby ani malým úložkám nemohli se někteří páni přiučit. Pan Šamberk, pan Mošna, pan Kolár a slečny Čermákova i Ledererova hráli s chutí a úspěchem. Hudba (od Adolfa Müllera) zůstává zase daleko za pikantně sestavenými melodiemi „Kouzelné nožky". Avšak nač tu podrobných a dalších paralel, kde vše snaží se jen po smyslné lahodě, kteréž docílí celkem „Oslí kůže" právě tak, jako před dvěma léty „Kouzelná nožka"! — Návštěva Novoměstského divadla byla přehojna.

J. N.

[Č. 119. z 1. května.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo v pátek 11. května.)

[**Zapovězené cesty,** aneb: První výlet do „krajů milostných". Veselohra ve 2 jednáních z francouzského p. Brisebarra od J. P. Poprvé. — Na to: **Milenka na střeše.** Komická operetka v 1 jedn. od E. Nessla. Hudba od Conradina.]

„Zapovězené cesty", aneb: První výlet do „krajů milostných", francouzská veselohra ve 2 jednáních od Brisebarra. Obchodní jednatel p. Bondinier nechá se svest pěknou tváří švadleny Klementiny a přítelem Paté, že ženě své Virginii předstírá cestu do Orleansu, zatím ale v Paříži zůstane, aby strávil noc veselou v nějakém „maison dorée". Náhodou z Alžíru přibylý bratr Virginiin, Hector Montbrison, baví mezi tím sestru svou, vede ji do divadla a po opeře do téže restaurace, ve které je Bondinier. Tento zví o svém sousedstvu jídelním lístkem, psaným od Virginie. Myšlénka, že žena jeho baví se tu skrytě s důstojníkem, nanejvýš ho rozčílí; přestrojí se za sklepníka a pozoruje stolující, osobně Hektora posud neznaje. Nahodilý příchod Klementiny, Patého, atd. vyvolá řadu scén drastických a komických, jež ovšem známe již z literatury Sardouovské dost a dost. Celý dvouaktový ten kousek, zbudovaný patrně na nějaké novele, místy se vlekoucí a místy zas přechvacující, je prochvěn životem specificky pařížským a bude se vždy líbit jen tam, kde se mu dostane představení *dokonalého*, provedení co do *souhry mistrného*. Toho se mu u nás nedostalo úplně a výsledek byl dle toho také jen polovičatý. Pan Šamberk, ač dobře charakterisoval, zavlekl místy dialog do „veseloherního nekonečna", což se stává vždy, když ta[u]tologie musí paměti ku pomoci. Pan Šimanovský počínal sobě živě a byl by ve veselohře již dávno velmi dobře na svém místě, kdyby odvykl svému „e", jež přivěšuje skoro ku každému slovu, kdykoli řeč má proudit rychleji. Ostatní (i dámské) úlohy nevynikají ani objemem

ani zvláštností; jen panu Kŕtínovi bychom podotkli, že přeháněni jen tomu sluší, kdo přeháněti *umí*. — Připojena byla k novince opereta „Milenka na střeše“.

J. N.

[Č. 131. z 13. května.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo v pátek 18. května.)

[**Kdo je otcem?** Veselohra ve 2 jednáních dle Terence zpracoval Adolphi. Překlad od J. R. Poprvé. — K závěrku: **Komandant na útěku.** Veselohra ve 2 jedn. od Lecroy-a. Z francouzského přeložil dr. G.]

Z Terence i Plauta vážili již mnozí pozdější spisovatelé myšlénky k veselohrám, ač na př. Říman Terenc sám je původním leda co do krásného jazyka svého, přilehaje v ostatním rád k *novější* řecké dramaturgii, zvláště ale Menandrovi. U Francouzů hlavně, jak dosti známo, Molière, u Němců Einsiedel uváděli Terencovy hry na jeviště; jsouť tyto přese všechno příliš zastaraly, než aby jinak působiti mohly na *diváka* než v převleku *úplně* moderním, ve kterém zbývá pak již jen leda nádech z hry základní. Pokud se pamatujem, viděli jsme předevčírem poprvé na jevišti takové spracování „úplně vše převařivší" a původní myšlénku tak důkladně přetvořivši, že až netřeba udat pramene. Úplně moderní dvouaktová veselohra „Kdo je otcem", přeložená ze pseudonyma Adolphi-ho, řadí se ku hrám charakterním. Pikantní myšlénka základní hodila by se rovněž dobře k veselohře situační šíře ale pak než na dva akty rozvedené. Obsažené v Adolphi-ho kuse povahy nabyly v rámci dvou aktů dostatečnou příležitost k rozvinu, jsou vesměs ostře kresleny, „vděčně" pro herce upraveny. Hlavním šaržím žárlivé „Amalie" (pí. Pešková), pokoutního písaře „Sojky" (p. Kolár) a faktota jeho „Adama" (pan Mošna) dostalo se rozkošného provedení, které rovnalo se nejlepším vůbec šaržím jmenovaných herců. V ostatních úlohách byli především zaměstnáni pp. Frankovský, Chvalovský a Terš. Těmto třem dařilo se rovněž dobře a přáli bychom jim jen častější zaměstnání, aby vystoupivše z posledních zbytků vížící ostýchavosti docházeli vždy pak také dobrého úspěchu zevnějšího. Nebudem vyčítat ještě

ostatní v kuse tom zaměstnané síly; dostačiž svědectví, že veškerá hra byla pilna, příjemně zaokrouhlena, zkrátka že představení hry „Kdo je otcem“ můžem obecenstvu přímo odporučiti. — K závěrku opakována Lecroyova dvouaktová veselohra „Komandant na útěku“.

J. N.

[Č. 138. z 20. května.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo v sobotu 19. května.)

[**Hrabě Essex.** Truchlohra v 5 jedn. z F. Laube-ho, přeložil Fr. Vinkler. Pohostinská hra slečny Körschnerovy.]

Předevčírem provozován Laubův „Hrabě Essex“ za tou příčinou, aby se v něm pokusila co Alžběta slečna Körschnerova, jež prý náležeti má našemu divadlu co zástupkyně rolí *hrdinných*. Slečnu Körschnerovu známe ovšem již z dřívějších let. Tenkráte vystupovala co „tragická milovnice“. V celku chválen co do materielních pomůcek jejich zvučný organ, co do duševních dobré porozumění. Toto však se jevilo v snaze až přílišné, deklamace mladistvé začátečnice byla samými podrobnostmi někdy až aforisticky působícími rozervána; slečna měla také velkou sílu náruživosti, aniž by byla mohla narovnati zase vše onou protiváhou, jakou podává na jevišti nabytá klidnost a přehled jen praxí dostižitelný. Nyní, myslíme, že as po čtyrech letech, ve kterých měla mladá herečka dostatečnou příležitost zkusit se na jevištích rozmanitých i propracovat se celým repertoirem truchloherním, předstupuje před nás v oboru, jenž právě onu klidnost a přehled herecký žádá u míře velké. V tom ohledu patrno také, že slč. Körschnerova získala. Její hra je klidna i rozmyslna, její deklamace ubrousila mnohé přílišnosti dřívější, jest rozumna, místy až střízlivě rozumna, což však přičítáme přece jen zase ostýchavosti, jakáž opanovati musí herečku třeba již routinovanou, když vystupuje před obecenstvem, kterému osvědčiti má i chce *celé pokroky* své. Tu pak ovšem leckterá akce, jindy zcela okrouhlá, stává se ostýchavější, leckterá věta jindy třeba pružná, ztrácí přídech plné přírody a pravdy. V tom ohledu musíme vyčkat ještě jiné úlohy, abychom říci mohli, zda se slečna propracovala již k pravdě samé; doufáme to ve prospěch vlastní, jakož jsme pře-

svědčeni, že slečna ani nechce, abychom při ní brali měřítko prostřednosti a *pouhé* routiny. Její „Alžběta“ jevila všude, že je sobě slečna úkolu svého dobře *vědoma.* Základní ton „královny panující“ byl celkem důstojně odměřen, a náruživé výšlehy „královny milující“ byly tedy tím působivější, že ovládalo je uvědomění. Kdyby ostýchavost nebyla místy proud deklamace přechvacovala a tím poněkud posluchači kalila, byl by obraz přemahající se náruživosti „Alžbětiny“ býval dosti přesný. Pro momenty, v nichž náruživost přemoci více se nedá, má slečna sílu plnou; ty se jí dle našeho zdání vždy spíše dařiti budou než momenty, v nichž platí lehká hra myšlénková. Slečnin organ neztratil ani síly ani vzácného svého zvuku, ano stal se i zcela ohebným. V kostumním i jiném zevnějším vzhledu nabyla slečna pečlivosti a zkušenosti. Jen něčeho se bojíme, k čemu poukázati dlužno hned s počátku. Jest to úplně nečeská vokalisace slečnina, která ovšem českému obecenstvu dovede mnohý okamžik jinak šťastný učinit zcela nepůsobivým. — „Hrabě Essex“ je znám co jedna z nejlíp prováděných truchloher českého jeviště. Pan Šimanovský drží titulní úlohu v mocných obrysech, jeho „Essex“ je pln síly, slečna Malá má pro poetické osobnosti, jakou je „Rutlandova“, sympatickou prochvěnost, páně Kolárův „Jonathan“ je pravdivý, rozkošný. Dobrý je také p. Polák („Burleigh“) a p. Chramosta („Ralph“). Pan Seifert vypravuje svou povídku co „Raleigh“ rozumně a namáhá se, aby přemohl obtíže mládím mu kladené.

[Č. 139. z 22. května.
Rubr. Liter. a umění.
Anonymně.]

(Novoměstské divadlo v neděli 20. května večer.)

[Studující na vys. školách Pražských provozují dne 20. května 1866 ve prospěch akad. čten. spolku: **Soběslav, selský kníže.** Smutnohra v 5 jednáních od V. Klicpery. Slavnostní ouvertura a ostatní hudební část od pana Vogla, prof. na konservatoři.]

Hra ochotníků. Místo výročního koncertu, jakýž pořádává akademický čtenářský spolek pražský a s něhož pro letošek sešlo z příčin vůbec známých, uspořádal sobě týž spolek ochotnické představení divadelní; představení to, k němuž zvolen Klicperův živě psaný „Soběslav", odbýváno předevčírem o hod boží, k čemuž arci co v den noremní bylo třeba zvláštního teprv povolení. — Myšlénka, uspořádat v Praze hru ochotnickou, byla pro svou řídkost velmi šťastna, strávili jsme takto večer příjemný, milý. Ochotnické hry v Praze vyhledávají sobě vždy zátiší nějaké, nemohouce se ovšem v zápas pustit se systematickými hrami stálých divadel a přiznati se musíme, že české ochotnictví pražské zůstává daleko v činnosti své za zdejším německým. Věc je pochopitelna, mámeť krátkou teprv dobu divadlo své samostatné, které pohlcuje tedy vším právem veškerou pozornost obecenstva. Bývalo jinak. Snad že každému, kdož byl „Soběslavu" přítomen, tanula na mysli ona doba primitivního a předce tak půvabného i dojemného vlastenectví, ve které přední mužové našeho národa sami musili na jeviště, aby zárodky vzdělanosti kladli do hluchého ještě tehdy lidu našeho, ve které museli z napovědovy budky přejímat slova, která sami byli napsali, a vlastním poetickým vidinám dodávat zas sami dramatického oživení. Šlo to as, jak právě šlo, my té velké, obětivé práci více nerozumíme, my známe skoro všichni dobu té krásné rozechvěnosti jenom z povídání, kterému nasloucháme jako by nějaké báji. Klicpera, Tyl i jiní musili

nejen celou literaturu dramatickou napsat, Klicpera a Tyl musili ji také provozovati. Mladý život národní provinul se již dvěma generacemi, deklamuje-li nyní Klicperův syn nadšeně to, co otec byl nadšeně psal, vystupuje snaha před nás již co ostře ohraničená ochota k účeli dobročinnému, a těšíme se z ochoty té tím více, že máme příjemné vědomí, že umění domácí povzneslo se již *nad* ochotu a ustálený má svůj stan. A spolek náš akademický počínal sobě při „Soběslavu" skutkem *nadšeně!* Slušná pieta jevila se již ve velkých, pečlivých přípravách, jakých bylo také potřebí při vystoupení v obsáhlém divadle novoměstském a před obecenstvem již značně vybíravým. Pieta a dobrá vůle působí vždy dobře, obě ty pěkné vlastnosti, bez nichž *není* příjemného dojmu, ovládaly celé představení od počátku po konec a výsledek byl skvělý, — neříkáme, že *nad očekávání* skvělý, protože bychom již myšlénkou tou urazili intenci mladých a vzdělaných lidí. Zvláště to byly ensembly, které stály v pravdě na samé výši dramatické, které uchvátily nevídanou silou svou a obecenstvo unesly kypícím svým životem. Nad podobnými „sbory lidu" a „sbory vojínů" ovšem nevládne žádné divadlo, pověstné „Marengo" na théatre du Chatelet vládne sice ještě většími sbory co do počtu; zaplacenému statistovi můžeš ale narovnat nohy a upravit ruce, živost pohybu a oheň hlasu mu nedodáš. V „Soběslavu" byl „hřímající hlas rozjařeného lidu" skutečně „mladým" hromem. Sbory ty byly řízeny obezřetně hercem p. Kolárem, který s uznání hodnou ochotou uvázal se v režii ochotnické té hry vůbec. Avšak i úlohy jednotlivé došly provedení slušného. Nesmíme ovšem klást zde nejpřísnější měřítko kritické na výkony herců z ochoty, z nichž mnohý k vůli dobrému účeli poprvé a nejspíš již zároveň naposled na jevišti se okusil; vyznáváme jen všeobecně, že dobré porozumění svědčilo všem a deklamace že byla celkem přísna. Přesná, krásná mluva, jakou má Klicpera

právě v „Soběslavu", plynula rovněž přesně — vlastnost to, které při pravidelných hrách českých, z nichž jevívá se v ohledu tom až urážlivá nedbalost, bolně pohřešujem. Někteří zástupci hlavních úloh jevili již i jistou routinu a nenucenost, kterouž obecenstvo také častým povzbuzujícím potleskem odměnilo. Nechcem se spouštět ani ve jmenování *všech* šťastnějších jednotlivců, hlavně to byli pánové Benešovský (Soběslav), Šourek, Klicpera, Wendler, Severa, Říha a j. j. Ze stejných příčin dodáváme také jen krátce, že úlohy ženské byly v ochotných rukách dam našeho divadla; zvláště slečny Malá a Čermákova, pak paní Hynková spokojí se pro tentokráte pouhým připomenutím ochoty jejich. Hudební část byla p. profesorem Voglem zvláště ku příležitosti té komponována; list náš podá o skladbách těch ještě zvláštní pojednání. Obecenstva animovaného sešlo se hojně; přičítáme vzornou tu návštěvu spíše oblíbenosti akademického spolku samého než řídkému pro Prahu zjevu divadelnímu.

J. N.

[Č. 139. z 22. května.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo ve středu 23. května.)

[**Zapovězené cesty,** aneb První výlet do „krajů milostných". (Brisebarre.) — **Boucharon.** (Šamberk.) — První vystoupení solové tanečnice slečny Schönwaldovy od městského divadla v Kolíně nad Rýnem.]

Některých repris veseloherních užito ondy, aby v meziaktích pokusiti se mohla nová tanečnice naše sl. Schoenwaldova, přicházející nyní dle divadelní cedule z Kolína nad Rýnem, náleževši však dříve k pražskému divadlu německému. Také u tanečnice, není-li již na vrcholi svého umění platí všechny obtíže prvního vystoupení, slečně Schoenwaldově naskytla se ale ještě obtíž jiná, — velmi chybně spracovaná hudba. Že vzdor tomu slušně obstála, jeví ji co dobrou náhradu místo málo dostačující slečny Muellerovy. Jen něco zdá se dle našich zvyků pražských slečně nad jiné ještě vaditi, což však vyplývá z německé školy taneční, jest to příliš časté našlapování na chodidlo celé, které ubližuje dojmu lehkosti.

[Č. 143. z 26. května.
Rubr. Lit. a umění.
Anonymně.]

(Král. zemské divadlo v sobotu 26. května a Novoměstské divadlo v neděli 27. května odpoledne.)

[**Narcis.** (Brachvogel.) Pohostinská hra slečny Körschnerovy od zemského divadla v Štýrském Hradci.] — [**Doktora Fausta domácí čepička,** aneb Loupežnická krčma v lese. Fraška se zpěvy ve 4 jedn. od Hoppa, zčeštil Dubínský. Divadelní pokus slečny Fricovy.]

Letní naše saisona divadelní není tak chuda, jak jsme se toho obávali, naopak sluší přiznati, že repertoir náš sobě poměrně živě počíná. Uznáváme toho vzdor pravdě, že celkovitě arci jde podnes repertoir onou dráhou, která od nás i od jiných byla naznačena co nevyhovující. *Od léta* ostatně nečekáme obratu rozhodného, ač jisté známky dobré vůle, k obratu tomu směřující, dobře pozorujem. Doba věru není prospěšna návštěvě divadel a naše artistická správa přece sestavila na př. pro běžící dny repertoir lecčím novým prospěšně se označující. Vidíme tu nové hry *původní* i přeložené, uslyšíme novou původní operu, seznali jsme lecos z her pohostinských, viděli i větší hry dosti pečlivě provedené: můžem sobě i divadelní správě přáti, aby na dráze té setrvalo se a nehodláme zde ani disharmonickou položiti poznámku, že tatáž divadelní správa již vícekráte dobře se rozjížděti počala (vždy v dobách jistých), — brzy nás ale zase sklamala. Nuže na klesání hledíme právě tak opatrně a přísně, jakž ochotně uznáváme, kdykoli zjeví se pokrok, neb třeba jen jeviti se *zdá.* Z posledních dvou představení činoherních dlužno vybrati některé poznámky. V sobotu dáván „Narcis", ve kterém slečna Körschnerova vystoupila podruhé a sice tentokráte co „Pompadourová". Neradi činíme přiznání, že vystoupení druhé celkovitě dobrý dojem vystoupení prvního valně oslabilo. Pro slečnu to přede jen posud příliš velký skok, zasáhne-li až v obor charakterní. Zde se žádá

velká poslušnost všech hmotných prostředků, úplná podřízenost jejich myšlence, a nejmenší bezvýznamný pohyb i slůvko nápadněji prázdně neb snad docela nepravě pronešené zmaří scénu, ba celý akt. Zdá-li se hrdinný moment, jaký má na př. „Alžběta“ v sobě slečně Körschnerově ještě dosti přístupným, jest co do povahopisných facet svých pečlivě vybroušená „Pompadourová“ zajisté *zcela* mimo její obor. V ohledu tom nemohla by tedy slečna ani slečnu Libickou ani slečnu Lipšovu nahraditi; obecenstvo zachovalo se naproti hostu dle toho zcela chladně. „Narcis“ pana Šimanovského je, jak známo, pravá pochoutka pro kritika; může tu, zvláště co do citového, vyhledat sobě superlativy chvály, a přece ještě dosti učinit mentorské své zálibě a vyslovit přání, aby p. Šimanovskému podařilo se nalézt také ještě pravou ostrost pro některé ty chladnější myšlenky narcisovské. Souhra procházela, úprava divadelní byla ale bídná. V elegantní světnici „Quinaultově“ viděli jsme pohovku tak mizernou, že by se za ni i sama chudoba zastyděla. — V neděli odpůldne poznali jsme ve frašce „Doktora Fausta domácí čepička“ začátečnici slečnu *Fricovu*. Hra její, ač valně stísněna úplnou, jak se zdá, neznalostí divadla, přece jevila živost, tón byl ještě dosti přirozený. I se zpěvem slečniným byli bychom poměrně spokojeni, ač hluboký hlas mezzosopranový méně nynějšímu repertoiru lokálních zpěvaček odpovídá. Nemůžem se ale srovnat se spůsobem své režie, která pouhého začátečníka vyšle hned v úloze velké, ve které je pro něho vždy skoro jistá smrt. U síly talentované prospívá znenáhlé jen postupování, kteréž v přítomném pádu vřele odporučujem. Z ostatních ve frašce té spoluúčinkujících jmenujem jen p. Mošnu a pak pěkně se osvědčujícího pana Frankovského. Pana Mošnu upozorňujem jen na to, že jeho „předmluvy ke kupletům“ jsou trochu delší a zmotanější než právě třeba.

J. N.

[Č. 146. z 29. května. Liter. a umění.]

(Král. zemské divadlo v úterý 29. května.)

[**Venkovanka.** Veselohra v jednom jednání od J. S. Turgeněva, přeložil A. Strauch. Poprvé. Na to: Valčík z Gounodova „Fausta“ provedou slečny Hentzova, Schönwaldova, Müllerova a Hartvigova. K závěrku: **Pokuta ženy.**]

Poslední dny přinesly nám veseloherní novinku z dramatické literatury ruské, kteráž literatura je na originály pro nás Čechy zajímavé a snadno (co do porozumění) přístupné dosti bohata. Jakož ruský život novelisty líčený v obecenstvu našem nalezl již dávno harmonickou oblibu, nalezl by ji týž také v doličení dramatickém. Zajisté že by se to bylo již pravdou dokázalo, kdyby české divadlo těšilo se systematickému vedení s tendencí slovanskou, alias zase českou. Jediná myšlenka *budoucnosti* našeho divadla byla by již musila na tu cestu uvesti. Předvedená hra, „Venkovanka“ od Turgeněva, ovšem v ledačem připomíná ještě spíše duchaplného novelistu než svižného dramaturga; avšak i dramaturgů pravých mají Rusové dostatek. „Venkovanka“ je choť venkovského úřadníka, vychovaná vzorně v rodině hraběcí, na venkově ale následkem toho se nudící. Používá marnivosti obstarožného hraběte, aby do Prahy se dostala i s mužem svým. Přivede marnivce až v podezřelou tu situaci, že ho manžel najde klečícího u její nohou. Tím je hrabě zavázán, aby danému slovu také dostál. Z toho vidno již, že hlavní síla hry může spočívati ve vypracovaném dialogu, v němž také skutečně spočívá. V celku jest v kuse jen jediná situace s lehkými variacemi svými. Překlad (A. Štrauchův) jest plynný; lokalisování hry té nepochází od překladatele a jest také nešťastné. Lokalisator napsal „Praha“ a v myšlenkách nechal *Rus* v ostré barvitosti její. Slečna Malá obdržela titulní úlohu snad jen proto, že v kuse tom se také hraje na klavír a zpívá. Toť ovšem *tuze* vážná příčina, které

slečna vyhověla; v ostatním nebyla slečna ve svědčícím jí oboru. Pan Šamberk charakterisoval dobře, ač úlohu příliš protahoval. Pan Kolár i p. Seifert vyplňovali dramatičtější momenty mezi dialogem živě.

J. N.

[Č. 149. z 2. června.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo v sobotu 2. června.)

[**Inserat.** Veselohra ve 3 jednáních od Karla Sabiny. Poprvé.]

Včera provozovaná nová veselohra „Inserat“ od K. Sabiny pronikla zcela a rozhodně. Ponecháváme sobě ovšem obšírnější pojednání na číslo příští, tolik ale máme již dnes za nutné, abychom Sabinovu veselohru vítali co garancii čilejšího ruchu ve veselohře české vůbec. Zevnější výsledek byl pro spisovatele velmi pochlebný; byltě po každém aktu i mezi aktem bouřlivě vyvolán; obecenstvo bylo i hrou samou velmi animováno. Herci přičinili se vesměs k čestnému výsledku.

J. N.

[Č. 150. z 3. června.
Rubr. Lit. a umění.]

Sabina četl svou veselohru „Inserat“ v Umělecké besedě a již odtud rozšiřovala se o ní dobrá zpráva. Zpráva se stvrdila provedením veselohry té i výsledkem jejím. Byl-li výsledek nade všechnu pochybnost rozhodný, byl-li dojem na všechny diváky stejně působivý, jest příčina zajisté v tom, že je „Inserat“ *opravdovou veselohrou*, že každý atom jeho je veseloherní, živý, blysknavý, bavící. Tím bychom byli řekli vlastně již vše tomu, kdo ví, co veselohra je; byli bychom ale všeobecně naznačili již také, že nový plod je opravdu dramatický, že má tedy životní sílu do sebe a udrží se na repertoiru našem dlouho. Podobné práce mající zdravé jádro dramatické mohou vlastně zastárnout jen co do časové slupky, které se v dialogu, ba ani v počáteční myšlénce Sabina ovšem neubránil, ano k vůli vděčnosti všeho, co je časové, snad ani ubrániti

nechtěl. Sabinův „Inserat“ rovná se as nejlepším pracím Benedixovým, chcemli vůbec přiložit jakés značné měřítko porovnací; není ani přísně veselohrou charakterní ani situační, kloní se však přece spíše k druhu prvějšimu. Sabina kreslí v plném proudu humoru vždy dál a dál; třeba by situace někde se zdélila, třeba by povahopis někde nad prostřednost nevybočil, dovede Sabina předce ze situace a povahy té dohromady vykouzlit svižnou myšlénku, která v příjemné formě své nechává nás ostatního zapomínat. Veškeré uznané již přednosti dobrého spisovatele zrcadlí se zde v dialogu; dialog „Inseratu“ je plynný, bohatý na mnohý časový i všeobecný, někdy až epigramaticky ostrý nápad. Dialog je hlavní a velkou předností Sabinovou, která důkladně nechává zapomenout na podřízenější již vady. Ostatně jsou vady ty jen takovy, jako se často nahazují spisovateli, který nebyl posud žádný plod svůj čistě recitativní na jevišti viděl. V příštích pracích svých, jimž přejem řádné propilování architektonické, Sabina dovede zajisté stlačit děj na pravou a pak všestranně působivou míru dramatickou a episod užije jen v míře právě příslušné. „Inserat“ má v ohledu tom ještě některé délky a zbytečnosti, zvláště v druhém a třetím jednání, jež možno dobře v jednání jediné stáhnout; to však podotýkáme jen, abychom všestranně vyhověli povinnosti své; spisovatel sám, provedení jsa přítomen, viděl ty chybičky zajisté rovněž dobře. První akt je i v architektonickém ohledu bezvadný. Avšak vypovíme krátce děj „Inseratu“, z něhož každý již sám sezná, že volený předmět je čistě veseloherní, vděčný. V Praze bydlejí v jednom domě a témž patře tři přátelé. Vít je lékařem, „vědátorem“, všecek oddán medicině, v lásce úplně nezkušeným i nevěřícím; Jaroslav je kandidatem professury, zamilován s básnickou horoucností do Julie, dcery statkáře Vasila, který co „muž veskrz praktický“ zapověděl Julii všechen styk s Jaroslavem; Karel je obchodníkem, spekulativním

na všechny strany, prohnaným sterými milostnými pletkami a hodlajícím se nejinak než s bohatou nevěstou zasnoubiti. Aby toho dosáhl, sáhne k prostředku trochu již ovšem i na jevišti vyčerpanému, k inseratu. Sejde se mu mnoho — as padesát listů, mezi nimi také jeden od Vasila, jenž má Karla dle insertu za muže velmi praktického a jemu tedy Julii za choť nabízí. Ovdovělá, mladá posud paní Helena, tetka Juliina a také jedna z někdejších milenek Karlových dojde do bytu přátel těch, aby pohnula neznámého jí inserenta ku vzdání se nároků na Julii. Sejde se tu náhodou s Vítem, jehož s počátku za lehkomyslného inserenta považuje, později ale sobě oblíbí. Karel ustoupí k vůli Jaroslavovi, ano napomáhá ještě sám tomuto, aby co „ingenieur“ a „rationelní hospodář“ na Vasila „učinil patřičný dojem“. Vše se daří až po konec, kde Julie sama, majíc Jaroslava dle všeho tedy za onoho inserenta, jeho se odříká. Tetička vše spraví, Jaroslav sdělí se upřímně Vasilovi, jenž mu dobromyslně odpustí. Helena vezme si Jaroslava, Karel zůstane prozatím neženat, neboť ani komorná Helenina, s níž měl Karel dříve také známost povrchní, tak že ji více ani nepoznává, odříká se ho. Z vypravovaného je zřejmo, že děj připouští mnohé zajímavé zapletení, že by i na veselohru situační dobře vystačil. Sabina hleděl však spíše povahy pročerpat, kdekoliv ale šlo, zápas povah hlavně *zápasem myšlénkovým* vylíčit. Duchaplný dialog napíná stále; je údělem všech osob více jednajících; tím se pak stalo, že ač celá veselohra je pro jeviště vděčna, předce se v ní nenalezá pracně přibroušených divadelních efektů, aniž má „vděčných“ v herecky u nás běžném smyslu úloh. Provedení dle toho bylo, třeba bychom byli k vůli obsahu dialogu přáli místy ještě ostřejšího pointování, také hlavně v celistvosti zdařené a účinné, z čehož vybočil jen pan Šamberk samostatněji, nechávaje vzácnému humoru svému plnou volnost. Rozkošné některé jeho scény byly také hojně potleskem odměněny. Dámy

Pešková a Čermákova, pak pánové Šimanovský a Kolár dodali úlohám svým pravé platnosti. Slečna Bollardova a pan Seifert měli tentokráte jen úložky malé.

J. N.

[Č. 152. z 5. června.
Rubr. Lit. a umění.]

(Novoměstské divadlo ve středu 6. června.)

[**Sen noci svatojanské.** (Shakespeare.)]

V Shakespearově „Snu svatojanské noci", v úloze „Hermie" vystoupila předevčírem slečna Kubíčkova po druhé na českém jevišti. Před rokem náležela slečna k oblíbenějším členům našeho divadla a dosti jsme jejího odchodu do Plzně litovali, pro nějž nebylo ani jediného důvodu plynoucího z opravdového ohledu na zdar pražského našeho ústavu. V leckterých úlohách cítili jsme pak její nepřítomnost, neboť právě pro důležitější úlohy ženské nemáme sil na výběr a náhrada nám nebyla podána žádná. Slečna Kubíčkova má pro sebe pilnost, svědomitost i porozumění úloze, to jsou konečně vlastnosti vždy vítané, — bohužel, že i řídké. Doufáme, že má slečna Kubíčkova být pevněji získána divadlu našemu, že nemá být pouhou „výpomocí" pro dobu dovolené slečny Malé, jíž tato už nastoupla, aby jí v Brně a snad i ve Vídni ku pohostinským hrám užila. Úloha „Hermie" v Shakespearově „Snu" neposkytuje valně příležitosti k rozvinu samostatnějších vlastností, dojem byl ale nad to zcela slušný. Představení „Snu" drželo se celkovitě na stejné výši s představeními dřívějšími a nelze tedy nic nového pronest. V druhém a třetím jednání bylo pozadí jeviště otevřeno a obraz, jaký tmavomodrá večerní obloha i rozevírající ji blesky poskytovaly, byl věru čarokrásný. Scenerii prospělo, co návštěvě vadilo: nepohoda časová nechala místnosti divadelní takřka prázdny.

J. N.

[Č. 155. z 8. června.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo ve čtvrtek 7. června.)

[**Náš pan soused.** Žert v 1 jednání od E. Züngla. Ponejprv. — Před tím: **Bengalský tygr.** Veselohra v 1 jedn. od Brisebarra a Michela, přel. J. Řezníček. — Na to: **Píseň pana Fortunia.** Kom. operetka (Cremieux-Halévy-Offenbach).]

Časových kusů míhá se nyní po divadlech vídeňských, doba je jim přízniva; o všech jdou však zprávy, že aesthetická cena jejich není valna. U nás je p. Züngl první, který zasahuje do otázek časových; jeho nový plod, „Náš pan soused" nazvaný, není ale také příliš šťasten. Nemluvíme o stránce politické, kterou p. Züngl v kuse svém ovšem o ujmě vlastní provádí; co do aesthetického sáhl ale mnohem níž, než dovoleno i hrám pouze časovým. Neklade-li se při hrách podobných měřítko *přísné* na původně vynalezenou bájku, na zapletení, rozpletení i charakteristiku, nemůže se na kardinalní ty požadavky při „Našem panu sousedu" vůbec *žádné* měřítko klást, protože ze všeho toho jsou zde jen pouhé atomy. Paní Rakčínská, babička as sedmi vnuků (národností rakouských), má dům a zahradu; paní Preislerová je majetnice sousedního domu a sousední zahrady, a má pana Schönmarka za správce svého. Pan Schönmark krade ve vedlejši zahradě, vnuci ho zaženou a brání svou babičku „vůbec", čímž je již vše vyčerpáno a ukončeno. Taková alegorie je předc poněkud příliš lacina! Náhradou jsou tu jen některé dobré časové nápady, jichž se obecenstvo také vděčně, místy až nadšeně chápalo. Pan Šamberk působil výtečnou svou „tříštětinovou" maskou, slečna Čermákova (Čech Vašek) svou živou, svěží hrou. Před tím provozována jest Offenbachova operetka „Píseň pana Fortunia", v níž paní Šamberková poprvé úlohu písaře „Valenty" zpívala. Sama píseň Fortuniova povedla se jí velmi dobře, v ostatní hudební části byla značně nejista, snad že následkem nedostatečných

zkoušek. V proze i hře paní Šamberkové pohřešujem ale posud onu živost, která je pro divadlo, zvlášť ale pro lehkou operetu nevyhnutelna a kterou aby p. Š. velmi brzy nabyla, upřímně přejem. Slečna Ledererova hrála s tak milým rozmarem, že pochybujem o zprávě, která šířiti chce, že slečna ta je propuštěna od divadla. V tom by byl krok divný; již jednou se ukázalo, že není pro ten čas náhrady. Slečny Hegratova, Rennerova, Kolaříkova, Buřínská a Štolcova počínaly sobě co „písaři“ velmi slušně. — Návštěva byla dobra.

J. N.

[Č. 156. z 9. června.
Rubr. Lit. a umění.]

(Král. zemské divadlo v úterý 12. června.)

[Sirotek Lowoodský. Čin. ve 2 odd. a 4 jedn. (Curer Bellová.) Čtvrtá pohostinská hra sl. Kubíčkovy.]

Třetí vystoupení slečny Kubíčkovy opatřilo nám reprisu „Sirotka lowoodského“. V titulní úloze té osvědčila slečna opět dobré porozumění i přiměřenou celkem deklamaci; jen na velkost tónu, místy zde potřebnou, nemůže se ještě slečna zmoci. Ostatní úlohy jsou v obsazení svém známy, zvláště pan Šimanovský a slečna Lipšova jsou tu dávno již oblíbeny. Jen tím se učinila co do obsazení chyba, že se „Georgina“ slečně Slavinské dala; úloha ta je pro slečnu na všechen způsob příliš obtížna a ubliží jí tím, že nepřirozený spůsob mluvy její příliš nápadným se stává.

[Č. 162. z 15. června.
Rubr. Liter. a umění.
Anonymně.]

(Novoměstské divadlo v neděli 29. července.)

[**Bál se trichin. — Havlíčkovy boty. — Osudné dostaveníčko.** Veselohry od Antonie Melišové-Körschnerové. — Vše poprvé. Soukromé představení ve prospěch spisovatelky Melišové-Körschnerové.]

Hry paní Meliš-Körschnerové. V neděli uspořádáno v Novoměstském divadle představení zvláštního druhu. Ve prospěch spisovatelky paní Meliš-Körschnerové, známé co redaktorky a vydavatelky zašlé bohužel „Lady", provozovány jsou od některých členů českého divadla, k nimž se připojila též slečna Körschnerova, tři dramatické prvotiny. Naproti drobným hrám těm má kritický soud postavení ještě výminečnější, než do jakého přiváděn bývá vůbec prvotinami. Představení mimořádné a ve prospěch soukromý provedené má vzdor veřejnému přístupu vždy ještě mnoho soukromnosti v rázu svém; s druhé strany pak naznačila se pí spisovatelka, nečekajíc kritiky, již na oznamních cedulích sama co „spisovatelka dramatická". Při takovém fait accompli můžeme tedy až po tu dobu, ve které by se jednalo, zda kusy těmi repertoir opravdu podporován je, přenechat i mnohé podrobnější další autokritice spisovatelčině. A tu zajisté spozoruje spisovatelka hlavně následující. Při hrách, které těžiště své mají v jediné situaci, je především třeba, aby byla situace ne-li nova, ne-li alespoň novým duchem prováta, tedy alespoň neseslabena vedlejším kouskováním. Není-li situace taková sama v sobě dosti výdatna na kus jednoaktový, nepomůže se jí ani dialogovou mosaikou, v níž jeviti se může honba za nudnými zbytečnostmi, ani přibráním vedlejších charakterů, které se v rámci úzkém přec jen provesti nemohou. Jedině *novými* a hravými myšlénkami nasycený dialog, jedině *nový* spůsob v lehkém pointování vedlejších těch charakterů, což se arci již jen mistrům daří, pomáhá pak výsledku okamžitému, třeba by předce

neodstranil požadavek na stavbu v pravdě *dramatickou*. Zkrátka, paní spisovatelka zajisté sama poznala, že v době naší snadno je již dle tisíců starších veseloher sestavit *jinou*, že ale tato jiná není proto ještě novou. Paní spisovatelka dále poznala zajisté, že povrchní fráse o literatuře, umění, emancipaci atd. netvoří o sobě dialog, jakého nyní žádat plné právo máme, tím méně ale že tvoří dialog *dramatický*. Ano, jsou-li takové fráse jen co nejpovrchnější a v životě samém již přežilé, že mohou i literatuře škodit, nesvědčíce uvedeny okázale v novém plodu dramatickém alespoň o žádném pokroku. To vše třeba mnohému spisovateli poznati teprv s jeviště; zde teprv vidí, že kde sám masa a ducha nedodal, herec více nepomůže a plod že na spisovatele samého působí jen co harašící kostra drátky nuzně spojená. Chablona a humor vynucený působí předvedením vždy nejtrudněj na původce svého, jenž nemá výhody diváka, který každé slovo zde *poprvé* slyší. Paní spisovatelka dokázala alespoň v „Dostaveníčku" sloh dosti hladký a příjemný, tak že příště jen na ní záleží, aby se k zevnější formě připojila i vnitřní hloubka. Také básník musí včelou snášet a *pracovat*. „Bál se trichin" nedokazuje na př. pražádnou práci, ani co do básnické invence, ani co do vlastní úlohy spisovatelské. Že nechce dát bohatec dceru svou chudému básníkovi, je tuze staré; že bohatec týž bojí se smrti z trichin a v domyslu smrti ihned k sňatku svolí, je sice co do těch *trichin* nové, takto ale trochu příliš jednoduše odbyté. „Havlíčkovy boty" jsou dramatisováním anekdoty o botách Ondřeje Hofera, při němž se obecenstvo hlavně časovými extempory herců dosti bavilo. — Z herců našich zaměstnáni byli mimo slečny Čermákovou a Slavinskou pánové Chramosta, Kolár a Šamberk. Hra byla dobra, jen že místy klopýtal proud dialogu; nevíme, zda o paměť, zda snad o napovědu. Obecenstva animovaného bylo hojně.

[Č. 208. z 31. července. Lit. a umění. Anon.]

(Novoměstské divadlo v neděli 5. srpna.)

[**Žižkova smrt.** Historická tragedie v 6 dějstvích od J. J. Kolára. Hudba od F. Škroupa.]

Kolárovou „Žižkovou smrtí" zahájeno jest činoherní působení samostatných nyní členů našeho divadla. Je zajisté dobré, že volí výbor repertoir nyní určující některé hry, které by byly za jiných okolností nemohly se ani provozovat. Arci se mnohý zeptá, kdo viděl nyní „Žižkovu smrt" a kdo uvidí „Krále Rudolfa", pro jaké as přestrašné a nesnesitelné věci ty a podobné hry vlastenecké nesmějí se předvest klidnému, policií věru ažaž „zhejčkanému" občanu. Že se ale nesmějí předvádět, to a ještě i některé menší příčiny jiné vzbuzují věru v nás přání, aby prozatím, do zásvitu doby lepší, jež přece nemůže celý věk ještě nás pouhé naději zůstavit, básníci ani se netrmáceli s většími historickými předměty domácími. Trmácením to lze věru nazvati, namáhá-li se básník, aby takový mramorový balvan historický, jakých máme ještě v obrovských lomech svých dějin dost a dost pro mnohé šťastnější generace, přispůsobil všem těm požadavkům divadelním. Předmět ho vábí, rád by velkolepost jeho nechal působiti v mohútných obrysech, v jakých se duchu jeho zjevují; ale ten balvan je příliš velký pro to myšlénkové pídimužictvo našich strážců lidu. Zde se narazí na překážky socialní, onde na náboženské, tam zas na politické, z celého balvanu zbude leč kus vyšeptalé, rozežrané hmoty a místo pevné, nadšené myšlénky hlučí jen opatrná, nadmutá i hluchá fráse. Ovšem, lidi té frási porozumí, resonance je i při slabém dotknutí se mocna, plod vynucené spisovatelské opatrnosti působí alespoň okamžitě a s tím okamžitým výsledkem, více politickým než poetickým, musí se spisovatel obyčejně spokojit na místě nároků na cenu trvalou. Všeobecně zde řečené je řečeno in genere a bez

ohledu na ten či onen právě kus. Dovolili jsme sobě myšlénkovou tu exkursi za příležitosti „výminečné divadelní hry".

Co se týče Kolárovy „Žižkovy smrti", byla prý předevčírem provozována dle *cenzurované* knihy z roku 1849. Bylo by to charakteristické, že zákazu dávného a nyní arci nejspíše neplatného nevšimáno, že ale dána hned náplasť přidržením se výškrtů cenzurních! V ceně své dramatické nestojí Kolárova „Žižkova smrt" ovšem po boku téhož „Mageloně", má ale předce některý pěkný efekt a především výhodu krásného českého jazyka. Obecenstvo přehojně shromážděné s nadšením slouchalo slovům plynným, rozbouřilo se při každém časově závažném místě a volalo spisovatele opětně. Hra byla v celku ohniva, místy přibírala až ohně her genru „rytířského". Nejchvalnější stránkou celého představení byla ale precisní, vypracovaná souhra, úplné překonání značných obtíží komparsních, — pravý, dobrý kus regisseurské práce. Z jednotlivých spoluúčinkujících musíme opět slečnu Malou jmenovati na prvním místě (Cidlina). Jí po boku stál p. Šamberk, mající pro rozmanité prvky své úlohy (Jetřich) v tónu i hře spojení vždy uhlazené. Dále uvádíme p. Šimanovského (Žižku), p. Poláka (Zikmund), p. Kyselu (kardinál). Také p. Chramosta pilně přihlídl k úloze své (mincmistr), jemu ostatně nenáležející a také málo jen svědčící. Pan Chramosta ovšem nemůže za to, že obor hrdinných otců celý se mu také přiděluje. Pan Lapil (Plumlovský) vypomáhal ochotně co host. — Zpěvné sbory byly slaby a kazily mnoho.

J. N.

[Č. 215. ze 7. srpna.
Rubr. Lit. a umění.]

(Novoměstské divadlo v pondělí 6. srpna.)

[**Krásné Gruzinky.** Komická opera ve 3 dějstvích. Přel. B. Peška. Hudba od J. Offenbacha. — **Milenky na střeše.** (Nessl-Conradin.)]

„Krásné Gruzinky“ — „Milenky na střeše“, obé nebylo na repertoiru samostatných her původně zaznamenáno a dostalo se tam dle doslechu jen náhodou. Konečně bylo by obecenstvo zajisté spokojeno, kdyby jeden kus ze dvanácti slíbených na př. byl jiný. Jsou právě nehody při divadle, jimž nelze se ubrániti. Výbor hry řídící nechtěl připustit větší operu na jeviště, která by nebyla veskrz *dobře* připravena, substituoval tedy zábavné dvě operety místo ní. Škoda, že substituce ta byla předc trochu citelná. Orkestr, sbory dávaly leckterou, třeba by přílišně právě nerušící známku své nepřipravenosti na jevo a toho věru při tak lehkých pracičkách a při samostatném vedení není potřebí. Živá chuť a dobrý rozmar, jaký jevili za to zástupci úloh jednotlivých, byl více než náhradou a přední při podobných divadelních večerech účel, dobrá zábava totiž, byl úplně dosažen. Obsazení obou her je příliš známo, než abychom zde šíře se o něm zmiňovati museli; dostačiť sumární uznání všech většími úlohami obmyšlených. Jen to podotýkáme, že slečna Ledererova převzala opět v „Gruzinkách“ úlohu svou dávnou. Byli bychom slečnu Ledererovu nerádi z divadla svého ztratili.

J. N.

[Č. 216. z 8. srpna.
Rubr. Lit. a umění.]

*** **Švanda v českém divadle.** Není předmětem této zprávy ani veselá ani zábavná nýbrž věru již až k omrzení truchlivá švanda. Mluvíme zde o živoucím panu *Švandovi*, toho času při českém divadle regisseuru, kassírovi, dramaturgovi, artistickém řediteli, liferantu obnošené garderoby a bůh sám ví čím jest tento pán ještě více. — Že se nehrubě daří českému našemu divadlu, vyjma pouze nynější kratičké mezivládí — že jediný tento a nejdrahocenější náš ústav umělecký nezkvétá valně, nýbrž spíše vzdor mnohému úsilí, rozmanitým změnám a proměnám pořád ještě nemůžeme zabočiti do pravých žádoucích kolejí, jest všem vlastencům dostatečně známo. V čem sluší hledati pramen stálého tohoto nezdaru, kde leží příčina, že tolikerá pilná a horlivá snaha věnovaná tomuto ústavu protéká bez prospěchu jakoby bezedným sudem kletbou stížených Danaidek? Možná, že jest toho více příčin; nechceme však všech podrobně rozebírati. Budeme zde registrovati pouze jednu, která stále opakována a z bezpočetných stran denně vyslovena vymahá pro sebe práva, aby co hlas *veřejného mínění* našla aspoň v organech veřejných slušného povšimnutí a uvážení. Ptáme-li se, proč nedaří se našemu divadlu? odpoví se z četných úst jednomyslná: proto že jest regisseurem p. *Švanda*. Proč nechodí značná část vzdělanějšího obecenstva do divadla? Proto že mnozí zřekli se návštěvy na tak dlouho, dokud tam vládnouti bude p. Švanda. Proč neovládá herce české ona jednomyslná horlivost a nadšená láska k ústavu našemu, jakáž by při výtečné vlastenecké mysli většiny z nich očekávati se měla? odpoví se, že jest tomu závadou p. Švanda. Proč odchází nejedna výborná síla divadelní, jiná pak meškaj[íc] v cizině raději podruží ústavům německým? Opět příčinou toho prý p. Švanda. Proč nejzasloužilejší náš herec a zároveň duchaplný dramatický básník p. Kolár starši odcizen jest divadlu našemu zároveň se svou chotí, jindy tak oblíbenou herečkou paní Kolá-

rovou? Příčinou toho — p. Švanda. Proč mnozí horlivější vlastenci, dříve tak obětivě se ujímajíce dramatických her a agitujíce neúnavně v jich prospěch náhle chladně od nich se odvracují? Proto že s nelibostí a nedůvěrou naplňuje je činnost p. Švandy. Nechceme zde přivesti ještě ostatních četných momentův působících k nezdaru našeho divadla, v nichž však vesměs nezbytný p. regisseur Švanda jako pověstná hlava Medusy dle obecného mínění přivádí veškeru zdárnou činnost k dokonalému ustrnutí. Ptáme se zde jen těch, jichž rukoum svěřen jest drahý národní ústav vzdělávací, zdaž jim tento platí méně než jednotlivý, o umění naše dramatické ne právě skvělými zásluhami se honosící jednotlivec? A ptáme se, zdaž muž ten, jenž v mínění veřejném tak herostratické pověsti vzhledem k našemu divadlu požívá, nemá tolik vlastenectví, tolik šetrnosti k národnímu ústavu, tolik osobní hrdosti a konečně tolik dbalosti o mužnou svou čest, aby ustoupil s místa, na němž tak četné hlasy znamenají činnost jeho s nedůvěrou a s indignací? —

[C. 220. z 12. srpna.
Rubr. Lit. a umění.
Anonymně.]

(Novoměstské divadlo v neděli 12. srpna.)

[**Jan Hus.** Obraz z vlasteneckých dějů v 5 odděleních, původně sestavený od Jos. Kaj. Tyla.]

Tylův „Jan Hus" bylo druhé hromové číslo „okupačního" našeho repertoiru. Jako celá doba nynější má duševnost svou v politice, takž také ty a podobné hry nesmějí hledat váhu svou ve významu svém aesthetickém, nýbrž opět jen v politice té. Doba tak ostře určeného rázu, tak skrz naskrz jedinou barvou prosáklá, je nejen odůvodněním repertoiru především politickým tendencím hovícím, nýbrž přímo takřka repertoir takový vyžaduje. „Žižkova smrt" staví ještě moment ten časový nanejvýš co souběžný vedlé stránky dramatické. „Jan Hus" podává se mu již zcela, přeje mu rozhodný vrch. Je ovšem leckterá čistě divadelní stránka v kuse tom, avšak obecenstvo je jaksi nejčinnější osobou v něm, myšlénková raketa na jevišti se zalesknuvší je vypočtena na součinnost obecenstva, kteréž svým hlasně projeveným citem, svou v pravý okamžik rozbouřenou náruživostí dodává kusu teprv dramatičnosti nejvyšší. A obecenstvo naše vykonává živou úlohu svou s nadšením! Jakoby vymaněno z dlouholetých pout, jakoby sprostěno kletby dlouhého mlčení, takž počíná sobě radostně, bouř potlesku je tu pravou *bouří!* Kdyby v době pravidelné nebylo příliš ouzkostlivého střežení a kusům jako „Jan Hus" nekladla cenzura zbytečných překážek, ztratily by jistou část té působilosti. Zůstaly by sice vždy účinny, neníť jinak možno ani u nás ani jinde, avšak občasným provedením nabyly by v repertoiru místo své přirozené, byly by vázány i na jistou dobu, kritika by měla přístup také k jejich stránce nepolitické. Co se této týče, lze sice říci, že má Tylův „Jan Hus" scény opravdové síly, že jsou ale poněkud seslabeny rozvedeností svou. Provedení nedělnímu podařilo se jen místy

zakrýti vadu tu. Souhra byla opět dosti dobra, pečlivě řízena, čehož se jednotlivcům nedostávalo u vypracovanosti, nahražovala většina jich ohněm a inspirací okamžitou. Konečný výsledek byl předc jen slušný a uspokojil obecenstvo. Jmen jednotlivých neuvedem a poznámek sobě ušetříme, výminečnost doby a kusu musí také nás v tom ohledu určovati a úlohy ty jednou již tak či onak podané sotva budou mít příležitost, aby se duševně „uležely“ až na samu zralost. Obecenstvo bylo, jak již podotknuto, zcela uspokojeno a může se dle přeplněnosti *všech* místností divadelních tedy říci, že po skončení hry odcházeli tisícové spokojených. Přáli bychom vždy plnost, radíme ale, aby se zvláště na galeriích vystřihovali ředitelové her nynějších vší přeplněnosti. Myslíme, že jsou předpisy v tom ohledu určité.

J. N.

[Č. 222. z 14. srpna.
Rubr. Lit. a umění.]

⁂ **V předvečer narozenin J. Vel. krále našeho Františka Josefa I.** uspořádáno bylo včera v Novoměstském divadle slavnostní představení. Ve skvěle osvětlených místnostech nashromáždilo se hojné svátečně oblečené obecenstvo, které slavnostní ouverturu živým potleskem provázelo. Po ouvertuře vyhrnula se opona. Jeviště obrazilo bohatou zahradu, do níž vstoupil genius české vlasti, jehož sl. Malá v bílém rouše oděná představovala. Známo, jak krásně umělkyně ta český verš deklamuje, její deklamace nabývala ale tentokráte vždy většího a mocnějšího významu, že vřelá Karlem Sabinou básněná slova připomínala truchlé události novější doby, smutné dny nynější, z nichž šťastni vyváznouti můžem, rozpoutá-li se volně ve prospěch celé říše veškerá síla naší vlasti. Při nadšeně pronešených slovech těch proměnilo se náhle jeviště. V pozadí, z jehož temné půdy mocné paprsky světlé jakoby zásvit světlé budoucnosti vyšlehovaly, skvěla se bílá, růžemi a vavřínem ověnčená poprsí J. J. V., vysoko povznešená nad ležícím českým lvem, obrovské velikosti, střeženým čtyrmi statnými Sokoly. Geniové drželi po stranách kvítí a znaky českých zemí, husté křoviny znenáhla rozšiřovaly prostoru, v níž po pravé straně stáli členové divadelní v národních krojích českých, po levé v oblecích salonních. Když genius domluvil a ustoupil, začal orchestr národní hymnu, jižto členové opery a činohry na to sborem zpívali. Po skončené písni, když opona byla sklesla, musila za všeobecného „slávy“ provolávání a potlesku opět do výše a zpěváci musili poslední sloku svou opakovati. Opětné provolávání a potlesk sprovázel konec písně. — Po proslovu provozována jest Shakespearova u nás dobré pověsti se těšící veselohra „Zkrocení zlé ženy“, v níž jak známo paní Pešková a pan Šimanovský velmi pěkné úkoly podávají. — Mezi obecenstvem v ložích byl také měšťanosta náš p. dr. Bělský.

[Č. 226. z 18. srpna. Lit. a umění. Anon.]

*** **Divadelní hry z husitských dob.** Pana Šimanovského došel dopis od J. Em. p. kardinála arcibiskupa pražského, v němž žádáno, aby se tendenční kusy jako „Žižkova smrt“, „Jan Hus“ atp. více nedávaly. Na to vybrala se včera odpůldne k J. Em. deputace sestávající z pánů Kolára, Chramosty, aby promluvila tam o nezávadnosti her jmenovaných. Pan kardinál však vyjádřil se opětně proti hrám těm. Herci naši chtěli „Jana Husa“ ještě jednou v neděli opakovat a praví se, že ve valné hromadě se usnesou, učiní-li tak.

[Č. 226. z 18. srpna.
Rubr. Lit. a umění.
Anonymně.]

(Novoměstské divadlo v patek 24. srpna.)

[**Tajné plány.** Veselohra ve 2 jednáních od Karla Sabiny. Poprvé. — Před tím: **Rozpustilí kluci ve škole.** (Nestroy.)]

Ohlášení nové veselohry od Sabiny, nazvané „Tajný plán" a rozměřené na dva akty, přilákalo předevčírem hojné obecenstvo do Novoměstského divadla. Dřívější veselohra S. „Inserat" opravňovala k nadějím a opravňuje i nyní dál, když „Tajný plán", přímo řečeno, propadl. „Tajný plán" vybízející pro nezdařenost svou titulem k lacinému vtipkování je spisovatelský „omyl", jakýž vždy neradi odpouštíme. Sabina má zajisté dost osvědčené fantazie, aby dovedl uspořádat zapletení jímavé, má dost spisovatelské obratnosti i vtip a nápad původní, že úpadek té hry může nahradit dobrou hrou jinou, ale — pilovanou a pečlivě pracovanou. Proto také musíme ustat již na pouhém registrování úpadku „Tajného plánu" a nemůžem v ráně té, která se zajisté brzy zacelí, obracet teprv nožík svůj. Byli bychom také při podobném konání poněkud v rozpacích, neboť hlavní chyby jsou: nedostatek děje, dle toho rozvlékání dialogu, nedramatičnost situac a povrchní charakteristika. Také nedostatek vtipu jindy u Sabiny velmi živého, nadsvědčoval, že tentokráte zadřimnul si bonus Homerus. Co se vtroušených některých nápadů dotýče, byly to vesměs jen ony lehké a nedrahé narážky časové, jež se ovšem obecenstvu také líbí, k nimž ale duchaplný spisovatel sáhne leda v největším spěchu. Tedy — ne sice přenáhleně brzy, když ale, tedy něco promyšlenějšího, aby dokončení starého „Le roi est mort" mělo dobré místo své! — Hra byla v jednotlivostech dobra. Jen to, že tu předveden také začátečník v počátcích svého umění ještě příliš slabý, je přímo neomluvitelné. S podobnou nesoustavnou samovolností v obsazení úloh nedojde se nikam. Po „Tajném plánu" měl být provozován „Valdštýnův tábor" a

byli místo něho co surogat provozováni „Rozpustilí kluci“! Tuze příjemné a důstojné překvapení, o němž ale nechcem šířit slov, jakož jsme se raděj také ani nezmínili o provedení „Povídek královny navarské“ i jiných ještě her ze šetrnosti arci neodůvodněné. Samosprávní herci mohli se vyznamenat, pravíme, že mohli.

J. N.

[Č. 234. z 26. srpna.
Rubr. Lit. a umění.]

*** **Z českého divadla.** Pan intendant český vyzval ředitele Thoméa, aby se tento vyslovil, zdaž chce divadlo naše dále vést. P. Thomé žádá prý, aby mu herci vrátili písemné jeho vyjádření, že jim ani z abonnement ani ze subvence část na měsíc srpen vypadající dáti nemůže, jakož prý nyní i žádá, aby mu dali značný přebytek příjmů v srpnu docílený. Pan Thomé byl slíbil, že ono abonnement i subvenci členům divadelním vyplatí; jakož i že jim k další hře půjčí garderobu a vše jiné zdarma; nemůžem tedy nové té pověsti uvěřit.

[Č. 234. z 26. srpna.
Rubr. Lit. a umění.
Anonymně.]

(Novoměstské divadlo v pondělí 27. srpna.)

[**Večer tříkrálový**, aneb Cokoli chcete. Veselohra v 5 jedn. od Shakespeara. Překlad od Fr. Douchy.]

„*Večer svatotříkrálový*“, od Shakespeara, hra to na našem divadle za Thoméa oblíbená, dáván předevčírem. Kdyby nebylo některých známek zkoušky jen povrchní, byli bychom s večerem tím v celku velmi spokojeni. Zvláště dovede sl. Malá obecenstvo upoutati dvoudílnou úlohou svou co Sebastian a Viola. Patrno, že úkol ten ovládá s jistotou vždy rostoucí, deklamace její dosahuje tu leckdy samu výš umění, hra je v elegantnosti a okrouhlenosti své řídkým pro nás zjevem. Také ostatní spoluúčinkující jsou zde s plným právem na místech svých. Paní Pešková i slečna Čermákova, pp. Šimanovský, Kolar, Šamberk. Chramosta a Polák vesměs došli odměňujícího potlesku Obecenstva sešlo se hojně.

[C. 237. z 29. srpna.
Rubr. Lit. a umění.
Anonymně.]

*** **České divadlo je již zase zastaveno.** Tak alespoň soudíme dle toho, že členové divadla ve včerejším veřlej ném děkování svém nezmínili se o další samostatnosti her svých, že včera v den nedělní ani se nehrálo a že reditee vůbec není. Ta věc začíná se již vůbec hnusit, myslíme že za dva měsíce bylo dosti času upraviti vše. V zemském divadle českém *musí* se hrát, proto je divadlem zemským a kontrakty ředitelův víceleté. Samostatné hry členů divadelních nepokračují k vůli jákýms rozmíškám s p. Thomém, který mimo to, že z obdržené subvence a předplacení jim ničeho nedal a za to, že je počátkem července tak starostlivě opustil, také ještě nároky činí na přebytek v srpnu docílený i na ten, který by se snad v září docílil. Měli by se měšťané pražští otázky divadelní vůbec ujmout.

*** **Pan Švanda ze Semčic** zřídil sobě velkou společnost hereckou i operetní, s níž zamýšlí do větších měst českých, moravských ano i do Vídně. Pan Švanda řídil vloni ač na újmu divadla pražského výborně divadlo plzeňské, jsme přesvědčeni, že také každé jiné *menší* divadlo *vlastni* dobře říditi bude. Podobného podniku většího pro města venkovská dávno jsme již čekali. Z něho mohou síly nové přicházet na stálé divadlo pražské.

[C. 242. z 3. září.
Rubr. Lit. a umění.
Anonymně.]

*** **Nová česká divadelní společnost.** Pan Pavel Švanda, bývalý vrchní regisseur českého divadla v Praze, sestavil již velkou společnost divadelní, s kterouž o sv. Václavě v Písku hráti počne. Pokud víme, jsou engažováni pp. Frankovský a Knobloch od pražského divadla, slečny Kubíčková, Kaminská a Dvorská od divadla plzeňského, slč. Veselá od spolku ochotnického v Karlíně, pak z ostatních společností českých paní Ryšavá, paní Vicenová, pp. Vilhelm, Siřínek, Langer, Ryšavý, Vicena, Svoboda atd. Z Písku hodlá p. Švanda navštíviti Strakonice, Klatovy, Budějovice atd. Jak z uvedeného seznamu lze viděti, jsou pro tuto společnost nejlepší síly získány.

[Č. 258. z 20. září.
Rubr. Lit. a umění.
Anonymně.]

(Novoměstské divadlo v neděli 23. září.)

[**Jen žádný sněm.** Veselohra ve 3 jednáních od Ferd. Samberka. Poprvé. Ve prospěch p. Ferd. Šamberka.]

Mezery ve hrách divadelních, jaké se letos tak neočekávaně a zbytečně rozevřely, opatřily nám zcela nový druh českých divadelních představení: jednotliví spisovatelé předvádějí pomocí hereckého sboru nové hry své, stávajíce se takto pro jeden den samostatnými podnikateli. Dříve to učinila paní Koerschnerová, nyní p. Šamberk; finanční výsledek dosvědčil u obou, že nový způsob láká. Lákal by zajisté i nadál, kdyby pomocí autokritiky dovedl každý spisovatel obmeziti se jen na to, co je skutečně dobré; neboť je spisovatel co samostatný divadelní podnikatel zároveň jedinou osobností, jíž přísluší kritika praeventivní: jedno a druhé jen sklamání v ohledu tom a obecenstvo by ztratilo důvěru, činilo by přísnou bilanci mezi svými požadavky uměleckými a kasovními požadavky podnikatelův a v nejlepším případu přiřklo by monopoly jen jednotlivým některým firmám. Tolik jen chtěli jsme podotknout všeobecně, abychom novému pro nás úkazu vykázali hned slušnou jeho hranici. Co se týče podnětu k poznámce této, totiž Šamberkovy předvedené tříaktové veselohry *„Jen žádný sněm“*, přiznáváme milerádi, že oprávnění její je větší, než bylo her paní Koerschnerové. Mezi původními hrami českými zaujímá Šamberkův kus as totéž místo, jaké jsme svého času vykázali veselohře „Jen žádnou od divadla“. Pozorujem-li „Boucharóna“ a „Jen žádný sněm“, vysvítá co hlavní tendence Šamberkova, že píše, aby bavil a zase bavil. Nepopíráme, že se mu to podaří v pozdějších plodech nepoměrně líp, než se sdařilo ještě nyní, a myslíme, že *situační fraška* bude as tím oborem, ve kterém se spisovatel nejlíp pohybovati dovede. Také „veselohra“ jeho nynější je pouze fraškou, nehonící se za žádnou tendencí ani

vyšší ani nižší, nenamáhající se charakteristikou osob, výpočtem dramatického postupu neb čímkoli podobným, nýbrž chtící jen bavit, což se jí místy také zcela dobře daří. V tendenci té přiléhá ale celý kus příliš k novější škole vídeňské, což bychom právě tak neradi viděli se šířiti jako třeba jiný proud, řídící se pouze dle vzorů francouzských. Vídeňská fraška spočívá hlavně na dvou momentech, za prvé na herci, na kterého se spisovatel zcela spoléhá, že darem svým komickým také šablonu vytrhne na něco individuelního, a za druhé na jistém druhu létacího „vtipu“, který bez ohledu na vystupující povahu vkládá své nejvíce *časové* nápady sem a tam, jen aby se obecenstvo v jakéms proudu udrželo. Známi jsou ti „vzdělaní podomci“, „politisující ševci“ atd. vídeňských frašek, s nimiž se také ve frašce Šamberkově setkáváme. Jen že ovšem zde jsou ty časové narážky zase časově českými; vyhynou ale s dobou. Tyl také vypůjčoval se odjinud, vypůjčoval se dosti mnoho, někdy celou kostru kusu, někdy základní myšlenku, ale jinak: vedle českého nápadu substituoval figurám cizím charaktery národní, české, jichž mluva již měla do sebe cosi původního, našeho. Abychom děj Šamberkovy frašky krátce načrtli, podotýkáme, že titul „Jen žádný sněm“ béře oprávněnost svou jen z povrchního spojení se sněmem a sněmováním, zakládaje se takto na životě rodinném. Mladé paní Fialové, choti zemského poslance, namluví matka její nedůvěru v manželovo počínání sobě v Praze. Odjedou za ním. Fiala poslanec bydlí v témž domě s jiným Fialou poslancem, taktéž ženatým, sdržujícím se ale s chotí i dítkami v Praze. Nedorozumění z toho snadno povstalé lehce se zaplítá i rovněž lehce rozplítá. Celý ten děj stačil by as na jediný akt, spisovatel musil při aktech třech sáhnout tedy k rozpletení dialogovanému, k vyčerpání osob vedlejších, jež se tím stávají osobami vlastně předními. V tom ohledu přičinili pánové Kolár a Mošna, taktéž paní Hynková s hereckého svého stano-

viska mnoho, aby délky byly méně patrny. Kde ale vlastní děj vystoupiti může, podařila se p. Šamberkovi situace dosti živá. Zvláště konec aktu druhého obírá se k efektu zcela působivému. Jedno i druhé pomohlo spisovateli k slušnému zevnějšímu výsledku. — Návštěva byla hojna.

J. N.

[Č. 263. z 25. září.
Rubr. Lit. a umění.]

DOPLNĚK

K REFERÁTŮM Z ČASU

V ROCE 1861

(Novoměstské divadlo ve čtvrtek 16. května odpoledne.)

[**Panna Orleanská.** (Schiller.) Druhá pohostinská hra slečny Albiny Heintzové od divadla v Štýrském Hradci.]

Mimovolně přivedeni jsme k tomu, abychom s počátku svého referatu jakési srovnání hned učinili mezi tím, jak „Pannu Orleanskou“ p. *Koutská* a jak ji sl. *Heintzova* pojala, jestiť několik teprv neděl tomu, co jsme se o prvější vyslovili. Pojala-li p. Koutská „Johannu“ co dívku sensitivní, blouznivou, kteráž teprvé v okamžicích činu sebeře všechnu sílu svou, blouznivostí takřka zvýšenou, spatřujeme u sl. Heintzovy hned s počátku osobnost hrdinnou. Již první monolog, v němž se s domácími svými luhy loučí, nemá do sebe nic sensitivního; bolest z loučení jest skorem zcela nepatrna, bojovná dívka tak jest nadchnuta povoláním svým, že odchází hrdě a takměř chladně. Poslání své nepovažuje za pouhý sen, jest jí přesvědčením, nikoliv pouze vírou, a tato neustupná přesvědčenost jest pak červenou nití pro celý další rozvin. Proto také mlčí, jsouc obžalována, a nic jí nepřiměje k omluvě neb k odpovědi. Spatřili-li jsme v tomto okamžiku p. Koutskou co ženu na okamžik zdrcenou, v níž ženskost a všechna práva i slabosti její se náhle, ač připravovány událostmi předcházejícími, vzbudily, viděli jsme u sl. Heintzovy zase hrdinu prvotní, tutéž hrdinu, kteráž i lásku potlačuje, ani lásce barvitějšího výrazu nedá, a se všemi slabostmi zápasí, chráněna jsouc přesvědčením svým a plynoucím z něho, smímeli se tak vyjádřit, vzdorem. Vynikající dle toho byla sl. Heintzova ve sceně před králem, za božího soudu a v celém jednání posledním; poněkud méně a pouhou routinou svou líbila se nám ve výjevu s Lionelem a podobných, ač i tenkráte vynikala nad běžnou obyčejnost, jakož i, což se samo sebou rozumí, nad nejisté po-

čátečnictví. Přáli bychom sobě, kdybychom mohli jednou slečnu spatřiti v některé úloze antikysující; i její pohyby, i hlas i pojmutí zajisté by zaopatřily pochoutku neobyčejnou. Ledovitost slečnina hodila se ovšem k „Johanně“ z cela dobře, nechceme však ještě rozhodovati, zdaž ledovitost ta je přirozena a nebudeli někde vadit, kdebychom sobě přáli vřelost a náruživost. Pouhá routina nepomáhá přese všechna úskalí. Tím ovšem není praničeho řečeno na újmu slečny co zástupitelky vysoko tragického oboru. Nechceme, a s námi zajisté nikdo, vyměniti ji snad za herečku jinou, kteráž by pro obor sentimentalní či naivní měla vlastnosti dostatečné, žádných však pro obor tragický. Naše pochybnosti mohou vyvráceny býti úlohami nejblíže příštími, na př. hned „Parthenii“ slečninou, kterouž dle repertoiru pozejtří již spatříme. Velice jsme toho pro tentokráte litovali, že slečna trpěla patrnou chorobou; hlas její nebyl ještě z cela jasný a postrádal mnoho původní své zvučnosti a líbeznosti. — O zástupitelích ostatních úloh promluviti, máme pro dnešek za zbytečno, vyřkliť jsme svoje mínění teprvé před nedávnem. Souhra byla o něco horší než onehdy. — Nemilý dojem činilo denní světlo. Ovětšelé ty coulissy a kroje dívaly se přesmutně na nás, — budoucně však již, pravil kdosi, má světlo večerní nám ty přístrachy odstraniti. — Návštěva byla z cela nesvatojansky slaba, jen galerie více zalidněny.

J. N.

[Č. 119. z 18. května.
Feuilleton.
Rubr. České divadlo.]

EDIČNÍ POZNÁMKA

Když Liegert odstoupil a když nebyl přijat návrh dra Fr. Lad. Riegra, aby byl nástupcem Liegertovým jmenován František Thomé, jenž už jednou spravoval Prozatímní divadlo (v letech 1862—1864), uvázal se Zemský výbor sám ve správu českého divadla. Toto „mezivládí" netrvalo však dlouho. Konkurs byl ihned vypsán a od 1. září 1865 bylo již divadlo řádně zadáno Františku Thoméovi. Thomé však v Prozatímním divadle nesetrval do velikonoc r. 1870, jak bylo stanoveno v konkursních podmínkách. Přišla válka, s ní pruská okupace a Thomé přestává hráti 1. července 1866 a rozpouští personál. Zemský výbor, jenž již uprchl před Prušáky do Plzně, poskytl pak divadelnímu personálu podporu ve výši 2000 zl., což by bylo ovšem nijak nestačilo. Herci čeští žádali Wirsinga, ředitele německého pražského divadla, aby se jich ujal, a když Wirsing odepřel — zemský výbor stanovil, že obě divadla nesmějí býti v rukou jediného ředitele — odhodlali se, že budou hráti na vlastní odpovědnost. 22. července se sešli členové českého divadla, žurnalisté a přátelé českého umění na staroměstské radnici a dohodli se o celé akci. Inventář a Novoměstské divadlo poskytl ředitel Thomé, zemský výbor subvenci a z předplatného vybraného Thoméem, co připadá na srpen. V čele hereckého výboru stáli J. Chramosta, J. Lev a K. J. Polák. Za české divadlo pruským okupačním úřadům odpovídal Josef Barák, censor velmi mírný: za něho se hrály i dva kusy, jimž nechtěla rakouská censura dovoliti na scénu, Tylův *Jan Hus* a Kolárova *Žižkova smrt*. Uprostřed všeobecného divadelního nadšení nalezly se však hlasy, jimž nebylo po chuti svobodomyslné vedení českého divadla. Arcibiskup kníže Schwarzenberk žádal písemně Šimanovského, aby nebyly provozovány tendenční hry z husitských dob. Herci však jeho žádosti nevyhověli: hráli pak *Jana Husa* ještě 19. srpna a *Žižkovu smrt* 21. a 26. srpna. V září se již zase česky nehrálo, asi pro stálé neshody herců s ředitelem Thoméem, jak nám dosvědčují hojné

noticky Národních listů. Poslední české představení za tohoto režimu bylo 23. září: soukromé představení Šamberkovo. Po příměří byl Thomé zproštěn svého ředitelského úkolu, nalezne-li se schopný nástupce, a 29. srpna byl vypsán nový konkurs. A 16. září již přinášejí Nár. listy zprávu, že české divadlo bylo svěřeno nově utvořenému Divadelnímu družstvu.

Nerudovy úvahy divadelní z r. 1866 souvisí velmi těsně s Nerudovými soudobými feuilletony,' feuilletonistický svazek *Válečný rok 1866* je proto organický doplněk tohoto svazku. Z anonymních divadelních drobností vybral jsem alespoň ty, o nichž lze s pravděpodobností tvrditi, že je psal Jan Neruda. Zatím do Díla Nerudova nezařazuji drobných divadelních noticek — jsou vesměs anonymní — jak je přinášela *Česká včela,* příloha *Květů* z r. 1866 a 1867. Vrátíme se k nim později. O vydání a poznámkách platí, co bylo řečeno již v doslovu předešlých svazků.

M. N.

OBSAH

DÍLO

JANA NERUDY

XXIII

DIVADELNÍ STUDIE A REFERÁTY

IV

V „PROZATÍMNÍM“

III

(ZA MEZIVLÁDÍ, PO DRUHÉ ZA THOMÉA A ZA PRUSKÉ OKUPACE)

1865—1866

Uspořádal

Dr. Miloslav Novotný

Upravil V. H. Brunner

1925

Nakladatelé

Kvasnička a Hampl v Praze

Tiskem Politiky